

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"ץ שליט"א

פרשת
ויקרא
א' – ז' ניסן תשפ"ה

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר
מוהרא"ש
ר' אליעזר שלמה בן
ר' מנחם זאב זי"ע

לזכות מורנו ורבנו הרה"צ
ר' יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ"ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלְמוּד :
הַלְמוּד בָּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יִהְיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

בגלל מנשה דלא עשה תשובה. והמשיכן כולן אחריו: **כאשר עשה אחאב.** דמשמע כשיעור השנים שחטא אחאב במלכו חטא מנשה והיינו כ"ב שנה שחטא בהם בנגד כ"ב שנים שמלך אחאב: **פשו לחו ל".** שעשה תשובה: **וישמע אליו ויחתר לו.** ומבחוץ כתיב ויעתר לו כך שמעתי: **מדת הדין.** היתה מעבדת שלא להקביל פני מנשה בתשובה ועשה הקב"ה מחתרת ברקיע ופשט ידו וקבלו בלא ידיעת מדת הדין: **מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה.** מ"ט כתיב בהני בראשית יותר מאחרינן: **וכי עד האידנא לא הוו מלכי.** ואי משום תחלת ממלכתו קאמר ה"ל למכתב בשנה ראשונה למלכותו אלא להכי שני קרא בדיבוריה וכתיב בראשית ללמדך מעשה בראשית היה בימי יהויקים שבקש הקב"ה להחזיר את עולמו לתהו ובהו כמו שהיה מבראשית: **בין שנתבטל בדורו.** של יהויקים שהיו צדיקים שעדיין לא גלו החרש והמסגר: דורו של צדקיהו. היו רשעים שכל הצדיקים הגלו כבר עם יהויכין: **איש חכם נשפט.** זה הקב"ה שנקרא ה' איש מלחמה (שמות טו) איש אויל אל מלכים שבסמוך אחז ואמציה ורגו ושחק ואין נחת בין שהוא כועס עמהם בין שהוא שוחק עמהם אינן יראין מלפניו ואינם חתים לחזור למוטב: **כבי ליה לטר כו'.** לאו דוקא נקט מר אלא משום דהכי מילי דאינשי בשהוא חכם בשהוא רוצה להשפט ולהתחכות עמהן בין שהוא שוחק עליהם בין שהוא כועס עמהן אינם יראים מלפניו ואינם חתים לחזור למוטב: **מקום שהיו מחתכין בו.** ודורשין הלכות נהפך למושב לצים של שרי מלך בבל: **בשער החוץ.** לשון חותך והיינו בהר הבית ובעזרה שם היו יושבים סנהדרין ובדאמר בעלמא (לעיל דף פו:) ג' בתי דינין היו שם אחד בלשכת הגזית ואחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הבית: קולתיה תלא. כלומר במקום שהיו חותכין הלכות בו דנין שרי בבל דינים שלהם: **באתרא דמריה תלא ויתיב.** מקום שהאדון תולה בליו: **קולבא רעיא.** נבל רועה: **קולתיה תלא.** כדו תלה לשם כמו (בראשית כד) כדה דמתרגמינן קולתא. ל"א קודתיה מקדתו כמו (סוטה דף ט.) מקדה של חרס: **והנה עלה בזיתו קמשונים וזה אמון.** שהעלה שממית ע"ג המזבה לקמן: **כבו פניו חרולים זה יהויקים.** שכסה פניו מאורו של הקב"ה כדאמר לקמן כלום אנו צריכים אלא לאורו יטול אורו: **על שדה איש עצל עברתי זה אחז.** ולהכי קרי ליה עצל שהתעם את התורה ובטל את העבודה לקמן: **ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה.** שקדר אזכרות והרס את המזבח (ל"א) חרולים אורטיג"ש: **זה צדקיה.** שהיה צדיק ונהרס בית המקדש בימיו: **משך ידו את לוצצים.** משך הקב"ה את ידיו מן הלוצצים שלא להתקרב אצלם: **לא ינוחך רע.** היינו מספרי לשון הרע דכתיב בתריה תאבד דוברי כזב איש דמים וגו' ועוד דכתיב בתריה קרבם הוות קבר פתוח גרונם וגו': **שלא תמצא אשתך בספק נדה וכו'.** והיינו באהלך באשתך דאמרי' אין אהלו אלא אשה ובשעה שאדם בא מן הדרך קשה לו כשימצא את אשתו בספק נדה יותר מנדה ודאית שעל ספק הוא מיצר ויצרו תקפו ואומר טהורה היא ועל חנם אני מונע: **עד כאן ברכו אביו.** דוד אביו לשלמה בנו מסתמא לפי ענין הברכות יש לידע סדור ברכות שכן דרך האב בדברים האלו בספק נדה וביצה"ר ובהרהורים רעים ובבנים ותלמידים שלא יקדיחו תבשילם ברבים אבל אשה אינה נותנת דעת בכך אלא מהמרכת הלב שיש לה מתפללה על בנה שינצל מאבן נגף ומרותחין ושדין לפיכך קא דריש לפי הענין שאלו ברכות ברכתו אמו כי מלאכיו יצוה לך מ"ר ועוד משום דכתיב כי מלאכיו ישמרו משמע ליה דסליק ענין אחד דברכה ומכי מלאכיו עד כי בי חשק סליק חד ענין הלכך מוקים דמי לדמי דע"כ ברכו אביו וכו'. מ"ה:

1 בְּגִלַּל מְנַשֶּׁה דְּלָא עֲבַד תְּשׁוּבָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
2 הָאוֹמֵר מְנַשֶּׁה אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, מְרַפֶּה יָדֵיהֶן
3 שֶׁל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, דְּתָנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מְנַשֶּׁה
4 עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנִים, דִּכְתִיב ״בֶּן שְׁתַּיִם
5 עֶשְׂרֵה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְמָלְכוֹ, וַחֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מָלַךְ
6 בִּירוּשָׁלָיִם״, ״וַיַּעַשׂ [אֲשֶׁרָה] כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַחְאָב מֶלֶךְ
7 יִשְׂרָאֵל״. כַּמָּה מָלַךְ אַחְאָב, עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין. מְנַשֶּׁה
8 כַּמָּה מָלַךְ, חֲמִשִּׁים וְחָמֵשׁ. דֵּל מִנַּיְיהוּ עֲשָׂרִים וְתַרְתֵּין,
9 פַּשׁוּ לְהוּ תְּלָתִין וְחַד. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי
10 שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, מַאי דִּכְתִיב ״וַיִּשְׁמַע אֵלָיו וַיֵּחָתֶר
11 לוֹ״, ״וַיֵּעָתֶר לוֹ״ מִיבָּעֵי לֵיהּ, מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ
12 בָּרוּךְ הוּא פֶּתַח מֵחְתֶּרֶת בָּרָקִיעַ כְּדֵי לְקַבְּלוֹ בִּתְשׁוּבָה,
13 מִכָּאן מִדַּת הַדִּין. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן
14 בַּר יוֹחַאי, מַאי דִּכְתִיב ״בְּרֵאשִׁית מַמְלְכוּת יְהוֹיָקִים בֶּן
15 יֹאשִׁיָּהוּ״, וּכְתִיב ״בְּרֵאשִׁית מַמְלֶכֶת צִדְקִיָּה״, וְכִי עַד
16 הָאִידָּנָא לָא הֲווֹ מָלְכֵי? אֶלָּא, בְּקֵשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
17 הוּא לְהַחֲזִיר אֶת הָעוֹלָם כְּתוּלּוֹ לְתוֹהוּ וָבוֹהוּ בִּשְׁבִיל
18 יְהוֹיָקִים, נִסְתַּכֵּל בְּדוֹרוֹ וְנִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ. בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ
19 בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר אֶת הָעוֹלָם כְּתוּלּוֹ לְתוֹהוּ וָבוֹהוּ
20 בִּשְׁבִיל דּוֹרוֹ שֶׁל צִדְקִיָּה, נִסְתַּכֵּל בְּצִדְקִיָּה וְנִתְקָרְרָה
21 דַּעְתּוֹ. בִּצְדְקִיָּה נַמִּי כְּתִיב ״וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'״, שֶׁהָיָה
22 בָּזוּי לִמְחוֹת וְלֹא מִיחָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי
23 שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, מַאי דִּכְתִיב ״אִישׁ חָכָם נִשְׁפָּט אֶת
24 אִישׁ אֱוִיל וְרָגַז וְשָׂחַק וְאֵין נָחַת״, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
25 הוּא, כַּעֲסְתִּי עַל אֲחָז וּגְתַתִּיו בְּיַד מַלְכֵי דַּמֶּשֶׂק, וּבַזּה
26 וְקִטֵּר [לֵאלֹהֵיהֶם], שֶׁנֶּאֱמַר ״וַיִּזְבַּח לֵאלֹהֵי דַּרְמֶשֶׂק

27 הַמַּכִּים בּוֹ וַיֹּאמֶר [כִּי] אֱלֹהֵי מַלְכֵי אֲרָם הֵם מְעַזְּרִים אוֹתָם לָהֶם אֶזְבְּחָה וְיַעְזְרוּנִי וְהֵם הָיוּ [לוֹ] לְהַכְשִׁילוֹ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל. שָׁהֲקְתִי עִם
28 אֲמַצְיָה וְנָתַתִּי מַלְכֵי אֱדוֹם בְּיָדוֹ, הֲבִיא אֱלֹהֵיהֶם וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר ״וַיְהִי אַחֲרֵי בֹּא אֲמַצְיָה מֵהַכּוֹת אֶת אֲדֹמִים וַיָּבֵא אֶת
29 אֱלֹהֵי בְּנֵי שֵׂעִיר וַיַּעֲמִידֵם [לוֹ] לֵאלֹהִים וְלִפְנֵיהֶם יִשְׁתַּחֲוֶה וְלָהֶם יְקַטֵּר״. אָמַר רַב פָּפָּא, הֵיינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי, בְּכִי לֵיהּ לְמַר דְּלָא
30 יָדַע, חֲיִיכֵי לְמַר דְּלָא יָדַע, וַוי לֵיהּ לְמַר דְּלָא יָדַע בֵּין טַב לְבִישׁ. ״וַיָּבוֹאוּ כָּל [שָׂרֵי] מֶלֶךְ בָּבֶל [וַיֵּשְׁבוּ] בְּשֵׁעַר הַתָּוֶךְ״, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן
31 מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי, מְקוֹם שֶׁמַּחְתִּיכִין בּוֹ הֲלָכוֹת. אָמַר רַב פָּפָּא, הֵיינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי, בְּאַתְרָא דְּמָרֵיהּ תְּלָא לֵיהּ זֵיתֵיהּ, תָּמָן
32 קוֹלְבָא רָעָיָא קוֹלְתֵיהּ תְּלָא. (סִימָן ׳עַל שָׂדֵהּ׳ ׳בָּתִּים׳ ׳לֹא תְּאוֹנָה׳). אָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, מַאי דִּכְתִיב ״עַל
33 שְׂדֵה אִישׁ עָצֵל עָבַרְתִּי וְעַל כֶּרֶם אָדָם חֲסַר לֵב, וְהִנֵּה עָלָה כֻּלּוֹ קְמשׁוֹנִים כָּסּוּ פָּנָיו חְרוּלִים וְגֶדֶר אַבְנָיו נֶהֱרָסָה״. ״עַל שְׂדֵה אִישׁ
34 עָצֵל עָבַרְתִּי״, זֶה אָחָז. ״וְעַל כֶּרֶם אָדָם חֲסַר לֵב״, זֶה מְנַשֶּׁה. ״וְהִנֵּה עָלָה כֻּלּוֹ קְמשׁוֹנִים״ זֶה אָמוֹן. ״כָּסּוּ פָּנָיו חְרוּלִים״ זֶה יְהוֹיָקִים.
35 ״וְגֶדֶר אַבְנָיו נֶהֱרָסָה״, זֶה צִדְקִיָּהוּ שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, אַרְבַּע בְּיוֹתוֹת אֵין מְקַבְּלוֹת
36 פָּנִים שְׁכִינָה, פַּת לְצִים, פַּת שְׁקָרִים, פַּת חֲנִיפִים, פַּת מְסַפְּרֵי לְשׁוֹן הָרָע. פַּת לְצִים, דִּכְתִיב ״מְשֹׁךְ יָדוֹ אֶת לוֹצְצִים״. פַּת שְׁקָרִים,
37 דִּכְתִיב ״דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי״. פַּת חֲנִיפִים, דִּכְתִיב ״כִּי לֹא לְפָנַי חָנֵף יָבוֹא״. פַּת מְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, דִּכְתִיב ״כִּי לֹא אֵל
38 חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע״, צַדִּיק אַתָּה, וְלֹא יִהְיֶה בִּמְגוּרְךָ רָע. וְאָמַר רַב חִסְדָּא, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, מַאי דִּכְתִיב ״לֹא
39 תְּאוֹנָה אֵלְיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ״, ״לֹא תְּאוֹנָה אֵלְיךָ רָעָה״ שֶׁלֹּא יִשְׁלוֹט [בְּךָ] ״צֵר הָרָע. ״וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ״, שֶׁלֹּא תִּמְצָא
40 אִשָּׁתְךָ סַפֵּק נִדָּה בְּשָׁעָה שֶׁתָּבֹא מִן הַדֶּרֶךְ. דָּבָר אַחֵר, ״לֹא תְּאוֹנָה אֵלְיךָ רָעָה״, שֶׁלֹּא יְבַעֲתוּךָ חֲלוֹמוֹת רָעִים וְהִרְהוּרִים רָעִים. ״וְנֶגַע
41 לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ״, שֶׁלֹּא יְהֵא לְךָ בֵּן אוֹ תַּלְמִיד שֶׁמְּקַדֵּיחַ תַּבְשִׁילוֹ בָּרַבִּים. עַד כָּאן בֵּרְכוֹ אָבִיו, מִכָּאן וְאֵילָךְ בֵּרְכַתּוֹ אִמּוֹ, ״כִּי מַלְאָכָיו
42 יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ, עַל כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנְךָ וגו׳ עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וגו׳. עַד כָּאן בֵּרְכַתּוֹ אִמּוֹ, מִכָּאן וְאֵילָךְ בֵּרְכַתּוֹ שָׁמַיִם,

כי כי חשק. לא שייך אלא ברבונא דעלמא כלומר אותו שחפץ בי ובירא׳תי אפלטהו: ע׳ שברשעים תלויה. שאינה כתובה בשיטת אותיות התיבה אלא תלויה היא למעלה ונראה ככתוב רשים: כיון שנעשה אדם רש מלמטה. שיש לו שונאין ואין רוח הבריות נוחה הימנו: נעשה רש מלמעלה. בידוע ששונאין אותו מלמעלה להבי כתוב רשים שני מיני רשות: ולא נבתניה. לעי״ן בלע: משום בבודו של דוד. שאין הדבר נוהג בצדיקים ודוד היו לו שונאים הרבה: ונחמיה בן חכליה. שהיו לו שונאים הרבה מגוים שמבקשין להרגו על שהיה בונה בית המקדש בדבתיב בעזרא (נחמיה ד) ואחת מחזקת השלח וגו׳ ל״א היו לו קנאים מישראל דכתיב (שם ז) רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי הוא חתן לשבניה בן ארח שהיו מבזין אותו. בקדושין (דף ע.) מפרש להאי קרא ולהבי איכתבא לומר שברשעים אמרינן ולא בצדיקים: היה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כהנים. ספר ויקרא היה מחדש בו בכל שנה ושנה ודורשו מפלפולו: לא חיין. לא יהיו לעולם הבא עם הצדיקים ואין נדונין נמי בגיהנם ודוקא קאמר מלכי ישראל אבל שלמה וצדקיה מבית דוד אתו ואף על גב דכתיב בהו ויעש הרע חזיין הן לעתיד: אחז ואחזיה. ממלכי יהודה וקים להו שהיו רשעים ואמון ויהוקים לא חשיב אף על גב דהוו רשעים מאד דלקמן בהנהו קים להו דחזיין: הוזי את בולן. שהיו נבקעין בכובד המשאוי: בס״ד שהרי ישעיה. ואהא קאמר קרא מלא את ירושלים פה לפה שנשמתו של צדיק שקולה כמו שמלא את ירושלים חללים: כתוב. (במלכים) (דה״ב לג) וישם את פסל המסל אשר עשה בבית האלהים: וכתיב והתעמיד את האשרים והפסילים בד״ה (שם): ולבסוף עשה. מנשה לאותו דמות ד׳ פרצופים: כדי שתיראה שכינה מכל צד. שתכנס להיכל תראה פרצוף כנגדו ותכעוס: מלהשתרר עליו שני רעים. שכינה ודמות הפרצוף: מצע. בית המקדש: תעשה לו מסכה צרה. כאשה שנעשית צרה לחברתה: העלה שממית. קורי עכביש שבטל עבודה מכל וכל עד שארגו עכביש קוריהן ע״ג המזבח: היתה. נעשה לו כהיתה: ממקום שיצאת משם. מקום שאדם יוצא ממנו שבע הוא ממנו ואינו מתאוה להנאת אותו מקום: קמאי לא ידעי לארגויי. מלכים ראשונים שלפנינו לא היו יודעים להכעיס המקום כמו שהוא חרף ואמר כלום אנו צריכין אלא לאורו שמאיר לנו השמש יבא ויטול אורו: שאנו משתמשין בו. שמאיר ביותר: אסרו לו. בני דורו והלא כסף וכו׳ דבני דורו צדיקים היו כדאמרן נסתכל בדורו של יהוקים ונתקרנה דעתו: מפני מה לא מנו את יהויקים. בהדי הנך שאין להם חלק לעולם הבא: משום דכתיב ויתר דברי יהויקים. בתמיהה משום דכתיב ביה רשע כזה לא מנאוהו: שם עבודה זרה על גופו. מתוך שהיה אדוק בה: שם שמים. משום בזיון: במלכים לא שמעת. מפני מה לא מנו את יהויקים: בהדיוטות שמעת. מפני מה לא מנו מיכה בהדי ארבעה הדיוטות דמתניתין: פתו מצויה לעוברי דרכים. שהיו כל העולם מתארחין אצלו כדכתיב (במקרא) כל העובר ושב אל הלזים זה מיכה: זה פסלו של מיכה. כשכתב משה את השם והשליכו על נילוס להעלות ארונו של יוסף בא מיכה ונטלו בהחבא והיינו דכתיב ועבר בים צרה כשהעביר הקדוש ברוך הוא לישראל עבר מיכה עמהם שבידו השם לעשות העגל ל״א מיכה עשה פסל והביאו עמו כשעברו ישראל הים: גרב. מקומו של מיכה בגרב דוה פסלו של מיכה קבוע ובשילה היה המשכן: לדוחפו. למיכה: ועל דבר זה. על פסלו של מיכה שלא מיחו ישראל בידו נענשו אנשי פילגש בגבעה שנפלו ביד בנימין והרגו מהם ארבעים אלף: לגימה. אבילה שמאבילין אורחים: שתי משפחות. עמון ומואב שלפי שלא קדמו ישראל בלחם ובמים נכתב שלא יבאו בקהל: מעלמת עינים מן הרשעים. מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה אלא עושה כאילו אינו רואה במעשיו:

עמון

28 מְנַשֶּׁה הֶעֱמִידוּ בַּהֵיכָל, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּשֶׂם אֶת פֶּסֶל הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֲשֶׁר אָמַר ה' אֶל דָּוִד
29 וְאֶל שְׁלֹמֹה [בְּנוֹ] בַּבַּיִת הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָשִׂים אֶת שְׁמִי לְעוֹלָם'. אָמוֹן הֶכְנִיסוּ לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים,
30 שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׁתָּרַע וְהַמַּסֵּכָה צָרָה מֵהִתְכַּנֵּס'. מַאי 'כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׁתָּרַע', אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן,
31 [כִּי] קָצַר הַמַּצָּע זֶה מִלְּהִשְׁתָּרַר עָלָיו שְׁנֵי רָעִים כְּאֶחָד. מַאי 'וְהַמַּסֵּכָה צָרָה' וְגוֹ', אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, רַבִּי יוֹנָתָן בְּיָדוֹ הָיָה מְטֵי לְהַאי
32 קְרָא, הָיָה קָא בָּכֵי. מִי שֶׁכָּתַב בּוֹ 'כּוֹנֵס כַּנֵּד מֵי הַיָּם', הֶעֱשָׂה לוֹ מַסֵּכָה צָרָה. [אָחוֹ בְּטֶפֶל אֶת הָעֲבוֹדָה] וְחָתַם אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'צוֹר
33 תְּעוּדָה חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמּוּדָי'. מְנַשֶּׁה קִדֵּר אֶת הָאוּפָרוֹת, וְהָרַס אֶת הַמִּזְבֵּחַ. אָמוֹן [שָׂרַף אֶת הַתּוֹרָה], וְהֶעֱלָה שָׁמְמִית עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.
34 אָחָז הֵתִיר אֶת הָעֲרָוָה. מְנַשֶּׁה בָּא עַל אֲחוֹתוֹ. אָמוֹן בָּא עַל אֵם. שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי הוּא אָמוֹן הִרְבָּה אַשְׁמָה'. רַבִּי יוֹנָתָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר,
35 שֶׁשָּׁרַף אֶת הַתּוֹרָה, וְחַד אָמַר, שֶׁבָּא עַל אִמּוֹ. אָמְרָה לוֹ אִמּוֹ, כְּלוּם יֵשׁ לְךָ הֲנָאָה מִמָּקוֹם שֶׁיָּצָאתָ מִמֶּנּוּ. אָמַר לָהּ, כְּלוּם אֲנִי עוֹשֶׂה אֶלָּא
36 לְהַכְעִיס אֶת בּוֹרְאִי. כִּי אֲתָא יְהוֹיָקִים, אָמַר, קָמֵאי לָא יָדְעִי לְאַרְגּוֹיֵי. כְּלוּם אֲנוּ צְרִיכִין אֶלָּא לְאוֹרוֹ, יֵשׁ לָנוּ וְהַב פְּרָיִים שֶׁאָנוּ מִשְׁתַּמְּשִׁין
37 בּוֹ, יְטוֹל אוֹרוֹ. אָמְרוּ לוֹ, וַהֲלֹא כָּסֶף וְזָהָב שֶׁלּוֹ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם ה' צְבָאוֹת'. אָמַר לָהֶם, כְּבָר נְתָנוּ לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר
38 'הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי הָאָדָם'. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַבָּה בַּר מָרִי, מִפְּנֵי מָה לֹא מָנוּ אֶת יְהוֹיָקִים, מִשּׁוּם דִּכְתִיב בֵּיהּ 'וַיֹּתֶר
39 דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים וְתוֹעֲבוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֶּמְצָא עָלָיו'. מַאי 'וְהִנֶּמְצָא עָלָיו', רַבִּי יוֹנָתָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר, שֶׁחָקַק שֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים
40 עַל אַמָּתוֹ. וְחַד אָמַר, שֶׁחָקַק שֵׁם שָׁמַיִם עַל אַמָּתוֹ. אָמַר לֵיהּ, בְּמִלְּכִים לֹא שָׁמַעְתִּי. בְּהֶדְיוֹטוֹת שָׁמַעְתִּי. מִפְּנֵי מָה לֹא מָנוּ אֶת מִיכָה,
41 מִפְּנֵי שֶׁפִּתּוֹ מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְּרָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל הָעֹבֵר וְשָׁב אֶל הֲלוֹמָיו'. 'עֹבֵר בַּיִּם צָרָה וְהִכָּה בַיָּם גַּלִּים', אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, זֶה פִּסְלוֹ שֶׁל
42 מִיכָה. תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, מִגָּרֶב לְשִׁילֹה, שְׁלֹשָׁה מִילִין, וְהָיָה עָשׂוּי מַסַּעֲרָה וְעָשׂוּי פֶּסֶל מִיכָה מִתְעָרְבִין זֶה בָּזֶה, בִּקְּשׁוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת
43 לְדָחְפוֹ. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַנִּיחוּ לוֹ, שֶׁפִּתּוֹ מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְּרָכִים, וְעַל דָּבָר זֶה נַעֲנְשׁוּ אַנְשֵׁי פִּלֶגֶשׁ בַּגִּבְעָה. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ
44 בָּרוּךְ הוּא, בְּכָבוֹדִי לֹא מְחִיתֶם, עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם מְחִיתֶם. אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא, גְּדוֹלָה לְגִימָה שֶׁהִרְחִיקָה
45 שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר 'עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמָּיִם'. וְרַבִּי יוֹנָתָן דִּידֵיהּ אָמַר, מְרַחֶקֶת אֶת הַקְּרוֹבִים
46 וּמְקָרֶבֶת אֶת הָרְחוֹקִים, וּמְעַלֶּמֶת עֵינַיִם מִן הָרְשָׁעִים, וּמַשְׁרָה שְׁכִינָה עַל נְבִיאֵי הַבַּעַל, וְשִׁגְעָתָה עוֹלָה זְרוֹן. מְרַחֶקֶת אֶת הַקְּרוֹבִים,

מעמון

עמון ומואב. קרובין לישראל שבאו מלוט בן אחי אברהם ורחקן המקום שלא יבאו בקהל ל"א קרובין ממש ליכא למימר דהא מדין מבני קטורה היו בני אברהם וקרובים היו בני מדין לישראל יותר מעמון ומואב שהם בני אברהם אלא עמון ומואב שכנים וקרובים היו לארץ ישראל ומדין רחוקים להם היה: **וישבו בלשבת הגזית.** ממשפחות סופרים והאי קרא מפרש ליה כולי בסיפרי בפרשת ויאמר משה לחובב: **המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב.** וקינים אלו בניו של יתרו דכתיב ובני קיני חותן משה ובניו של יתרו הן הן בניו של רכב דכתיב הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב וכתיב (ירמיה לה) ולבית הרכבים אמר ירמיהו כי כה אמר ה' [וגו'] יען אשר שמעתם [על] מצות [יהונדב] אביכם [וגו'] לפי כי יכרת איש ליונדב בן רכב [עומד] לפני כל הימים ואמרינן בסיפרי אפשר גוים הם ונבנסין להיכל והרי כל ישראל לא נבנסו להיכל אלא שהיו יושבין בסנהדרין ומורין בדברי תורה. מ"ר: **ממיכה.** דאמרינן לעיל הניחו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים: **ומשרה שכינה על נביאי הבעל מחברי של עדו הנביא.** דעדו הנביא נתנבא על מזבח בית אל שיחרב מפני שהעמיד בו ירבעם צלמים דכתיב (במ"א יג) והנה איש האלהים בא מיהודה וגו' ויאמר מזבח מזבח ומפרש בסדר עולם דהזיענו עדו הנביא ובא נביא השקר והטעהו לעדו והשיבו לבית אל והעבירו על מצות הקב"ה שאמר לו לא תשוב לבית אל ואהבילו ובזכות שהאבילו שרתה עליו שכינה שנאמר ויהי דבר ה' אל האיש הנביא אשר השיבו להאבילו אצלו: **ושגגתה עולה ודון.** שהרי מצינו ביהונתן ששגג ולא הלהו"ו לדוד שתי כבכרות ונענש דאמר רב יהודה וכו': לוהו"ו. לשון לויה: **לא נחרצה נוב.** שלא היה צריך דוד לשאול לחם מכהני נוב ולא היה דואג מלשן עליהם: **ולא היה שאול נחרץ.** על אותו עון: **שמוטל.** דאביו יותם ובנו חזקיה: ושאר מישראל ששבו להיות בניך ותלמידיך וכל מי שישוב לביתך דהיינו תלמידיו כדמתרגמינן ושאר' דלא חטאו ודתבו חטיאי תלמידיהו: **מאי כובם דבבשינהו לאפיה.** שכבש את פניו והיה מתבייש מפני ישעיה: **כובם.** כמו כובש: **אוכלא דקצרי מיניה.** כלי מנוקב של כובסין שמולפין בו מים על הבגדים ואותו כלי הפך אחז על ראשו כדי שלא יכירו ישעיה שהיה מתבייש [ממנו]: **יאשיהו.** בן אמון: **חזקיהו.** אבי מנשה: **ברא מזבח אבא וכו'.** יאשיה מזבח אמון אביו ולא חזקיה מנשה בנו דכתיב אין מידי מציל ודרשינן ליה בהגדה אין בהגדה מציל וכו': **השתא דאתית לחכי.** דברא מזבח לאבא: **אחז נמי.** לא תימא דכבשינהו [לאפיה] אלא מפני כבודו של חזקיה לא מנאוהו: **מפני מה לא מנו את יהויקים.** באותן שאין להם חלק [לעוה"ב]: **משום דר' חייא בר אבויה.** שנתכפר על שלא ניתן לקבורה וכל הני מפני מה לא מנו לא בעי אלא מהנך דהוו רשעים גמורים כדחשיבנא להו לעיל אחז חתם את התורה וכו': [**זאת ועזר כו'.** נקמה נעשית בה כבר ועוד אחרת תעשה בה]: **פריידא.** כך שמו: **סיפתא.** ארגז: **בשביל הטוב מה אות.** בשביל חזקיה [ששיבח את] עצמו דאמר הטוב בעיניך עשיתי גרם לו שאמר מה אות כי אעלה בית ה' ששאל אות מהקב"ה שעבירה גוררת עבירה: **אבלו נכרים על שולחנו.** אותם ששלח לו מרודך בלאדן ספרים ומנחה על ידם: **ומשמש עליו.** בגון חזקיה דאמרינן לקמן אשתו השקתה עליהם: **גורם גלות.** דכתיב וישמח עליהם חזקיהו ויראם את (כל) בית נבתה וכתיב בתריה ומבניך אשר יצאו ממך יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל: **אשתו השקתה עליהם.** היא עצמה מוזגת להם והיינו בית נבתה לשון מנבה על שם צלע שנפתחה מן האדם וממנה נברא אשה: **בית גנזיו.** והכי מתרגמינן בית גניזותי ומנהם פתר במחברתו לשון סממנים כמו (בראשית לא) נבאת וצרי ולוט: זן **אוכל** זין. כגון פרזלא דשליט בפרזלא: **איכה.** ל"ר בגימטריא: ל"ו **בריתות.** בבריתות (דף ב.) חשיב להו: **לקו בא"ב.** שכל מגילת איכה סדורה באלפא ביתא: **בטח בדד.** שיושבין יחידים ואינן מתיראין לא מן הגוים ולא מן חיות רעות: **רבתי עם.** עם שמתרבה והולך יותר משאר עם: **קמנה לגדול.** ש"ז של קטן אינו מבושל ואינו מזריע מהר כשל גדול וכן רחם של קטנה אינה קולטת מהר כשל גדולה לפיכך משיאין גדולה לקטן כדי לכשתהא זרעו [מבושל] קולט מהר וקטנה לגדול כדי שיהא שכבת זרעו קולט מהר ולא קטנה לקטן ששותין להוליד ולא קטן וקטנה ממש אלא שעומדין על פרקן וראויין הם להוליד ומיהו אין זרע שלהם מבושל כל כך:

אחד

1 מֵעַמּוֹן וּמוֹאָב. וּמְקֻרָבֶת אֶת הָרְחוֹקִים, מִיתְרוֹ, דְּאָמַר
2 רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשָׂכָר קְרָאן לוֹ וְיֹאכַל לָחֶם, זְכוּ בְּנֵי בָנָיו
3 וְיָשְׁבוּ בְלִשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁנֶּאֱמַר '[וּמִשְׁפְּחוֹת] סוֹפְרִים
4 יוֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים סוֹכְתִים הֵמָּה הַקֵּינִים
5 הַבָּאִים מֵחֲמַת אֲבִי בֵית רֵכָב, וּכְתִיב הָתָם 'וּבְנֵי
6 קֵינִי חוֹתֵן מֹשֶׁה עָלוּ מֵעִיר הַתְּמָרִים אֶת בְּנֵי יְהוּדָה
7 מִדְבַּר יְהוּדָה אֲשֶׁר בַּנֶּגֶב עֲרַד וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב אֶת הָעָם.
8 וּמַעֲלֶמֶת עֵינַיִם מִן הָרַשָּׁעִים, מִמִּיכָה. וּמִשָּׁרָה שְׁכִינָה
9 עַל נְבִיאֵי הַבַּעַל, מֵחֲבֵירוֹ שֶׁל עִדּוֹ הַנָּבִיא, דִּכְתִיב
10 'וַיְהִי הֵם יוֹשְׁבִים אֶל הַשֻּׁלְחָן וַיְהִי דְּבַר ה' אֶל הַנָּבִיא
11 אֲשֶׁר הֵשִׁיבוֹ'. וְשִׁגְגָתָהּ עוֹלָה וָדוֹן, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה,
12 אָמַר רַב, אִלְמָלֵי הִלְוָהוּ יְהוֹנָתָן לְדָוִד שְׁתֵּי כִּכְּרוֹת
13 לֶחֶם, לֹא נֶהֶרְגָה נוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים, וְלֹא נִטְרַד דּוֹאֵג
14 הָאֲדוֹמִי, וְלֹא נֶהֱרַג שָׁאוּל וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו. וּמִפְּנֵי מָה
15 לֹא מָנוּ אֶת אָחָז, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא, מִפְּנֵי
16 שֶׁמְּטוּל בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים, בֵּין יוֹתָם לְחִזְקִיָּהוּ. רַב יוֹסֵף
17 אָמַר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ בֹּשֶׁת פָּנִים מִיְּשַׁעְיָהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר
18 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְשַׁעְיָהוּ צֵא נָא לִקְרַאת אָחָז אַתָּה
19 וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנֵךְ אֶל קְצֵה תְּעָלַת הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה
20 אֶל מְסִלַּת שְׂדֵה כוֹבֵס. מַאי 'כּוֹבֵס', אִיכָּא דְּאָמְרִי,
21 דְּכָבְשִׁינְהוּ לְאַפֵּיהּ וְחָלַף. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אוֹכְלָא דְּקָצְרֵי
22 סָחֵף אַרְשִׁישׁ וְחָלַף. מִפְּנֵי מָה לֹא מָנוּ אֶת אָמוֹן,
23 מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ. מְנַשֶּׁה נַמִּי לָא נְמְנֵי, מִפְּנֵי
24 כְּבוֹדוֹ שֶׁל חִזְקִיָּהוּ. בְּרָא מְנַשֶּׁה אַבָּא, אַבָּא לָא מְזַכֵּי
25 בְּרָא, דִּכְתִיב 'וְאִין מְיַדֵּי מְצִיל', אֵין אַבְרָהָם מַצִּיל אֶת
26 יִשְׁמָעֵאל, אֵין יִצְחָק מַצִּיל אֶת עֵשָׂו. הָשְׁתָּא דְּאָתֵית
27 לְחָכֵי, אָחָז נַמִּי לָא אִימְּנִי, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ שֶׁל חִזְקִיָּהוּ.
28 וּמִפְּנֵי מָה לֹא מָנוּ אֶת יְהוֹיָקִים, מִשּׁוּם דְּרַבִּי חִיָּא
29 בְּרַבִּי אַבּוּיָה, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַבִּי אַבּוּיָה, כָּתוּב עַל
30 גּוּלְגָּלְתּוֹ [שֶׁל] יְהוֹיָקִים, 'זֹאת וְעוֹד אַחֲרַת'. זְקֵנוּ דְּרַבִּי
31 פְּדָיָה, אֲשֶׁכַּח גּוּלְגָּלְתָּא דְּהַהוּא קָא שָׁדֵיא בְּשַׁעֲרֵי
32 יְרוּשָׁלַיִם, וְכָתִיב בֵּהּ 'זֹאת וְעוֹד אַחֲרַת'. קָבְרֵהּ, וְלָא
33 אִיקְּבְרָא. קָבְרֵהּ, וְלָא אִיקְּבְרָא. אָמַר, גּוּלְגָּלְתָּא שֶׁל יְהוֹיָקִים הִיא, דִּכְתִיב בֵּיהּ 'קְבוּרַת חֲמוֹר
34 יְקֻבַּר סָחוֹב וְהֻשְׁלַךְ' וְגוֹ'. אָמַר, מַלְבָּא הוּא, וְלָא אֵיכְשַׁר לְזִלּוּלֵי בֵּיהּ. בָּרְכָהּ בְּשֵׂיעָא, וְאוֹתְבֵהּ בְּסִיפְתָּא. חֲזִיתָא דְּבִיתְהוּ, סְבָרָא, הָא
35 דְּאִיתְתָא קַמַּיְיתָא הֲוָה, דְּהָא לָא קָא מִנְּשֵׁי לָהּ. שְׁגָרָא תַּנּוּרָא וּקְלָהּ, הֵיינוּ דִּכְתִיב 'זֹאת וְעוֹד אַחֶרֶת'. תָּנֵיא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
36 אֶלְעָזָר, בְּשְׁבִיל 'הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי'. 'מָה אוֹת', בְּשְׁבִיל 'מָה' אוֹת, נְכָרִים אֲכָלוּ עַל שׁוּלְחָנוֹ, בְּשְׁבִיל שֶׁנְּכָרִים אֲכָלוּ עַל שׁוּלְחָנוֹ שׁוֹנְאֵנוּ
37 גָּרַם גָּלוּת לְבָנָיו. מְסַיֵּיע לֵיהּ לְחִזְקִיָּה, דְּאָמַר חִזְקִיָּה, כָּל הַמְּמַנֵּן עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ עָלָיו, גּוֹרֵם גָּלוּת לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר
38 'וּמִבָּנֶיךָ אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִמְּךָ [אֲשֶׁר תּוֹלִיד] יִקָּחוּ וְהָיוּ סָרִיסִים בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל'. וַיִּשְׁמַע עֲלֵיהֶם חִזְקִיָּה וַיַּרְאֵם אֶת בֵּית נִכְאתֹה אֶת
39 הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַבְּשָׂמִים וְאֶת הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב' וְגוֹ'. אָמַר רַב, מַאי 'בֵּית נִכְאתֹה', אַשְׁתּוֹ הִשְׁקָתָה עֲלֵיהֶם. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, בֵּית
40 גְּנָזָיו הֶרְאָה לָהֶם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, זַיִן אוֹכֶל זַיִן. הֶרְאָה לָהֶן 'אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי מָה לָקוּ יִשְׂרָאֵל
41 בְּאֵיכָה, מִפְּנֵי שֶׁעָבְרוּ עַל שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ בְּרִיתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי מָה לָקוּ בְּאַלֵּ"ף בֵּי"ת, מִפְּנֵי שֶׁעָבְרוּ עַל הַתּוֹרָה
42 שֶׁנִּיתְּנָה בְּאַלֵּ"ף בֵּי"ת. 'יָשְׁבָה בָדָד', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲנִי אָמַרְתִּי 'יַיְשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד עַיִן
43 יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף שָׁמַיו יַעַרְפוּ טָל'. עַכְשָׁיו, יְהֵא בָדָד מוֹשְׁכֵם. 'הָעִיר רַבָּתִי עָם', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁהָיוּ
44 מְשַׁלְּחִין קְטַנָּה לְגָדוֹל, וּגְדוֹלָה לִקְטָן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם בָּנִים הַרְבֵּה. 'הָיְתָה כָּאַלְמָנָה', אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, 'כְּאַלְמָנָה', וְלֹא אַלְמָנָה
45 מַמָּשׁ, אֶלָּא כְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְדַעְתָּהּ לַחֲזוֹר אֵלָיו. 'רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
46 מָקוֹם שֶׁהֵן הוֹלְכִין, נַעֲשִׂין שָׂרִים לַאֲרוֹנֵיהֶן. תָּנוּ רַבָּנָן, מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּשְׁבּוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל, וְהָיָה שַׁבַּאי מְהֻלָּךְ אַחֲרֵיהֶם,

אמר

אחד. מן הנשבים לחברו: **גמל.** זו שמהלכת לפנינו סומא וכו': **מצד שרואה.** שאינה אוכלת פעמים מצד ימין ופעמים מצד שמאל בבהמה הרואה שאוכלת מכאן ומכאן אחר וכי משוא פנים יש בדבר? דהתם כתיב וה' המטיר הוא בעצמו והכא כתיב שלח על ידי שליח: **מדה יתירה לטובה.** דבירושלים כתיב ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן המושל בחברו להלקותו ולשברו: **הכי גרסינן ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום וכי משוא פנים יש בדבר.** והואיל וישראל רעים יותר מסדום למה לא נהפכו כסדום לשון אחר וכי משוא פנים יש בדבר דהתם כתיב וה' המטיר הוא בעצמו והכא כתיב שלח על ידי שליח: **מדה יתירה לטובה.** דבירושלים כתיב ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן

אלא מצד שרואה אוכלתו: **יין משמשך ושוקע.** בקרקע ורואין אנו בין רגלינו הטיפין שנפלו כשעברה הגמל במקום זה מצד אחד שקועין ומצד אחר הטיפין של שמן שצפים: **נפנה לצדדין.** שכן דרך ישראל להיותו צנוע: **רדף.** השבאי דרך הגמל והמנהיג ומצא כדבריהם ואמרו אותם יהודים על אותו שבאי אדוניהם שהוא בן קלסתר מלך אשקונ"ק בלע"ז שהיה דיוקנו דומה למגמת פניו של אותו קלסתר של מלך שבזנות הולידה: **על עסקי לילה.** לפי שבבו אותו לילה בביית חמם: **קולו נשמע יותר מביום.** כדאמרינן בעלמא (יומא דף כ.) מפני מה אין הקול נשמע ביום בבלילה מפני גלגל חמה המנסר ברקיע והיינו דכתיב בכה תבכה בלילה כדי שיהא קולה נשמע וירחמו עליה ואף על פי כן אין מנחם לה: **כוכבים ומזלות בוכים.** שנכמרו רחמים עליו: **בוכה בנגדו.** מתוך שנשמע בהדיא מרכך לבו של אדם השומע קולו לבכות עמו: **רימ עיניו.** שער שבבבת העין היה נופל ונכפל על העין מרוב דמעות: **אל.** קונו קינה מתרגמינן אילויא: **על בעל נעוריה.** שבוכה תמיד ומצירה דמעות: **על לחיה.** לשון לחות ונערות כגון לח וויבש: **מכאן לקובלנא מן התורה.** בשאדם מודיע צערו לאחר צריך שיאמר לו לא תבא זאת לך כמו שבאה אלי כי קשה הוא לשמוע שפעמים חוזרת עליו והמקפיד על כך אין בו משום ניחוש. ל"א לקובלנא כשיש לו צרה יודיענה לרבים קובלנא צעקה ל"א נגד דמתרגמינן קבל כאדם שאומר לחברו לא כנגדך אני אומר: **ויירדנה.** ושרף אותה והיינו שאמרו בעוברי דת שדנוני באש בסדום: **לא אליכם.** נביא היה מתנודד על החורבן כאילו באה עליו צרה ומתפכח לאחרים ואומר להם לישראל לא תהא לכם צרה כזו במדומה לי נביא היה מדבר בנגד בני משה או בנגד ר' השבטים שלא הגלה נבוכדנצר: **ויירדנה.** לשון שבירה כמו (במדבר כד) וירד מעיקב כאדם

1 אָמַר לוֹ אֶחָד מֵהֶם לַחֲבֵירוֹ, גָּמָל שֶׁמְּהַלֶּכֶת לְפָנֵינוּ,
2 סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינֶיהָ, וְטִעוּנָה שְׁתֵּי נוֹדוֹת, אַחַת שֶׁל יַיִן
3 וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, וּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַמַּנְהִיגִים אוֹתָהּ, אֶחָד
4 יִשְׂרְאֵל, וְאֶחָד נָכְרִי. אָמַר לָהֶן [שַׁבָּאִי] עִם קְשֵׁה עוֹרֶף,
5 מֵאַיִן אַתֶּם יוֹרְעִין. אָמְרוּ לוֹ, גָּמָל, מֵעֲשָׂבִים שֶׁלָּפָנֶיהָ.
6 מִצַּד שֶׁרוֹאָה, אוֹכֶלֶת. מִצַּד שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה, אֵינָהּ אוֹכֶלֶת.
7 וּטְעוּנָה שְׁתֵּי נוֹדוֹת, אַחַת שֶׁל יַיִן וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן.
8 שֶׁל יַיִן מְטַפְטֶפֶת וְשׁוֹתֶקֶת, וְשֶׁל שֶׁמֶן מְטַפְטֶפֶת וְצָפָה. וּשְׁנֵי
9 בְּנֵי אָדָם הַמַּנְהִיגִים אוֹתָהּ, אֶחָד נָכְרִי וְאֶחָד יִשְׂרְאֵל,
10 נָכְרִי נִפְנָה לַדֶּרֶךְ, וְיִשְׂרְאֵל נִפְנָה לְצַדְדִין. רָדַף אַחֲרֵיהֶם,
11 וּמָצָא כְּדִבְרֵיהֶם. בָּא וְנָשַׁקָן עַל רֹאשָׁן, וֶהֱבִיאָן לְבֵיתוֹ,
12 וְעָשָׂה לָהֶן סְעוּדָה גְּדוֹלָה, וְהָיָה מְרַכֵּךְ לִפְנֵיהֶם, וְאָמַר,
13 בָּרוּךְ שֶׁבָּחַר בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְנָתַן לָהֶם מַחֲכְמָתוֹ,
14 וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהֵן הוֹלְכִים נַעֲשִׂין שָׂרִים לַאֲדוֹנֵיהֶם,
15 וּפִטְּרָן [וְהָלְכוּ] לְבָתֵּיהֶם לְשָׁלוֹם. 'בָּכֹה תִבְכֶּה בַּלָּיְלָה',
16 שְׁתֵּי בְּכִיּוֹת הַלָּלּוּ, לָמָּה. אָמַר רַבָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
17 אֶחָד עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, וְאֶחָד עַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. 'בַּלָּיְלָה',
18 עַל עִסְקֵי לַיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַתִּשָּׂא כָל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת
19 קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא'. אָמַר רַבָּה, אָמַר רַבִּי
20 יוֹחָנָן, אוֹתוֹ [הַלַּיְלָה] לֵיל תִּשְׁעָה בְּאָב הָיָה, אָמַר
21 לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אַתֶּם בְּכִיתֶם בְּכִיָּה
22 שֶׁל חִנָּם, וַאֲנִי אֶקְבַּע לָכֶם בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת. דָּבָר אַחֵר,
23 'בַּלָּיְלָה', שֶׁכָּל הַבּוֹכֶה בַּלַּיְלָה קוֹלוֹ נִשְׁמָע. דָּבָר אַחֵר,
24 'בַּלָּיְלָה', שֶׁכָּל הַבּוֹכֶה בַּלַּיְלָה, כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בּוֹכִין
25 עִמּוֹ. דָּבָר אַחֵר, 'בַּלַּיְלָה', שֶׁכָּל הַבּוֹכֶה בַּלַּיְלָה, הַשֵּׁמַע
26 קוֹלוֹ בּוֹכֶה בְּנֶגְדּוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת, שֶׁכִּבְּתוּ שֶׁל
27 רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁמֵּת בְּנָהּ, וְהָיְתָה בּוֹכָה בְּנֶגְדָּהּ, עַד שֶׁנִּשְׁרוּ רִסֵי
28 עֵינֶיהָ. לְמָחָר, הִכִּירוּ בּוֹ תַּלְמִידָיו, וְהוֹצִיאוּהָ מִשָּׁם. 'וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחְיָהּ', אָמַר רָבָא, אָמַר
29 רַבִּי יוֹחָנָן, בְּאִשָּׁה שֶׁבּוֹכָה עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵלִי בִּבְתוּלָה חֲגוֹרַת שָׂק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ'. 'הִוא צָרֶיהָ לִרְאֹשׁ', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי
30 יוֹחָנָן, כָּל הַמְיַצֵּר לְיִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה רֹאשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי לֹא מוֹעֵף לָאָשֶׁר מִצָּק לָהּ בְּעֶת הָרִאשׁוֹן הֵקֵל אַרְצָה זְבוּלוֹן וְאַרְצָה נַפְתָּלִי וְהָאַחֲרוֹן
31 הִכְבִּיד דֶּרֶךְ הַיָּם עֵבֶר הַיַּרְדֵּן גְּלִיל הַגּוֹיִם'. אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שָׁכָל הַמְּצִיק לְיִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ עָיף. 'לֹא אֲלֵיכֶם כָּל עוֹבְרֵי דֶּרֶךְ', אָמַר
32 רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִכָּאן לְקוֹבְלָנָא מִן הַתּוֹרָה. 'כָּל עוֹבְרֵי דֶּרֶךְ', אָמַר רַב עַמְרָם, אָמַר רַב, עֲשָׂאוּנִי כְּעוֹבְרֵי עַל דָּת, דְּאִילּוּ בְּסְדוֹם
33 כְּתִיב 'וְה' הִמְטִיר עַל סְדוֹם', וְאִילּוּ בִּירוּשָׁלַיִם כְּתִיב 'מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בְּעַצְמוֹתַי וַיִּרְדֶּנָּה' וְגוֹ'. וּכְתִיב 'וַיִּגְדַּל עֲוֹן בַּת עַמִּי מֵחַטַּאת סְדוֹם',
34 וְכִי מַשּׂוֹא פָּנִים יֵשׁ בַּדָּבָר. אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִדָּה יְתֵירָה הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁלֹּא הָיְתָה בִּסְדוֹם. דְּאִילּוּ בִּסְדוֹם כְּתִיב 'הִנֵּה זֶה
35 הָיָה עֲוֹן סְדוֹם אֲחוֹתֵךְ גַּאֲוֹן שִׂבְעַת לֶחֶם וְיַד עָנִי וְאֶבְיוֹן לֹא הֶחֱזִיקָה' וְגוֹ', וְאִילּוּ בִּירוּשָׁלַיִם כְּתִיב 'יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת בִּשְּׁלוּ יַלְדֵיהֶן. 'סֹבָּה
36 כָּל אֲבִיזֵי ה' בְּקִרְבֵּךְ', כְּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ 'נִפְסְלָה מַטְבֵּעַ זוֹ'. 'פְּצִי עָלַיִךְ פִּיהֶם', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשָׁבִיל מַה הַקָּדִים ס"א
37 לע"ז, בְּשָׁבִיל מְרַגְּלִים שֶׁאָמְרוּ בְּפִיהֶם, מַה שֶּׁלֹּא רָאוּ בְּעֵינֵיהֶם. 'אוֹכְלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם ה' לֹא קָרָאוּ', אָמַר רָבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
38 הָאוֹכֵל מִלְּחָמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, טוֹעֵם טַעַם לֶחֶם, וְשֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל מִלְּחָמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ טוֹעֵם טַעַם לֶחֶם. 'לֹא קָרָאוּ', רַב אָמַר, אִלּוּ הַדַּיָּנִין.
39 וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אִלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. מִי מְנָאן? אָמַר רַב אַשִׁי, אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה מְנָאוּם. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, בְּקֹשִׁי עוֹד לְמִנּוֹת
40 אֶחָד, בָּאָה דְמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל אַבְיוּ, וְנִשְׁטַחָה לְפָנָיהֶם, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלֶיהָ. בָּאָה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, וְלִחֲכָה אֵשׁ בְּסָפְלֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ
41 עָלֶיהָ. יָצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם 'חוֹזְרִין אִישׁ מְהֵיר בְּמַלְאכְתּוֹ לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצֵּב לִפְנֵי חֲשׁוּפִים', מִי שֶׁהַקְּדִים בֵּיתִי לְבֵיתוֹ,
42 וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁבֵּיתִי בְּנָה בִּשְׁבַע שָׁנִים, וּבֵיתוֹ בָּנָה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, 'לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצֵּב' [בַּל יִתְיַצֵּב] לִפְנֵי חֲשׁוּפִים' וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ
43 עָלֶיהָ. יָצְאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה 'הַמְעַמֵּךְ יְשַׁלְּמֻנָּה כִּי מָאַסְתְּ כִּי אַתָּה תִבְחַר וְלֹא אָנִי', וְגוֹ'. דּוֹרְשֵׁי רְשׁוּמוֹת הָיוּ אוֹמְרִים, כּוּתִּי בָּאִין לְעוֹלָם
44 הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי מוֹאָב סִיר רָחְצִי עַל אֲדוֹם אַשְׁלִיךְ נַעֲלִי עָלַי פְּלֶשֶׁת הִתְרֹעָעִי'. 'לִי
45 גִלְעָד', זֶה אַחְאָב שֶׁנָּפַל בְּרָמוֹת גִּלְעָד. 'מְנַשֶּׁה', כְּמַשְׁמָעוֹ. 'אֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי', זֶה יָרָבְעָם דְּקָאֵי אֶפְרַיִם. 'יְהוּדָה מְחֹקְקִי', זֶה אֲחִיתֹפֶל
46 דְּקָאֵי

דקא אתי מיהודה. דקאמר לו דוד ואתה אנוש בערכי אלופי ומיודעי שהיה קורא לאחיתופל מיודעי קרובי שהיה משבט יהודה כדוד: **מואב סיר רחצי.** דוד דקא אתי ממואב: **סיר רחצי.** גחזי שסר ונעטרע על עסקי רזיא: **על אדום אשליך נעלי.** אנעיל אותם בגן עדן: **אם יבא דוד שהרג את הפלשתי.** ויצעק לפניך על שאתה נותן חלק לדואג ואחיתופל לעוה"ב מה אתה עושה להפיס דעתו שהם היו שונאין אותו: **אמר להם.** עלי לפייסן ולעשותן ריעים ואהובים זה לזה והיינו התרועעי לשון ריעות: **ושמואל אמר** מאי תשובה נצחת כה"ג [באו] עשרה בני אדם וכו': **עבד שמכרו רבו.** ומאחר שמכרנו הקב"ה לנבוכדנצר ונרשנו מעליו יש לו עלינו כלום: **מאי דכתיב ודוד עבדי נבוכדנצר עבדי.** שקראו לאותו רשע עבד כמו שקראו לדוד דכתיב בסוף ירמיה (מב) הנני שולח ולקחתי את נבוכדנצר עבדי לא מפני שדומה זה לזה אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידין ישראל לומר בבר מכרנו הקב"ה לנבוכדנצר לפיכך הקדים הקב"ה וקרא עבדי לנבוכדנצר כדי להחזיר להן תשובה: **עבד למי נכסים לפי.** כלומר נבוכדנצר עבדי הוא וכל מה שקנה לי הוא ועדיין לא יצאתם מרשותי: **והעולה על רוחכם היה לא תהיה.** כל מה שאתם סבורים לא יהיה: **כי האי רייתא.** מי יתן ויבא לנו זה הכעס בחימה שפוכה אמלוך עליכם שיגאלנו בעל כרחנו וימלוך עלינו: **א"ר אבא בר כהנא.** היינו תשובה נצחת דאמרו ליה אלהים יורנו שאין אנו יכולין ליסר אותו: **בלא עם.** שאין לו חלק עם עם: **שבלה עם.** שבלבל ישראל בעצתו שהשיאו לבלק כדבעינן למימר לקמן והפיל מהם כ"ד אלפים: **בעור שבא על בעיר.** שבא על אתונו כמו בהמה דמתרגמינן בעיר: **תנא הוא בעור.** אביו של בלעם הוא כושן רשעתים הוא לבן הארמי: **אחת ביטי יעקב.** שרדף אחריו ובקש לעקור הכל: **ואחת ביטי שופטים.** לאחר מיתת יהושע דכתיב (שופטים ג) ויחר אף ה' בישראל ויתנם ביד כושן רשעתים: **בנו בעור.** משמע בעור בנו של בלעם היה: **בנו הוא.** לבלעם בנביאות שבלעם גדול מאביו היה בנביאות: **הא שאר גוים אתו.** כלומר מדקא חשיב תנא דמתניתין דבלעם שהיה גר בהדי הדיוטות וקאמר דאין לו חלק מכלל דשאר גוים יש להם חלק: **מתניתין מני וכו'.** א"ל ר' יהושע אלו נאמר ישובו רשעים לשאולה בכל הגוים משמע דקאמרת השתא דכתיב כל גוים שכחי אלהים לא משמע אלא אותן השוכחים אלוה כגון בלעם (ושכמותו) אבל אחריני אתו דאמרינן בריש פרקין (דף צא:) ורעו זרים צאנכם ובני נכר אכריכם לעולם הבא: **מאי נינהו כל גוים שכחי אלהים.** דמשום הכי בורר הקב"ה הרשעים שבהם ונותן אותם בגיהנם ואין להם חלק לעתיד אבל השאר יש להם חלק: **ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו.** שאין לו חלק לעתיד: **תמות נפשי מות ישרים.** אם ימות מיתת עצמו תהא אחריתי כמותו דודאי יש לו חלק עמהם: **ואם לאו.** דלא ימות אלא ירדו הנני הולך לעמי לגיהנם: **לא היה לחם שלום.** דכתיב המכה את מדין בשדה מואב: **צהובין.** כעוסין כאדם שכועס פניו צהובין: **ברכושתא.** חולדה: **ברכושתא ושונרא.** אין להם שלום מעולם: **ביש גדא.** מזל רע: **כלום יש אב ששונא את בנו.** שהוא סבור שיאמר לו הקב"ה קלל את בני דקאמר בלעם לינו פה [והלילה]: **חוצפא אפילו בלפי שמיא מתני'.** דאחני ליה מה שהחציף פניו לומר לשלוחו בלק לינו פה שאמר לו הקב"ה בתחילה לא תלך והדר אמר לך: **מלכויתא בלא תגא.** כלומר שררה גדולה ואינו חסר אלא כתר מלכות: **אנכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה קשים ממני.** כלומר איני גדול מהם אלא משיחת מלכות: **שפי.** כמו (חולין דף נד:) בוקא דאטמא דשף מדוכתיה: **שפיון.** משמעו שתים: **שתום חעין.** שתום פתוח כמו שתומו ניכר כלומר עינו אחת פתוחה מכלל דהאחרת סתומה והכי נמי מהרגמינן דשפיר חזי אית דמפרשי שתום כמו סתום ולאו מלתא היא: **קומם באמתו.** כגון מעלה בזכורו:

1 דְּקָאֲתֵי מִיהוּדָה. ׳מוֹאָב סִיר רַחְצִי׳, זֶה גֵּחֲזִי, שֶׁלָּקָה
2 עַל עֶסֶק רְחִיצָה. ׳עַל אֱדוֹם אַשְׁלִיךְ נַעֲלַי׳, זֶה דּוֹאֵג
3 הָאֲדוֹמִי. ׳עֲלֵי פְּלֶשֶׁת הִתְרוֹעָעִי׳, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת
4 לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִם יָבֹא דָּוִד
5 שֶׁהָרַג אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וְהוֹרִישׁ אֶת בְּנָיָךְ גַּת, מָה אַתָּה
6 עוֹשֶׂה לוֹ. אָמַר לָהֶן, עֲלֵי לְעַשְׁתָּן רֵעִים זֶה לָזֶה. ׳מַדּוּעַ
7 שׁוֹבְבָה הָעָם הַזֶּה יְרוּשָׁלַ͏ִם מְשׁוּבָה נֶצַחַת׳ וְגוֹ׳, אָמַר
8 רַב, תְּשׁוּבָה נִצַּחַת הַשִּׁיבָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְנָבִיא, אָמַר
9 לָהֶן נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל, חִזְרוּ בְּתְשׁוּבָה, אֲבוֹתֵיכֶם שֶׁחָטְאוּ
10 הֵיכָן הֵם. אָמְרוּ [לוֹ], וּנְבִיאֵיכֶם שֶׁלֹּא חָטְאוּ, הֵיכָן הֵם,
11 שֶׁנֶּאֱמַר ׳אֲבוֹתֵיכֶם אַיֵּה הֵם וְהַנְּבִיאִים הֲלְעוֹלָם יִחְיוּ׳.
12 (אָמַר לָהֶן, אֲבוֹתֵיכֶם) חָזְרוּ וְהוֹדוּ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳אַךְ דְּבָרַי
13 וְחֻקַּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת עֲבָדַי הַנְּבִיאִים׳ וְגוֹ׳. שְׁמוּאֵל
14 אָמַר, בָּאוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וְיָשְׁבוּ לְפָנַי, אָמַר חִזְרוּ
15 בִּתְשׁוּבָה. אָמְרוּ לוֹ, עֶבֶד שֶׁמְכָרוֹ רַבּוֹ, וְאִשָּׁה שֶׁגֵּרְשָׁהּ
16 בַּעֲלָהּ, כְּלוּם יֵשׁ לָזֶה עַל זֶה כְּלוּם. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ
17 הוּא לְנָבִיא, לֵךְ אֱמוֹר לָהֶן אֵיזֶה סֵפֶר פְּרִיחוּת אִמָּכֶם
18 אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אוֹ מִי מִנּוֹשֵׁי אֲשֶׁר מָכַרְתִּי אֶתְכֶם לוֹ הֵן
19 בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. ׳וְהֵינוּ
20 דְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב ׳דָּוִד עַבְדִי׳, ׳נְבוּכַדְנֶצַּר
21 עַבְדִי׳, גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שֶׁעֲתִידִין
22 יִשְׂרָאֵל לוֹמַר בָּךְ, לְפִיכָךְ הַקְדִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
23 וְקָרָאוֹ ׳עַבְדִּי׳, עֶבֶד שֶׁקָּנָה נְכָסִים, עֶבֶד לְמִי, נְכָסִים לְמִי.
24 ׳וְהָעוֹלָה עַל רוּחֲכֶם הָיוֹ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אוֹמְרִים
25 נִהְיֶה כַּגּוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשָׁרֵת עֵץ וָאָבֶן, חַי
26 אֲנִי נְאֻם ה' אֱלֹהִים אִם לֹא בְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה
27 וּבְחֵימָה שְׁפוּכָה אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם. אָמַר רַב נַחְמָן, כָּל
28 כִּי הַאי רֵיתָא, לֵירֵתָא רַחֲמָנָא עָלָן, וּלְפַרְנוּקִינָן. ׳וְיִפְרֹ

29 לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהֵי יוֹרְנוּ׳, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר לָהֶן נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל, חִזְרוּ בִּתְשׁוּבָה. אָמְרוּ לוֹ, אֵין אָנוּ יְכוֹלִין, יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט בָּנוּ.
30 אָמַר לָהֶם, יִפְרוּ יְצִרְכֶם. אָמְרוּ לוֹ, אֱלֹהֵינוּ יוֹרְנוּ: אַרְבָּעָה הֵידּוֹטוֹת בִּלְעָם וְדוֹאֵג וַאֲחִיתֹפֶל וְנַחְיוֹר: ׳בִּלְעָם׳, ׳בִּלֹּא עָם׳. דְּבָר אַחֵר, ׳בִּלְעָם׳
31 שֶׁבִּלָּה עָם. ׳בֶּן בְּעוֹר׳, שֶׁבָּא עַל בְּעִיר. תָּנָא, הוּא ׳בְּעוֹר׳, הוּא ׳בּוֹשֵׁן רְשָׁעָתַיִם׳, הוּא לָבָן הָאֲרַמִּי. ׳בְּעוֹר׳, שֶׁבָּא עַל בְּעִיר. ׳בּוֹשֵׁן רְשָׁעָתַיִם׳,
32 דַּעֲבַד שְׁתֵּי רְשָׁעִיּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, אַחַת בִּימֵי יַעֲקֹב, וְאַחַת בִּימֵי שׁוֹפְטִים הַשּׁוֹפְטִים, וּמַה שְׁמוֹ ׳לָבָן הָאֲרַמִּי׳ שְׁמוֹ. כְּתִיב ׳בֶּן בְּעוֹר׳, וּכְתִיב ׳בְּנוֹ
33 בְּעוֹר׳, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָבִיו, בְּנוֹ הוּא לוֹ בִּנְבוּאוּת. בִּלְעָם, הוּא דִּלְמָא אִתַּי לְעָלְמָא דְּאָתֵי. הָא שְׁאָר גּוֹיִם אַחֲרִינֵי, אָתוּ. מַתְנִיתִין מָנֵי, רַבִּי
34 יְהוֹשֻׁעַ הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, ׳יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה כָּל גּוֹיִם שֹׁכְחֵי אֱלֹהִים׳, ׳יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה׳ אִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל.
35 ׳כָּל גּוֹיִם שֹׁכְחֵי אֱלֹהִים׳, אִלּוּ פּוֹשְׁעֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי נֶאֱמַר ׳כָּכָל גּוֹיִם, וַהֲלֹא גּוֹיִם נֶאֱמַר
36 אֶלָּא ׳כָּל גּוֹיִם שֹׁכְחֵי אֱלֹהִים׳. אֶלָּא, ׳יָשׁוּבוּ רְשָׁעִים לִשְׁאוֹלָה׳, מַאן נִינְהוּ ׳כָּל גּוֹיִם שֹׁכְחֵי אֱלֹהִים׳. וְאַף אוֹתוֹ רָשָׁע, נָתַן סִימָן בְּעַצְמוֹ,
37 אָמַר ׳תָּמוֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים׳. אִם תָּמוּת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים, תְּהֵא אַחֲרִיתִי כָּמוֹהוּ. וְאִם לָאו, ׳הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי׳. ׳וַיֵּלְכוּ וְקִנֵּי מוֹאָב וְקִנֵּי
38 מִדְיָן׳, תָּנָא, מִדְיָן וּמוֹאָב לֹא הָיָה לָהֶם שָׁלוֹם מֵעוֹלָם, מָשָׁל לִשְׁנֵי כְּלָבִים שֶׁהָיוּ בָּעֲדֵר, וְהָיוּ צוֹהֲבִין זֶה לָזֶה. בָּא זְאֵב עַל הָאֶחָד, אָמַר
39 הָאַחֵר, אִם אֵינִי עוֹזֵרוֹ, הַיּוֹם הוֹרֵג אוֹתוֹ, וּלְמָחָר בָּא עָלַי, הָלְכוּ שְׁנֵיהֶם וְהָרְגוּ הַזְּאֵב. אָמַר רַב פָּפָּא, הֵיינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי, בֵּרְבּוּשְׁתָּא
40 דִּשְׁוּנְיָא שָׁרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם. ׳וַיִּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם, וְשָׂרֵי מִדְיָן לְהֵיכָן אַזְלוּ? בֵּינַיִם דְּאָמַר לְהוּ ׳לִינוּ פֹּה הַלַּיְלָה
41 וַהֲשִׁבוֹתִי אֶתְכֶם דָּבָר׳, אָמְרוּ, כְּלוּם יֵשׁ אָב שֶׁשּׂוֹנֵא אֶת בָּנָיו. אָמַר רַב נַחְמָן, חִוְּצִפָּא, אֲפִילּוּ בִּלְפֵי שְׁמַיָּא מְהַנֵּי, מַעְזְקֵיהּ כְּתִיב ׳לֹא תַלְךְ
42 עִמָּהֶם׳, וּלְבַסּוֹף כְּתִיב ׳קוּם לֵךְ אִתָּם׳. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, חִוְּצִפָּא, מַלְכוּתָא בְּלָא תְּאוֹמָא הִיא, דִּכְתִיב ׳וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מֶלֶךְ וְהָאֲנָשִׁים
43 הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי׳ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בִּלְעָם, חִיגֵּר בִּרְגְלוֹ אַחַת הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיֵּלֶךְ שָׁפֵי׳. שִׁמְשׁוֹן, בִּשְׁתֵּי רַגְלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר
44 ׳שְׁפֵיפוֹן עֲלֵי אוֹרַח הַנּוֹשֵׁךְ עָקְבֵי סוּס׳. בִּלְעָם, סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳שְׁתוּם הָעַיִן׳. קוֹמֵם בְּאֻמָּתוֹ הָיָה, כְּתִיב הָכָא ׳נוֹפֵל
45 וּגְלוּי עֵינָיִם׳, וּכְתִיב הָתָם ׳וְהִנֵּה הָתָם נוֹפֵל עַל הַמִּטָּה׳ וְגוֹ׳. אִיתְּמַר, מַר זוּטְרָא אָמַר, קוֹמֵם בְּאֻמָּתוֹ הָיָה. מַר בְּרִיהּ דְּרַבִינָא אָמַר, שָׁבָא
46 עַל אֲתוֹנוֹ. מַאן דְּאָמַר, קוֹמֵם בְּאֻמָּתוֹ הָיָה, דְּרַאֲמַרְתָּ, בָּא עַל אֲתוֹנוֹ הָיָה, כְּתִיב הָכָא ׳פֶּרֶץ שָׁכָב׳, וּכְתִיב הָתָם ׳בֵּין רַגְלֶיהָ

כרע נפל. מה כריעה דהתם דאית ביה נפילה בעילה היא אף כריעה דהכא דכתיב נופל בעילה היא שבא על בהמתו: **דעת בהמתו לא הוה ידע.** מאי בעיא לאהדורי בדמפרש דאמרי ליה שרי בלק מאי טעמא לא רכבת אסוסיא: **ברטיבא.** באחו לרעות עשבים לחים: **אמר להו לבעינא בעלמא.** לישא משאות ולא לרכוב: אמרה ליה אשר רכבת עלי: **אקראי בעלמא.** כשאין לי סוס מזומן: אמרה לו מעודך: **מעשה אישות.** שאתה בועלי: **סוכנת.** מחממת: **מן השמש ועד הגלגל.** משחטאו בשטים ועד שנכנסו לארץ וחטאו בגלגל עשיתי עמהם צדקות הרבה: **כל אותן הימים.** שהיה בלעם מצפה לקללכם בשעה שהקב"ה כועס בה כל הקללות מתקיימות: ה"ג **לא זעם ה'.** אותן הימים לא זעם ה': **אל זועם כבל יום.** קרא הוא: **כמה זעמו רגע.** כדמפיק ליה מקרא כי רגע באפו חיים ברצונו: **בתלת שני כמייתא.** של יום זמן קימה שכל שלש שעות זמן קימה לעמוד ממטתו וכועס הקב"ה בשעה שרואה המלכים שנשתהיים לחמה בשעה שמניחין כתריהם בראשם כדלקמן: **ברבלתא.** קירשת"א בלע"ז: **כל שעתא נמי חזיוה.** רוב שעות מתלבנת ומכסכסת שאינה כל שעה בחוזק אדמימות: **סורייכי סומקי.** אפי' כשמכסכסת יש בה שורות שורות אדמומות מאד ברגילותם אבל אותה שעה כולה מכסכסת: **גם ענוש לצדיק לא טוב.** אין נכון לצדיק שיהא מענישו ולא הוה ליה אינש נענש בשבילו: **אהבה.** שאהב הקב"ה את אברהם ביטלה שורה של גדולה שחבש הוא בעצמו: **ושנאה.** ששנא בלעם הרשע את ישראל ביטלה שורה של גדולה שחבש הוא בעצמו: **מ"ב קרבנות.** בין פרים לאילים ז' פרים וז' אילים ג' פעמים הרי מ"ב בין פרים ואילים: **אורה ארעא למימר הכי.** וכי דרך ארץ כן שיאמרו וייטב אלהים שם שלמה משמך והא חלשא דאמרי ליה שיהא גדול מאביו: **מעין שמך.** קאמר ליה ומעין בסאך ולא גדול ממש: **נשים באהל.** שרה רבקה רחל ולאה שרה ורבקה דכתיב ויביאהו יצחק האהלה שרה אמו וגו' רחל ולאה דכתיב (בראשית לא) ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: **אורח ארעא.** שאמרה דבורה ליעל (שתהא ברוכה משרה ורבקה אלא מעין ברכת שרה קאמרה): **ופלינא.** האי דמשנינן שם שלמה משמך מעין פליגא דר' יוסי בר חונא: **בנו מניין.** שאינו מקנא בו: **משלמה.** דקאמרי ליה לדוד ייטב אלהים שם שלמה משמך: **ותלמידו.** אינבעית אימא דקאמר ליה לאליהו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי ונתן לו אליהו ולא נתקנא בו: **ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו.** אע"ג דהקב"ה לא א"ל אלא וסמכת את ידך עליו חדא אזיל איהו וסמך תרתי: **מלאך.** שמסרו הקדוש ברוך הוא למלאך שלא יניחנו לקלקל: **חכת.** נתן בפי בלעם שלא היה מניחו לקלל והיינו וישם: **מברכותיו אתה למד מה היה בלבו.** דכתיב ויהפוך ה' שלהיך לך את הקללה לברכה הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהיו בתי כנסיות ולא נתן רשות אמר מה טובו אוהליך: **ויחי נודף.** ממצות: **וירם מאגג מלכו.** מתרגמינן ותתקף מאגג שתהא מלכותו עזה: **ובולם.** כל הברכות של בלעם חזרו לקללה כמו שהיה כוונתו מתחילה: **חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות.** שלא יפסקו מישראל לעולם: **הקללה לברכה.** אחת מן הקללות הפך לברכה שלא חזרה לעולם ולא כל הקללות לברכות שחזרו: **נעתרות.** נתפדות כמו עתר שמתפך התבואה כלומר נאמנים פצעי אוהב ונהפכות מנאמנות נשיקות שונא:

מחליף

1 פֶּרַע נָפַל שָׁכַב' וְגוֹ'. 'וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן', הֶשְׁתָּא דַּעַת
2 בְּהֶמְתּוֹ לָא הַוָה יָדַע, דַּעַת בְּהֶמְתּוֹ לֹא הוה יודע. מַאי בָּעְיָא לְאַהְדּוֹרֵי
3 בְּהֶמְתּוֹ, דְּאָמְרִי לֵיהּ, מַאי טַעֲמָא לָא רְכַבְתְּ סוּסְיָא.
4 אָמַר לְהוּ, שְׁדַאי לְהוּ בִּרְטִיבָא. אָמְרָה לֵיהּ, 'הֲלֹא אָנֹכִי
5 אֲתוֹנָךְ, לְטַעֲינָא בְּעַלְמָא. 'אֲשֶׁר רָכַבְתָּ עָלָי, אִקְרַאי
6 בְּעַלְמָא. 'מֵעוֹדְךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה', וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲנִי
7 עוֹשָׂה [לְךָ] מַעֲשֶׂה אִישׁוּת בַּלַּיְלָה, כְּתִיב הָכָא 'וַהַסְכֵּן
8 הִסְכַּנְתִּי', וּכְתִיב הָתָם 'וּתְהִי לוֹ סוֹכֶנֶת'. אֶלָּא, מַאי
9 'וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן', שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְכַוֵּון אוֹתָהּ שָׁעָה
10 שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס בָּהּ. וְהֵיינוּ דְּקָאָמַר לְהוּ
11 נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל, 'עַמִּי זְכֹר נָא מָה יָעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב
12 וּמָה עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשִּׁטִּים וְעַד הַגִּלְגָּל
13 לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה'. מַאי 'לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה',
14 אָמַר קָהָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, דְּעוּ נָא כַּמָּה
15 צְדָקוֹת עָשִׂיתִי עִמָּכֶם, שֶׁלֹּא כַּעַסְתִּי כָּל אוֹתָן הַיָּמִים,
16 בִּימֵי בִּלְעָם הָרָשָׁע, שֶׁאִילְמָלֵא כַּעַסְתִּי כָּל אוֹתָן הַיָּמִים,
17 לֹא נִשְׁתַּיֵּיר מִשּׂוֹנְאֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׂרִיד וּפָלִיט. הֵיינוּ
18 דְּקָאָמַר לֵיהּ בִּלְעָם לְבָלָק, 'מָה אֶקֹּב לֹא קָבַב אֵל,
19 [וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם ה', מִלְמַּד שֶׁכָּל אוֹתָם הַיָּמִים
20 לֹא זָעַם ה']. 'אֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם', וְכַמָּה זַעְמוֹ, 'רֶגַע',
21 שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ' וְגוֹ'. אִיבָּעְיָא
22 אֵימָא, 'לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דִּלְתְּךָ בַּעֲדֶךָ חֲבִי
23 כִּמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבָר זָעַם'. אִימַת רְתָחַת? בִּתְלָת שָׁעֵי קַמַּייתָא, כִּי חָזוּרָא כַּרְבַּלְתָּא דְּתִרְנְגוֹלָא.
24 כָּל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא נַמִּי חָזוּרָא? כָּל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא אִית בֵּיהּ סוּרְיָיכֵי סוּמְקֵי, הָהִיא שַׁעְתָּא לֵית בֵּיהּ סוּרְיָיכֵי סוּמְקֵי. הָהוּא מִינָא דַּהֲוָה
25 בְּשִׁיבְּבוּתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דַּהֲוָה קָא מְצַעֲרָא לֵיהּ. וְיָמָא חַד נַקְטַ [תַּרְנְגוֹלָא] וַאֲסַר לֵיהּ בְּכַרְעֵיהּ, וְאוֹתִיב. אָמַר, כִּי מָטָא הָהוּא
26 שַׁעְתָּא, אֵילְטְיֵיהּ. כִּי מָטָא הָהוּא שַׁעְתָּא, נְמִנֵּם. אָמַר, שְׁמַע מִינָּהּ לָאו אוֹרַח אַרְעָא, דִּכְתִיב 'גַּם עָנוּשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב', אֲפִילּוּ בְּמִינֵי.
27 לֹא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמֵימַר הָכִי. תָּנָא מַשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת, וְהַמַּלְכִים מְנִיחִין כִּתְרֵיהֶן עַל רָאשֵׁיהֶן, וּמִשְׁתַּחֲוִים לַחַמָּה,
28 מִיָּד כּוֹעֵס. 'וְיָקֶם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבשׁ אֶת אֲתֹנוֹ', תָּנָא מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, אַהֲבָה מְבַטֶּלֶת שׁוּרָה שֶׁל גְּדוֹלָה, מֵאַבְרָהָם,
29 דִּכְתִיב 'וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר'. שְׂנָאָה מְבַטֶּלֶת שׁוּרָה שֶׁל גְּדוֹלָה, מִבִּלְעָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיָקֶם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבשׁ אֶת אֲתֹנוֹ'. אָמַר רַב
30 יְהוּדָה, אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוָה אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, בָּא לִשְׁמָהּ. שֶׁבִּשְׂכַר אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם
31 קָרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב בִּלְעָם, זָכָה וְיָצְאָה מִמֶּנּוּ רוּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר הוֹנָא, רוּת, בִּתּוֹ שֶׁל עֶגְלוֹן, בֶּן בָּנוֹ שֶׁל בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב הָיְתָה. אָמַר
32 לֵיהּ רָבָא לְרַבָּה בַּר מָרִי, כְּתִיב 'וַיִּטַּב אֱלֹהִים אֶת שֹׁם שְׁלֹמֹה מִשֵּׁמֶךָ וַיִּגְדַּל [אֶת] כִּסְאוֹ מִכִּסְאֶךָ', אוֹרַח אַרְעָא לְמֵימְרָא לֵיהּ לְמַלְכָּא
33 הָכִי? אָמַר לֵיהּ, 'מֵעַיִן' [קָאָמְרִי] לֵיהּ. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, 'תִּבּוֹרְךָ מְנֻשִּׁים עַל אֶשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תִּבּוֹרָךְ', 'נָשִׁים בָּאֹהֶל'
34 מַאן נִינְהוּ, שָׂרָה, רִבְקָה, רָחֵל וְלֵאָה, אוֹרַח אַרְעָא לְמֵימַר הָכִי? אֶלָּא, 'מֵעַיִן' קָאָמַר. הָכָא נַמִּי, מֵעַיִן קָאָמַר. וּפְלִינָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר חוֹנָא,
35 דְּאָמַר רַב יוֹסֵי בַּר חוֹנָא, בְּכָל אָדָם מִתְקַנֵּא, חוּץ מִבְּנוֹ וְתַלְמִידוֹ. בְּנוֹ, מִשְּׁלֹמֹה. וְתַלְמִידוֹ, אִיבָּעְיָא אֵימָא, 'יְהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי'.
36 וְאִיבָּעְיָא אֵימָא, 'וַיִּסְמוֹךְ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ'. 'וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִי בִּלְעָם', רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מַלְאָךְ. רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר, 'חַכַּת'. אָמַר רַבִּי
37 יוֹנָתָן, מִבְּרָכָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, אַתָּה לָמֵד מָה הָיָה בִּלְבּוֹ. בִּיקֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁלֹּא יְהוּ לָהֶם בָּתֵּי כְּנֻסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, 'מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ
38 יַעֲקֹב'. לֹא תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עֲלֵיהֶם, 'מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל'. לֹא תְּהֵא מַלְכוּתָן נִמְשֶׁכֶת, 'כִּנְחָלִים נִטָּיוּ'. לֹא יְהֵא לָהֶם יְתֵדִים וּכְרָמִים, 'כְּגַנּוֹת
39 עֲלֵי נָהָר'. לֹא יְהֵא רֵיחָן נוֹדֵף, 'כַּאֲהָלִים נָטַע'. לֹא יִהְיוּ לָהֶם מְלָכִים בְּעֲלֵי קוֹמָה, 'כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם'. לֹא יִהְיֶה לָהֶם מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, 'יִזַּל
40 מַיִם מִדְּלָיָו'. לֹא תְּהֵא מַלְכוּתָן שׁוֹלֶטֶת בְּאוּמּוֹת, 'וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים'. לֹא תְּהֵא עֲזָה מַלְכוּתָן, 'וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ'. לֹא תְּהֵא [אֲיָמָה
41 מַלְכוּתָן], 'וְתִנָּשֵׂא מַלְכוּתוֹ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא, כּוּלָּם חָזְרוּ לְקִלְלָה חוּץ מִבָּתֵּי כְּנֻסִיּוֹת וּמִבָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִפֹּךְ ה'
42 אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לִבְרָכָה כִּי אֲהֲבָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ', 'קְלָלָה' וְלֹא 'קְלָלוֹת'. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מַאי דִּכְתִיב
43 'נֶאֱמָנִים פִּצְעֵי אוֹהֵב וְנַעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא' טוֹבָה קְלָלָה שֶׁקִּילֵּל אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי אֶת יִשְׂרָאֵל, 'יוֹתֵר מִבְּרָכָה שֶׁבֵּרַכְךָ בִּלְעָם הָרָשָׁע.
44 אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי קִילֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל בְּקָנֶה', שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהִכָּה אֶת יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יָנוּד הַקָּנֶה בַּמָּיִם' וְגוֹ'. מַה קָּנֶה זֶה עוֹמֵד בְּמָקוֹם מַיִם, וְגִיזְעוֹ

מחליף

מחלוף. לאחר שנקצץ: **אינו עומד במקום מים.** והאי דכתיב כארזים עלי מים שכינה היא דאמרה איהו אמר כארזים כלומר שאין עומדין במקום מים שכינה אמרה עלי מים וכן כולהו מפרש באגדה בבמה"ג בנחלים נטיו הוא אמר בנחלים פוסקן לפעמים יצאה בת קול [ואמרה] נטיו הוא אמר בגאות אמרה בת קול עלי נדר הוא אמר באהלים יצאה בת קול [ואמרה] נטע ה': **רוח דרומית.** קשה: **לא עמנו היית באותה עצה.** שגזר פרעה כל הבן הילוד היאורה בתמיה ודאי היית בדלקמן: **ומי הושיבך אצל איתני עולם.** שעתידים בניך לישב בלשכת הגזית והיינו דכתיב איתן מושבך וכי בין איתני עולם אתה יושב מי הזקיקך לכך: **שמחיה עצמו כשם אל.** עושה עצמו אלוה כמו פרעה וחירם: לשון אחר **מי שמחיה עצמו.** כלומר אוי להם לאותן בני אדם שמחזיין ומעדנין עצמן בעוה"ז ופורקין עול תורה מעל צוארם ומשמינין את עצמן: **משמו אל.** כשמשים הקב"ה פדיון לעצמו ומשלם גמול לצדיקים לעתיד לבא. כך משמעתי: **אוי לה לאומה שהמצא.** אוי לה לאומה שהתיה באותן הימים שיעלה על דעתה לעבד לישראל: **מי ממיל כסות בין לביא וכו'.** לעבדן שלא יזדקקו זה לזה דמסוכן הוא כלומר מי הוא שיכול לעבד את ישראל והקב"ה מכניסם: **ציים.** ספינות גדולות כמו (ישעיה לג) וצי אדיר (בל) יעברנו: **וצים מיד כתים אסר רב ליבא אספיר.** דכתים היינו מקום ששמו כך: **עד אשור מקבל קטילי.** ומאשור ואילך משעבדי להו שעבודי: **וצים מיד כתים וענו אשור.** דקטלי להו וענו עבר דמשעבדי להן עד אשור: **כתים.** רומים כלומ' אותן אומות שהביא הקב"ה בצים עתידין להרוג את כל האומות עד אשור ומאשור ואילך מניחין אותן ומשעבדין בהם (ומניחין אותן) ולעתיד קא מיירי: הן הנה היו לבני ישראל לא גרסינן אלא ה"ג הנני הולך לעפי לכה אעצד אשר **עשה העם הזה לעפך עפך לעם הזה מבעי ליה.** שהשיא עצה לבלק שנבשלו בה ישראל

1 מַחֲלִיף וְשָׁרָשָׁיו מְרוּפִין, וַאֲפִילּוּ כָּל רוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם
2 בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. אֶלָּא הוּא
3 הוֹלֵךְ וּבָא עַמָּהֶן, כֵּיוָן שֶׁרוּמְמוּ הָרוּחוֹת, עָמַד קָנֶה
4 בְּמְקוֹמוֹ. אֲבָל בִּלְעָם הָרָשָׁע, בִּרְכָן בְּאֶרֶז, מַה אֶרֶז זֶה
5 אֵינוֹ עוֹמֵד בְּמָקוֹם מַיִם, וְשָׁרָשָׁיו מוּעָטִין, וְאֵין גּוֹזְלוֹ
6 מַחֲלִיף, אֲפִילּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ,
7 אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁבָה בּוֹ רוּחַ דְּרוֹמִית,
8 מֵיָד עוֹקַרְתּוֹ וְהוֹפַכְתּוֹ עַל פָּנָיו. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנִּשְׁבָה
9 קָנֶה לְיטּוֹל מֵמֶנּוּ קוֹלְמוֹס לִכְתּוֹב מִמֶּנּוּ סֵפֶר תּוֹרָה
10 נְבִיאִים וּכְתוּבִים. 'וַיֵּרֶא אֶת הַקֵּינִי וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ', אֲמַר
11 לוֹ בִּלְעָם לְיִתְרוֹ, קֵינִי, לֹא הָיִיתָ עִמָּנוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה. מִי
12 הוֹשִׁיבְךָ אֵצֶל אֵיתָנֵי עוֹלָם? 'וַיְהִינוּ דְּאָמַר רַבִּי חֲיָיא בַּר
13 אַבָּא, אָמַר רַבִּי סִימַאי, שְׁלֹשָׁה הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, אֵלּוּ
14 הֵן, בִּלְעָם, אִיּוֹב וְיִתְרוֹ. בִּלְעָם שֶׁעָץ, נֶהֱרַג. אִיּוֹב
15 שֶׁשָּׁתַק, נִיסּוֹן בְּיִסּוּרִין. וְיִתְרוֹ שֶׁבָּרַח, זָכוּ בְּנֵי בָנָיו לְיֵשֵׁב
16 בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּמִשְׁפְּחוֹת סוֹפְרִים יוֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ
17 תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים סוּכָתִים הֵמָּה הַקֵּינִים הַבָּאִים
18 מֵחֲמַת אֲבִי בֵית רֵכָב'. וְכִתִיב 'וּבְנֵי קֵינִי חוֹתֵן מֹשֶׁה עָלוּ
19 מֵעִיר הַתְּמָרִים'. 'וַיָּשֶׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשָּׂמוֹ
20 אֵל', (אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אוֹי מִי שֶׁמְּחַיֶּה עַצְמוֹ
21 בְּשֵׁם אֵל). אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹי לֵהּ לָאוּמָּה שֶׁהַמְּצָא
22 בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה פְּדִיּוֹן לְבָנָיו, מִי
23 מַטִּיל כִּסּוּתוֹ בֵּין לְבִיא לְלְבִיאָה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּזְקָקִין זֶה עִם
24 זֶה. 'יְצִים מִיַּד כִּתִּים, אָמַר רַב, 'לִיבּוֹן אַסְפִּיר'. 'וְעִנּוּ
25 אַשּׁוּר וְעִנּוּ עֵבֶר, עַד אַשּׁוּר קָמְלִי מִיקְמָל, מִכָּאן וְאֵילָךְ
26 מְשֻׁעְבְּדִי שִׁיעְבּוּדֵי. 'הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעָמִּי לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר
27 יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ', 'עִמְּךָ לָעָם הַזֶּה' מִיבָּעֵי לֵיהּ?

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: **ותולה קללתו בחברי.** וכך בלעם לא רצה לתלות שפלות זה בבלק שיזה הוא צריך לבקש עצה היאך יכשלו בה ישראל אלא בישראל תלה השפלות לומר שהן צריכין לעצה שיכשלו בה בני מואב שלא תתקוף ידי מואב על ישראל והיינו דכתיב אשר יעשה העם הזה לעמך: מ"ר. ל"א תולה קללתו בחברו כלומר שתלה הכתוב קללה במואב ולא רצה לכתוב כלפי ישראל כמו שאמר בלעם הרשע: **קלעים.** אהלים של קלעים כמו שעושין בשוקים: **ערבות מואב מהר שלג.** שניה: **כשהיה אומר לה.** ישראל כלי פשתן זה בכמה זקנה אומרת לו דמי שוויו ולידה אומרת לו בפחות מכדי שוויו וכן עושין עד ב' או עד ג' פעמים: **ברוך לעצמך.** כל תכשיטין שאתה רוצה: **צרצרי.** נודות: **בועד בו.** שהיה משתבר ובועד בו יצר הרע: **השמיע.** הוי שומעת לתשמיש: **פיעור.** כך היתה עבודתו של פעור שמתרחיזים לפניו: **ה"נ** כלום מבקשין ממך אלא פיעור והוא עושה ושוב אומרת לו כפור בתורת משה רבך והוא עושה: **ויזנו לבשת.** סרו מדרכם והלכו אחר הבשת: **כאהבם.** מתוך תאות אהבתם לזונות היו משוקעים שכופרין בהקב"ה: **ותקראן.** בגופן ותקראן [משמע] לשון מקרה: **מאי רפיידים.** אידי דלעיל איפליגו ביה ר"א ור' יהושע במשמעות דשטים נקיט נמי רפידים דפליגי ביה בכו האי גוונא: **לא תפנו אבות אל בנים.** להיטיב להם: **מפני רפיון ידים.** של תורה ומצות והכי נמי רפידים רפיון ידים הוא כלומר מפני שרפו ידים מן התורה בא עליהם עמלק: **שכר כ"ד אלפים מישראל.** שהרגו בעצתו הלך ליטול מבלק ומזקני מדין: **נמלא תבע קרני.** כך בלעם שאל שכר ונהרג: **גזו מיניה.** חתכו ממנו: **בלעם בן בעור הקוסם הרגו בחרב.** ההוא קרא ביהושע כתיב: **ולבסוף.** שנתן עיניו לקלל את ישראל ניטלה ממנו נבואה ונעשה קוסם: **מסגני ושילטא הוא.** אשת סגנים ושרים היתה: **איזון לגברא נגר.** זינתה למושכי חבל ספינה ל"א נגרי חרשים:

28 אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא, פָּאדָם שֶׁמְּקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ, וְתוֹלֶה קְלָלָתוֹ בַּאֲחֵרִים. אָמַר [לוֹ], אֱלֹהִיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שׁוֹנֵא זִמָּה הוּא, וְהֵם מְהַאֲוִים
29 לִבְלֵי פִּשְׁתָּן, בּוֹא וְאַשִּׁיאֲךָ עֵצָה. עֲשֵׂה לָהֶן קְלָעִים, וְהוֹשִׁיב בָּהֶן זוֹנוֹת, וְקָנֶה מִבַּחוּץ, וְיַלְּדָה מִבִּפְנִים, וְיִמְכְּרוּ לָהֶן כְּלֵי פִּשְׁתָּן. עֲשָׂה לָהֶן
30 קְלָעִים מִ'הַר שָׂלָג' עַד 'בֵּית הַיְשִׁימוֹת', וְהוֹשִׁיב בָּהֶן זוֹנוֹת, וְקָנֶה מִבַּחוּץ, וְיַלְּדָה מִבִּפְנִים, וּבְשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּשְׂמֵחִין,
31 וְיוֹצְאִין לְמֵיטֵל בְּשׂוּחַ, אוֹמֶרֶת לוֹ הַזּוֹקֶנָה, אִי אַתָּה מְבַקֵּשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן. וְזָקֵנָה אוֹמֶרֶת לוֹ בְּשָׁוֶה, וְיַלְדָּה אוֹמֶרֶת לוֹ בְּפָחוֹת, שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ
32 פְּעָמִים, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֶרֶת לוֹ, הֲרֵי אַתְּ נִבְנֵי בְּיַת, שֵׁב בְּרוּר לְעַצְמֵךְ. וְצָרְצוֹרֵי שֶׁל יַיִן עִמּוֹנִי מוּנָּח אֲצָלָהּ, וַעֲדַיִן לֹא נִאֲסַר יַיִן שֶׁל נָכְרִים.
33 אָמְרָה לוֹ, רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן, פִּיּוֹן שֶׁשָּׁתָה, בָּעַר בּוֹ. אָמַר לָהּ, הַשְׁמֵעִי לִי. הוֹצִיאָה יְרָאָתָהּ מִתּוֹךְ חֵיקָהּ, אָמְרָה לוֹ, עֲבוֹד לָזֶה.
34 אָמַר לָהּ, הֲלֹא יְהוּדִי אָנִי. אָמְרָה לוֹ, וּמַה אוֹכְפַּת לָךְ, כְּלוּם מְבַקְּשִׁים מִמְּךָ, אֶלָּא פִּיעוּר, [וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁעֲבוֹדָתָהּ בְּכָךְ], וְלֹא עוֹד
35 אֶלָּא שֶׁאֵינִי מִנְהָגִךְ עַד שֶׁתִּכְפּוֹף בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּךְ, שֶׁנֶּאֱמַר 'הַמָּה בָּאוּ בַעַל פְּעוֹר וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת וַיִּהְיוּ שִׁקּוּצִים כְּאָהֲבָם'. 'וַיִּשַּׁק יִשְׂרָאֵל
36 בַּשִּׁטִּים, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר, 'שִׁטִּים' שְׁמָהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שֶׁנִּתְעַסְּקוּ בְּדִבְרֵי שְׁטוּת. 'וַתִּקָּרֶאן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן', רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר,
37 עֲרָוֹות פָּגְעוּ בָהֶן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שֶׁנַּעֲשׂוּ כּוֹיְלִן בַּעֲלֵי קְרִיָּין. מַאי לִשּׁוֹן 'רְפִידִים', רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר, רְפִידִים שְׁמָהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,
38 שֶׁרִיפּוּ עַצְמָן מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא הִבְנִיּוּ אֲבוֹת אֶל בָּנִים מֵרִפְיוֹן יָדָיִם'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'יַיְשֵׁב', אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן
39 צַעַר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב'. 'וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן', 'וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם
40 רָעָה אֶל אֲבִיהֶם'. וְנֶאֱמַר 'וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן', 'וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת'. 'וַיֵּשֶׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת
41 תְּאֵנָתוֹ', 'וַיָּקָם ה' שָׂטָן לִשְׁלֹמֹה אֶת הֲדַד הָאֲדֹמִי מִזֶּרַע הַמֶּלֶךְ הוּא בֶּאֱדוֹם'. 'וְאֶת מַלְכֵי מִדְיָן הֵרְגוּ עַל חַלְלֵיהֶם וְגוֹ' וְאֶת בִּלְעָם בֶּן
42 בְּעוֹר הָרְגוּ בְּחָרֶב, בִּלְעָם, מַאי בָּעֵי הָתָם? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁהָלַךְ לִיטּוֹל שָׂכָר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף [שֶׁהָפִיל מִיִּשְׂרָאֵל]. אָמַר מַר זוּטְרָא
43 בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב, הֵיינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי, גַּמְלָא אוֹלָא לְמִטְבְּעֵי קָרֵנֵי, אוּדְנֵי דַהֲוֹו לֵיהּ, גַּזִּינוּ מִינַּיהּ. וְאֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם, 'קוֹסֵם',
44 נְבִיא הוּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִלָּה נְבִיא, וּלְבַסּוֹף קוֹסֵם. אָמַר רַב פָּפָּא, הֵיינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי, מִסְגָּנֵי וְשִׁילְטֵי הַיְינוּ, אֵיזוֹן לְגַבְרֵי נַגָּרֵי.

הרגו

הרגו אל חלליהם. מיתות הרבה משמע שתלאוהו והציתו אש תחת הצליבה וחתכו ראשו ונפל לתוך האש תלייה היינו חנק חתיכת הראש הרג שנפל לארץ העמים סקילה כשנפל לאור היינו שריפה: בר תלתין ותלת. ור"ח לית ליה דר' שימאי דאמר לעיל שלשה היו באותה עצה דפרעה בלעם ואיוב ויתרו דלר' שימאי בלעם חזה יותר מן מאתים ועשר שנים דהא היה בעצת פרעה דכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו דלרבי שימאי כל אותן מאתים ועשר שנים שהיו ישראל בגלות מצרים עד מלחמת מדין חזה בלעם: חנירא. תרגום של פיסח: בר קטל יתיה פנחס ליסטאה. שר צבא ואפילו קטליה אחר כל המלחמה נקראת על שמו: בבולהו. מלבים והדיוטות: לא תפיש ותדרוש. לגנאי: לבר מבלעם. דכל מה דמשכחת ליה לגנאי דרוש: (שמא יצא זה לתרכות רעה) לאחר שיצא לתרכות רעה אמר ויו. לכך כתוב דויו: א"ל הקב"ה לדואג והלא גבור אתה בתורה. למה תתהלל לספר לשון הרע על דוד: לא חסד תורה עליך. לא חכם בתורה אתה כדאיתי (משלי לא) ותורת חסד על לשונה: מרצחים. שהרג נוב: עלי פיך. ולא בלב: בתחלה יירא. הצדיקים היו יראים שלא ילמד אדם ממעשיו של דואג שהולך וחוטא ומצליח: ולבסוף. בשמת בחצי ימיו ושב גמולו בראשו ישחקו: חיל בלע ויקיאנו. המתן עד שתשכח תורתו: אמר לפניו ומכמנו יורישנו אל. אל תמתין לו עד שתשתכח אלא תמהר ותשכיחנו: בי מדרשא. מאהל זה בית המדרש: ושרשך מארץ חיים סלה. שורש שלו תבטח מארץ חיים דלא להוו ליה בנין רבנן: כל אותיות שבתורה. שהיה בקי בחסירות ויתירות: שוקל קלים וחמורים. יודע לדרוש בקל וחומר: במגדל הפורח באויר. מתא עלינה שלמעלה מן הלמ"ד מפני מה בפופה למטה. לשון מ"ר מפי השמועה. ל"א במגדל הפורח באויר הנבנה לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל אם הוא טמא אם לאו. ל"א ג' מאות הלכות במגדל הפורח באויר לעשות כישוף להעמיד מגדל באויר כגון שלש מאות הלכות בנטיעות קשואין דאמרן בפירקין דלעיל (דף סח.) ולמורי נראה דה"ג שלש מאות הלכות במגדל העומד [באויר] ומשנה אחת באהלות (פ"ד משנה א) דמשתעי בהבי מגדל העומד באויר וטומאה בתוכה כלים שבתוכו טמאים וכן נראה לר': רבותא למבעא בעיי. וללמוד תורה רחמנא לבא בעי דהא בשני דרב יהודה כולהו תנויי בסדר נזיקין היה כל הגמרא שלהן לא הוה אלא בסדר נזיקין שלא היו מרבין כל כך [ולדרוש]: האשה שבכושבת ירק בקדירה. לא אשכחתיה במסכת עוקצין: שבובשת ירק. בחומץ או בציר טהורים דאין מקבלין טומאה ע"י עוקצין שאם נגע טומאה בשרשיו העלין טהורין שאין נעשית יד לעלין מאחר שבכשב שאין מניחין לשם אלא למראה: זיתים שבכשבן בצרפיתן. איתא במסכת עוקצין (פ"ב מ"א): צרפיתן. עלין שלהן שהורין הזיתים שאין נעשין להם בית יד להכניס להם טומאה: הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא. דלא הוה ידע מאי טעמא הן שהורין: תליכר מתיבתא. ר"ג ישיבות שאנו עוסקין כולן במסכת עוקצין ויודעין אותה יפה ואפי' הכי בהם היו חסידים יותר ממנו דאלו רב יהודה בר': לא סבירי. לא היו יודעין הלכה לפרשה כתקנה בטעמא: דלא בלקא להו שמעתתא בר'. שלא זכו לקבוע הלכה כמותן: ומתרגמינן לחלושין. ואנן תנן לשון חלושין גבי מצורע: אלופי. היינו רבי: אוכל

1 הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [בַּחֲרֵב] אֶל חֲלָלֵיהֶם, אָמַר רַב,
2 שֶׁקִּיְּימוּ בּוֹ אַרְבַּע מִיתוֹת, סְקִילָה, וּשְׂרֵיפָה, הֶרֶג וְחֶנֶק.
3 אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי חֲנִינָא, מִי שְׁמֵע לָךְ בִּלְעָם,
4 בַּר פְּתָה הָוֵה. אָמַר לֵיהּ, מֵיכְתַּב לָא כְּתִיב. אֶלָּא,
5 מִדִּכְתִיב 'אֲנָשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם,' בַּר
6 תְּלָתִין וּתְלָת שְׁנִין אוֹ בַּר תְּלָתִין וְאַרְבַּע. אָמַר לֵיהּ,
7 שַׁפִּיר קָאָמְרַת. לְדִידִי חֲזֵי לִי פִּנְקְסֵיהּ דִּבְלָעָם, וַהֲוָה
8 כְּתִיב בֵּיהּ 'בַּר תְּלָתִין וּתְלָת שְׁנִין בִּלְעָם חֲגִירָא, בַּר
9 קָטֵיל יְתֵיהּ פִּנְחָס לִיסְטָאָה.' אָמַר לֵיהּ מַר בְּרֵיהּ דְּרַבִּינָא
10 לְחֲבֵירוֹ, בְּכוּלְהוּ לָא תַּפֵּישׁ לְמִדְרַשׁ, לְבַר מִבִּלְעָם הָרָשָׁע,
11 דְּכַמָּה דְּמַשְׁכַּחַת בֵּיהּ, דְּרוֹשׁ בֵּיהּ. כְּתִיב 'דּוֹאֵג', וּכְתִיב
12 'דּוֹיֵג'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה יוֹשֵׁב הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ
13 הוּא וְדוֹאֵג, שְׁמָא יֵצֵא זֶה לְתַרְבּוּת רָעָה. לְאַחַר שֶׁיָּצָא,
14 אָמַר 'וַוי שֶׁיָּצָא זֶה'. (סִימָן גִּבּוֹר, וְרָשָׁע, וְצַדִּיק, חַיָּל
15 וְסוֹפֵר). אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב 'מַה תִּתְהַלֵּל
16 בָּרָעָה הַגִּבּוֹר חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם', אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ
17 בָּרוּךְ הוּא לְדוֹאֵג, לֹא גִּבּוֹר בַּתּוֹרָה אַתָּה? מַה תִּתְהַלֵּל
18 בָּרָעָה. לֹא חֶסֶד אֵל נְטוּי עָלֶיךָ כָּל הַיּוֹם? וְאָמַר רַבִּי
19 יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב 'וְלָקַחֲךָ אָמַר אֱלֹהִים מַה לְךָ לְסַפֵּר
20 חֻקַּי,' אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדוֹאֵג הָרָשָׁע, מַה לְךָ
21 לְסַפֵּר חוּקַּי, כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ לְפָרָשַׁת מְרַגְּלִים, וּפָרָשַׁת
22 מְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, מָה אַתָּה דּוֹרֵשׁ בָּהֶם. 'וַתִּשָּׂא בְּרִיתִי
23 עָלַי פִּיךָ,' אָמַר רַבִּי אַמֵּי, אֵין תּוֹרָתוֹ שֶׁל דּוֹאֵג אֶלָּא

24 מִשָּׁפָה וְלַחוּץ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב 'וַיִּרְאוּ צַדִּיקִים וְיִירָאוּ וְעָלָיו יִשְׂחָקוּ', בַּתְּחִילָּה יִירְאוּ וּלְבַסּוֹף יִשְׂחָקוּ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק,
25 מַאי דִּכְתִיב 'חַיִל בָּלַע וְיָקִיאֶנּוּ מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֶׁנּוּ אֵל', אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יָמוּת דּוֹאֵג. אָמַר לוֹ, 'חַיִל
26 בָּלַע וְיָקִיאֶנּוּ'. אָמַר לְפָנָיו, 'מִבִּטְנוֹ יוֹרִישֶׁנּוּ אֵל'. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב 'גַּם אֵל יִתְּצֵךְ לָנֶצַח', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְדָוִד,
27 נִיתֵּי דּוֹאֵג וְלֵעָלְמָא דְּאָתֵי. אָמַר לְפָנָיו, 'גַּם אֵל יִתֹּצְךָ לָנֶצַח'. מַאי דִּכְתִיב 'יַחְתְּךָ וְיִסָּחֲךָ מֵאֹהֶל וְשֹׁרֶשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה', אָמַר הַקָּדוֹשׁ
28 בָּרוּךְ הוּא, לֵימְרוּ שְׁמַעְתָּא בֵּי מִדְרְשָׁא מְשְׁמֵיהּ. אָמַר לְפָנָיו, 'יַחְתְּךָ וְיִסָּחֲךָ מֵאֹהֶל'. לְיהֵוֵי לֵיהּ בְּנִין רַבָּנָן 'וְשֹׁרֶשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה'.
29 וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב 'אֵיזֶה סוֹפֵר אֵיזֶה שׁוֹקֵל אֵיזֶה סוֹפֵר אֶת הַמִּגְדָּלִים', 'אֵיזֶה סוֹפֵר', כָּל אוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. 'אֵיזֶה שׁוֹקֵל', שֶׁשּׁוֹקֵל
30 כָּל קַלִּים וַחֲמוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה. 'אֵיזֶה סוֹפֵר' אֶת הַמִּגְדָּלִים, שֶׁהָיָה סוֹפֵר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הֲלָכוֹת פְּסוּקוֹת בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר. אָמַר רַבִּי
31 [אַמֵּי], אַרְבַּע מְאָה בָּעֵיי, בְּעוֹ דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר [וְלָא אִיפְּשֵׁט לְהוּ חַד]. אָמַר רָבָא, רִבּוֹתָא לְמִבְעֵי בָּעֵיי? בִּשְׁנֵי
32 דָּרֵב יְהוּדָה, כּוּלֵּי תַּנּוֹיֵי בִּנְזִיקִין, וְאֲנַן קָא מַתְנִינַן טוֹבָא בְּעוֹקְצִין, וְכִי הָוֶה מָטֵי רַב יְהוּדָה, 'אִשָּׁה שֶׁכּוֹבֶשֶׁת יָרָק בִּקְדֵירָה'. וְאָמְרֵי לָהּ,
33 'זֵיתִים שֶׁכְּבָשָׁן בְּטַרְפִיָּתָן טְהוֹרִים'. אֲמַר, הָיוֹת דָּרֵב וּשְׁמוּאֵל קָא חָזְיָא הָכָא. וַאֲנַן קָא מַתְנִינַן בְּעוֹקְצִין, תָּלֵת סָרֵי מִתִיבְתָא, וְרַב
34 יְהוּדָה שָׁלִיחַ מֵאֲנִיהּ וַאֲתָא מִמְּרָא, וַאֲנַן צָוְחִינַן וְלֵיכָּא דְּמַשְׁגַּח בַּן. אֶלָּא, הָקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֵיבָּא בְּעֵי, דִּכְתִיב 'וְהֹ' יִרְאֶה לַלֵּבָב'.
35 אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא, דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל לָא [הֲוֹו] סָבְרִי שְׁמַעְתָּא. מַתְקִיף לָהּ מַר זוּטְרָא, מַאן דִּכְתִיב בֵּיהּ 'אֵיזֶה סוֹפֵר אַיֵּה שׁוֹקֵל אַיֵּה
36 סוֹפֵר אֶת הַמִּגְדָּלִים', וְאִתְּ אֲמַרְתְּ לָא הֲוֹו סָבְרִי שְׁמַעְתָּא. אֶלָּא, דְּלָא הֲוָה סָלְקָא לְהוּ שְׁמַעְתָּא אַלֵּיבָּא דְּהִלְכְתָא, דִּכְתִיב 'סוֹד ה'
37 לִירֵאָיו'. אָמַר רַבִּי אַמֵּי, לֹא מֵת דּוֹאֵג, עַד שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'הוּא יָמוּת בְּאֵין מוּסָר וּבְרֹב אִוַּלְתּוֹ יִשְׁגֶּה'. רַב (אַשֵׁי) אָמַר,
38 נִצְטָרֵעַ, שֶׁנֶּאֱמַר 'הִצְמִיתָה כָּל זוֹנֶה מִמֶּךָּ'. כְּתִיב הָתָם 'לְצִמִיתוּת', וּמַתַּרְגְּמִינַן 'לַחֲלוּטִין'. וּרְנַן, אֵין בֵּין מוּסָגָר וּמוּחְלָט אֶלָּא פְּרִיעָה
39 וּפְרִיעָה (סִימָן שִׁלְשָׁה, רָאוּ, וְחָצִי, וְקָרְאוּ). אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מַלְאֲכֵי חַבָּלָה נִזְדַּמְּנוּ לוֹ לְדוֹאֵג, אֶחָד שֶׁשִּׁיבַּח תַּלְמוּדוֹ, וְאֶחָד
40 שֶׁשָּׁרַף נִשְׁמָתוֹ, וְאֶחָד שֶׁפִּיזֵּר עֲפָרוֹ בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. (וְאָמַר רַבִּי) [וְאָמַר רַבִּי] יוֹחָנָן, דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל לֹא רָאוּ זֶה אֶת
41 זֶה, דּוֹאֵג בִּימֵי שָׁאוּל, וַאֲחִיתוֹפֶל בִּימֵי דָּוִד. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל לֹא חָצוּ יָמֵיהֶם, וּמִרְמָה לֹא
42 יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם, כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל דּוֹאֵג לֹא הָיוּ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּע, וְשֶׁל אֲחִיתוֹפֶל אֵינָן אֶלָּא שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִלָּה
43 קָרָא דָּוִד לַאֲחִיתוֹפֶל 'רַבּוֹ', וּלְבַסּוֹף קָרָאוֹ 'חֲבִירוֹ', וּלְבַסּוֹף קָרָאוֹ 'תַּלְמִידוֹ'. בַּתְּחִלָּה קָרָאוֹ רַבּוֹ, 'וְאַתָּה אֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי אַלּוּפִי וּמְיוּדָּעִי'.
44 וּלְבַסּוֹף קָרָאוֹ חֲבִירוֹ, 'אֲשֶׁר יַחְדָּו נַמְתִּיק סוֹד בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרֶגֶשׁ'. וּלְבַסּוֹף קָרָאוֹ תַּלְמִידוֹ, 'גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי אֲשֶׁר בָּטַחְתִּי בּוֹ

אוכל

אוכל לחמי. לומד תורתי: **שהפך משכבו של לילה לשל יום.** שהיה משמש מטתו ביום כדי שיהא שבע מתשמיש ולא יהרהר אחר אשה כל היום: **ונתעלמה ממנו [הלכה].** שהמשביע אברו בתשמיש רעב ומרבה תאוה: ה"ג מתהלך על גג המלך ולא ברסנין והיינו: **חלתא.** כוורת: **פתיק [ביה] גירא.** בכוורת כלומר שהכה ושברה ל"א פתחה שברה ונפתחה: **מתקדשת ממומאתה.** אותה שעה פסק טומאתה ולא בא עליה כשהיא נדה: **פקדת לילה.** על מעשה לילה פקדתיני אם אוכל לעמוד בנסיון של דבר עבירה: **צרפתני בל תמצא.** חשבת לצרפני ולא מצאתני נקי: (זמותי בל יעבר פי) **איבו זממו נפל.** מי יתן והיה בפי רסן ואפשר לעבד את דברי שלא אומר דבר זה [של] בחנוני: **הר שבכם.** מלך שלכם: **צפור נדדתי.** דעל ידי צפור נטרד כדאמר אדמי ליה כצפור: **למריה.** העבד נצחו לאדוניו בתוכחתה: **כי אני לצלע נכון.** אותו צלע היה נכון לי: **שאכלה פגה.** שקפץ את השעה ליזקק ע"א בעבירה: **נאספו עלי נכים.** בעלי מומין כמו פרעה נכה (מלכים ב כג) והיו מלעיגים עלי ואני בלא יודע ל"א ולא ידעתי לא הייתי יודע כשמלעיגים כלומר פתאום בא עלי אותו עון שלא ידעתי (עד) שניתן פתחון פה לבישיני: **הכי גרסינן בשעה שעוסקין במיתות בית דין אומרים הבא על אשת איש מיתתו וכו':** ר"ח עונות. ל"ח

1 אוֹכֵל לַחֲמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
2 רַב, לְעוֹלָם אַל יְבִיא אָדָם עַצְמוֹ לִידֵי נִסָּיוֹן, שֶׁהֲרֵי
3 דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הֵבִיא עַצְמוֹ לִידֵי נִסָּיוֹן, וְנִכְשָׁל.
4 אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִפְּנֵי מָה אוֹמְרִים אֱלֹהֵי
5 אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, וְאֵין אוֹמְרִים
6 אֱלֹהֵי דָּוִד. אָמַר, אֵינְהוּ מִינְסוּ לִי, וְאַתְּ לָא מִינְּסֵית
7 לִי. אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּחָנֵנִי וְנַסֵּנִי, שֶׁנֶּאֱמַר
8 'בְּחָנֵנִי ה' וְנַסֵּנִי' וְגוֹ'. אָמַר, מִינַּסֵּנָא לָךְ, וְעֲבִידְנָא
9 מִילְּתָא בַּהֲדָךְ. דִּלְדִירְהוּ לָא הוֹדַעְתִּינְהוּ, וְאִילּוּ אֲנָא
10 קָא מוֹדַעְנָא לָךְ דְּמִנַּסֵּינָא לָךְ בְּדָבָר עֲרָוָה. מִיָּד 'וַיְהִי
11 לְעֵת הָעֶרֶב וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכָּבוֹ' וְגוֹ', אָמַר רַב
12 יְהוּדָה, שֶׁהָפַךְ מִשְׁכָּבוֹ שֶׁל לַיְלָה לְמִשְׁכָּבוֹ שֶׁל יוֹם,
13 וְנִתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ הֲלָכָה: אֲבָל קָטָן יֵשׁ בָּאָדָם, מַשְׂבִּיעוֹ,
14 רָעֵב, וּמַרְעִיבוֹ, שָׂבֵעַ. 'וַיִּתְהַלֵּךְ עַל גַּג בֵּית הַמֶּלֶךְ' וַיַּרְא
15 אִשָּׁה רוֹחֶצֶת מֵעַל הַגָּג, וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֶה מְאֹד',
16 בַּת שֶׁבַע הֲוָה קָא חָיְקָא רֵישָׁא תּוּתֵי חַלְּתָא, אֲתָא
17 שָׁטָן אִידְמֵי לֵיהּ כְּצִפֳּרְתָּא, פְּתַק בֵּיהּ גִּירָא, פְּתָקָהּ

1 לְחַלְּתָא, אִינְּגֵילָה וְחָזְיֵהּ, מִיָּד 'וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא זֹאת בַּת שֶׁבַע בַּת
2 אֶלִיעָם אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי, וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים וַיִּקָּחֶהָ וַתָּבֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִטּוּמְאָתָהּ וַתָּשָׁב אֶל בֵּיתָהּ'. וְהֵיכִי
3 דִּכְתִיב 'בְּחָנַנְתָּ לִבִּי פָּקַדְתָּ לַיְלָה צְרַפְתַּנִי בַל תִּמְצָא זַמּוֹתִי בַּל יַעֲבֹר פִּי', אָמַר, אִיכּוּ זְמָמָא נָפַל בְּפוּמֵיהּ דְּמָאן דְּכָנֵי לִי, וְלֹא אָמַר כִּי הָא
4 מִילְּתָא. דְּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'לְמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר לְנַצֵּחַ עַל נִדְמִי הָרֵכֶם צִפּוֹר', אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,
5 רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָחוֹל לִי עַל אוֹתוֹ עָוֹן, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, הַר שֶׁכֶּבֶם צִפּוֹר נִדָּדָתִי. דְּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'לְךָ לִבְדְּךָ חָטָאתִי וְהָרַע בְּעֵינֶיךָ
6 עָשִׂיתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבְרֶךָ תִּזְכֶּה בְשָׁפְטֶךָ', אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, גָּלְיָא וְיָדְעָא קַמָּךְ, דְּאִי בָּעֵיא לְמִכְפְּיֵהּ לְיִצְרִי, הָוֵה
7 פָּיְיסְנָא. אֶלָּא אֲמִינָא, דִּלְמָא לֵימְרוּ, עַבְדָּא זְכִי לְמָרֵיהּ. דְּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'כִּי אֲנִי לְצֶלַע נָכוֹן וּמַכְאוֹבִי נֶגְדִּי תָמִיד', רְאִיָּה הָיְתָה
8 בַּת שֶׁבַע בַּת אֶלִיעָם לְדָוִד מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, אֶלָּא שֶׁבָּאָה אֵלָיו בְּמִכְאוֹב. וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רְאִיָּה הָיְתָה לְדָוִד בַּת שֶׁבַע
9 בַּת אֶלִיעָם, אֶלָּא שֶׁאָכְלָה פַּגָּה. דְּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'וְהִבְצַלְתִּי שָׁמְחוּ וְנֶאֱסְפוּ נֶאֱסָפוּ עָלַי נְכִים [וְלֹא יָדָעְתִּי] קָרְעוּ וְלֹא דָמּוּ', אָמַר
10 דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁאִם הָיוּ קוֹרְעִין בְּשָׂרִי, לֹא הָיָה דָּמִי שׁוֹתֵת. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא בְּשָׁעָה
11 שֶׁהֵם עוֹסְקִין בְּאַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, פּוֹסְקִין מִמִּשְׁנָתָן וְאוֹמְרִים לִי, דָּוִד, הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ, מִיתָתוֹ בַּמֶּה? אָמַרְתִּי לָהֶם, הַבָּא עַל
12 אֵשֶׁת אִישׁ מִיתָתוֹ בֶּחָנָק, וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים, אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר
13 רַב, אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁל דָּוִד, קַיֵּים שְׁמֹנָה עֶשְׂרֵה עוֹנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתַי עַרְשִׂי אַמְסֶה'.
14 וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, בִּקֵּשׁ דָּוִד לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי דָּוִד בֶּן עֵד הָרֹאשׁ אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לֶאֱלֹהִים', וְאֵין 'רֹאשׁ'
15 אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהוּא צַלְמָא רֵישֵׁיהּ דִּי דַהַב טָב'. 'וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשִׁי הָאָרְצִי קֹרֵעַ כָּתָּנְתּוֹ וַאֲדָמָה עַל רֹאשׁוֹ', אָמַר לוֹ
16 לְדָוִד, יֹאמְרוּ, מֶלֶךְ שֶׁכְּמוֹתְךָ יַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה? אָמַר לוֹ, מֶלֶךְ שֶׁכְּמוֹתִי יְהַרְגֵנּוּ בְּנוֹ? מוּטָב יַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, וְאַל יִתְחַלֵּל שֵׁם
17 שָׁמַיִם בְּפַרְהֶסְיָא. אָמַר, מַאי טַעֲמָא קָנְסִיבַת יָפַת תּוֹאַר? אָמַר לֵיהּ, יָפַת תּוֹאַר רַחֲמָנָא שַׁרְיֵיהּ. אָמַר לֵיהּ, לָא דְּרֵישַׁת סְמוּכִין? דִּסְמִיךְ
18 לֵיהּ 'כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה', כָּל הַנּוֹשֵׂא יָפַת תּוֹאַר, יֵשׁ לוֹ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה. דָּרַשׁ רַבִּי דוֹסְתַּאי דְּמִן בִּירִי, לְמָה דָּוִד דּוֹמֶה,
19 לְסוֹחֵר כּוּתִי. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, 'שִׁגְיֹנוֹת מִי יָבִין'. [אָמַר לֵיהּ], שְׁבִיקִי לָךְ. 'וּמִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי', שְׁבִיקִי
20 לָךְ. גַּם מְזִדִּים חְשׂךְ עַבְדֶּךָ', שְׁבִיקִי לָךְ. אַל יִמְשְׁלוּ בִי אָז אֵיתָם', דִּלְמָא לִישְׁתְעֵי בִי רַבָּנָן, שְׁבִיקִי לָךְ. 'וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב', שֶׁלֹּא יִכָּתֵב
21 סַרְחוֹנִי. אָמַר לוֹ, אִי אִפְשָׁר. וּמַה יו"ד שֶׁנִּטְּלָתְהִי מִשָּׂרַי, עוֹמֵד וְצוֹוֵחַ כַּמָּה שָׁנִים, עַד שֶׁבָּא יְהוֹשֻׁעַ וְהוֹסִפְתִּי לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
22 לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ'. כָּל הַפְּרָשָׁה כּוּלָּהּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. 'וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב', אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָחוֹל לִי עַל אוֹתוֹ
23 עָוֹן כּוּלּוֹ. אָמַר, כְּבָר עָתִיד שְׁלֹמֹה בְּנְךָ לוֹמַר בְּחָכְמָתוֹ, 'חַיְתָה אִישׁ אֵשׁ בְּחֵיקוֹ וּבְגָדָיו לֹא תִשָּׂרַפְנָה, אִם יְהַלֵּךְ אִישׁ עַל הַגֶּחָלִים
24 וְרַגְלָיו לֹא תִכָּוֶינָה, כֵּן הַבָּא עַל אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא יִנָּקֶה כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהּ'. אָמַר לֵיהּ, כָּל הָכִי נִטְרַד הַהוּא גַּבְרָא. אָמַר לֵיהּ, קַבָּל עָלֶיךָ
25 יִסּוּרִין, קַבָּל עָלָיו. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים נִצְטָרַע דָּוִד, וְנִסְתַּלְּקָה הִימְנוֹ שְׁכִינָה, וּפִרְשׁוּ מִמֶּנּוּ סַנְהֶדְרִין. 'נִצְטָרַע',
26 דִּכְתִיב 'תְּחַמְּאֵנִי בְאֵזוֹב וְאֶטְהָר תְּכַבְּסֵנִי וּמִשֶּׁלֶג אַלְבִּין'. 'נִסְתַּלְּקָה הִימְנוֹ שְׁכִינָה', דִּכְתִיב 'הָשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי'.
27 'וּפָרְשׁוּ מִמֶּנּוּ סַנְהֶדְרִין', דִּכְתִיב 'יַשּׁוּבוּ לִי יִרְאֶיךָ' וְגוֹ'. שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים מִנְּלָן, דִּכְתִיב 'וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה,

נשיו שלא לעגלן: **באנחתי אשחה.** אפילו בשעת אנחתי אשחה בכל לילה: **מטתי.** תשמיש המטה ענין סחי ומאוס (איכה ג) קרי ליה: **בדמעתי ערשי אמסה.** שבשעת דמעתי אני ממאיס את מטתי בתשמיש: **יאמרו מלך שכמותי.** חסיד שכמותי הרגו בנו ויהו מתרעמין על מדותיו של הקב"ה ונמצא שם שמים מתחלל בפרהסיא: **מוטב אעבוד ע"ז.** ואחלל את השם אני לבדי ולא יחללו [ואותו] כל העם: **אמר ליה.** חושי הארכי לדוד הקב"ה לא עביד דינא בלא דינא שמעמיד בנך להרוג דאת מאי טעמא נסבת יפת תואר דאמו של אבשלום מעכה בת תלמי מלך גשור (שמואל ב ג) ותפסה דוד במלחמה דאין לומר בעבירה באה לו דהא כתיב (מלכים א טו) רק בדבר אוריה החתי: **מוחר כותי.** דרכו לפנות את סחורתו מעט מעט להעמידה על דמים מועטים: **שגיאות מי יבין.** מי יכול להשמר משגגות: **אמר לו.** הקב"ה: **שביקא לך.** מחול לך: **נסתירות.** [מוחד] של צנעה: **זדים.** מוזד של פרהסיא: ה"ג **אל ימשלו בי דלא לישתעו בי רבנן.** והיינו אל ימשלו לשון משל שלא ידרשו בחטאתי חכמי הדורות ואז איתם: **שלא יכתב סורחני.** שתמחוק אותה פרשה מן המקרא וישכתכח הדבר לעולמים: **כל הפרשה.** שכתובה כאן שעשית אותו חטא: **על אחת כמה וכמה.** שלא תעקור: **תחטאני באזוב.** מכלל שהיה צריך טהרה אזוב במצורע:

בחברין מלך שבע שנים וששה חדשים. מדהכא חשיב להו ובאידך קרא לא חשיב להו ש"מ לא היה מלכותו שלימה שנצטרע אותן ו' חדשים: ה"ג **אבל בחיי בנך אני מודיע** ולא גרסינן לך: **כ"ד רבנות.** בין תפלה תחנה ורננה איכא כ"ד: וילך אלישע דמשק להיכא אזל: **שואבת.** מגבהה מתחת בלא נגיעה בעין אותה שלועזין קלאמניס"ה בלע"ז ועל ידי אותה אבן העמיד עגלים של ירבעם באורי: **רבנן דחה מקמיה.** התלמידים דחה מישיבתו של אלישע: **צר ממנו.** מכלל דעד האידנא לא הוה צר: **הואל וקח.** השבע שאלישע שלחך: **ויפצר בו.** גחזי: **תעת לקחת את הכסף והבגדים** וגו' שמנה דברים קא חשיב בהאי קרא: **ונחזי מי שקל כולי האי.** מנעמן כסף ובגדים הוא דשקל דכתיב ויצר כבדים וגו': **אותה שעה.** היה אלישע עוסק בפרק שמונה שרצים אמר לו הגיע עת ליטול שכר פרק שמונה שרצים שעסקתני וכו' ולהכי כתב בהאי קרא שמנה דברים כנגד אותו פרק כלומר בכסף ובגדים שקבלת ממנו מנעמן סבור אתה לקנות דברים הללו להיותם לך שכר שמונה שרצים: **יצר.** תאותו אם מרחיקה ממנו לגמרי ממעט ישיבת עולם ואם מקרבה לגמרי בא לידי איסור שאינו יכול לכבוש יצרו מדבר עבירה: **תיגוך ואשה.** דעתן קלה ואם תדחה אותם מטרדן מן העולם: **חלה.** חד. חליו תרי. אשר ימות בו תלת: **בעא רחמי דלהוי חולשא.** כדי שיהא פנאי לבניו לבא כל אחד ואחד ממקומו להיות עליו בשעת מיתה שביון שרואין שנפל למטה יודעין שימות ומתקבצין ובאין: **מתפח.** מתרפא: **מתני' לא ידון יחזי לא דין ולא רוח.** שאין עומדין בדין ואין להם רוח להיות עם הצדיקים שיש להם חלק: **ויפץ** [ה' **אותם ומשם הפיצם.** ויפץ] בעולם הזה ומשם הפיצם בעולם הבא: **אלו ואלו.** אנשי דור המבול ואנשי סדום ובחדא פליג ר' נחמיה:

רשעים

1 בָּחֳבְרוֹן מָלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים וְבִירוּשָׁלַיִם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים
2 וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּכְתִיב 'וְחִבְרוֹן מָלַךְ עַל יְהוּדָה שֶׁבַע
3 שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים' וְגוֹ', וְהָנֵי שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, לָא
4 קָשְׁיָא, שֶׁמַע מִינַּהּ נִצְטָרַע. אָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל
5 עוֹלָם, מְחוֹל לִי עַל אוֹתוֹ עָוֹן. מָחוּל לָךְ. עֲשֵׂה עִמִּי
6 אוֹת לְטוֹבָה וְיִרְאוּ שׂוֹנְאַי וְיֵבוֹשׁוּ כִּי אַתָּה ה' עֲזַרְתַּנִי
7 וְנִחַמְתָּנִי, אָמַר לוֹ, בְּחַיֶּיךָ אֵינִי מוֹדִיעַ, אֲבָל אֲנִי מוֹדִיעַ
8 בְּחַיֵּי שְׁלֹמֹה בְּנִךָ. בְּשָׁעָה שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית
9 הַמִּקְדָּשׁ, בִּיקֵּשׁ לְהַכְנִיס אָרוֹן לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים,
10 דָּבְקוּ שְׁעָרִים זֶה בָּזֶה. אָמַר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רְנָנוֹת

11 וְלֹא נַעֲנָה, אָמַר 'שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד' מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד ה' עִזּוּז וְגִבּוֹר ה' גִּבּוֹר מִלְחָמָה',
12 וְנֶאֱמַר 'שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד' וְגוֹ', וְלֹא נַעֲנָה. פֵּיוֵן שֶׁאָמַר 'אֱלֹהִים אַל תָּשֶׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ זָכְרָה
13 לְחַסְדֵי דָוִיד עַבְדֶּךָ', מִיָּד נַעֲנָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, נֶהְפְּכוּ פְּנֵי שׂוֹנְאֵי דָּוִד כְּשׁוֹלֵי קְדֵירָה, וְיָדְעוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּחַל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
14 עַל אוֹתוֹ הֶעָוֹן. 'גֵּחֲזִי', דִּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע הֲמַשֵּׁק, לְהֵיכָא אָזַל? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁהָלַךְ לְהַחֲזִיר גֵּחֲזִי בִּתְשׁוּבָה, וְלֹא חָזַר. אָמַר לוֹ,
15 חָזוֹר בָּךְ. אָמַר לוֹ, כָּךְ מְקוּבָּלַנִי מִפִּיךָ, הַחוֹטֵא וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מַאי עֲבַד? אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֵבֶן
16 שׁוֹאֶבֶת תָּלָה לְחַטֹּאת יָרָבְעָם, וְהֶעֱמִידָהּ בֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, שֵׁם חֶקֶק בְּפִיהָ, וְהִיתָה מַכְרֶזֶת וְאוֹמֶרֶת 'אֲנִכִי' וְ'לֹא יִהְיֶה
17 לְךָ'. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, רַבָּנָן דָּחֲה מִקַּמֵּיהּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאמְרוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישָׁע הִנֵּה [נָא] הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ
18 צַר מִמֶּנּוּ', מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא הֲוֵי [צַר]. תְּנוּ רַבָּנָן, לְעוֹלָם תְּהֵא 'שְׁמֹאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקָרֶבֶת'. לֹא כְּאֱלִישָׁע, שֶׁדָּחָפוֹ לְגֵחֲזִי בְּשֵׁתִּי
19 יָדַיִם, [וְלֹא כִּיהוֹשָׁעַ בֶּן פְּרָחְיָה, שֶׁדָּחָפוֹ לִישׁוּ הַנּוֹצְרִי בְּשֵׁתִּי יָדָיו]. גֵּחֲזִי, דִּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר נַעֲמָן הוֹאֵל וְקַח כִּכָּרָיִם [וַיִּפְרָץ] בּוֹ וַיַּצֵּר כִּכָּרַיִם
20 בְּכֶסֶף וְגוֹ'. 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלִישָׁע מַאַיִן גֵּחֲזִי וַיֹּאמֶר לֹא הָלַךְ עַבְדְּךָ אָנָה וָאָנָה', וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא לִבִּי הָלַךְ כַּאֲשֶׁר הָפַךְ אִישׁ מֵעַל מֶרְכַּבְתּוֹ
21 לִקְרָאתֶךָ הָעֵת לָקַחַת אֶת הַכֶּסֶף וְלָקַחַת בְּגָדִים וְזֵיתִים וּכְרָמִים וְצֹאן וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת'. וּמִי שֶׁקָּל כּוּלֵּי הַאי, בְּכֶסֶף וּבְגָדִים הוּא
22 דְּשָׁקֵל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה אֱלִישָׁע יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בִּשְׁמוֹנָה שְׁרָצִים'. נַעֲמָן שַׂר צְבָא מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה מְצוֹרָע, אֲמָרָה לְיהּ
23 הֶהָיָה רָבְיָתָא דְּאִשְׁתְּבֵי מֵאַרְעָא יִשְׂרָאֵל, אִי אָזְלַת לְגַבֵּי אֱלִישָׁע, מַסֵּי לָךְ. כִּי אֲתָא, אֲמַר לְיהּ, זִיל טְבוֹל בְּיַרְדֵּן. אֲמַר לְיהּ, אֶחוֹכֵי קָא
24 מְחַיֵּיכַת בִּי. אֲמָרִי לְיהּ הָנֵהוּ דַּהֲווֹ בַּהֲדֵיהּ, מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּהּ, זִיל נְסֵי. אֲזַל וְטָבַל בַּיַּרְדֵּנָא, וְאִיתַּסִּי. אֲתָא, אֲיִיתֵי לְיהּ כָּל הֲנֵי דִּנְקִים,
25 לָא צְבֵי לְקַבּוֹלֵי מִינַּיְיהוּ. גֵּחֲזִי, אִיפְּטַר מִקַּמֵּיהּ אֱלִישָׁע. אֲזַל, שְׁקַל מֵאֵי דְּשָׁקֵל וְאִפְּקִיד. כִּי אֲתָא, חַיֵּיהּ אֱלִישָׁע לְצַעֲרַת דַּהֲוָה פָּרְחָה
26 עֵילָּוֵיהּ דְּיִשַּׁיה. אֲמַר לֵיהּ, רָשָׁע, הִגִּיעַ עֵת לִיטּוֹל שָׂכָר שְׁמֹנָה שְׁרָצִים, 'וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ וּבְזַרְעֲךָ עַד עוֹלָם וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְצֹרָע
27 כַּשָּׁלֶג': 'וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשַּׁעַר', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גֵּחֲזִי וּשְׁלֹשָׁה בָּנָיו. 'וַיֹּאשִׁיָּהוּ בֶּן אָמוֹן וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְצֹרָע
28 נַעֲמִי מַלְכָּא לְרִבָּנָן, אֲזַל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְיָשַׁב לַאֲלַכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם. כִּי הֲוָה שָׁלְמָא, שָׁלַח לֵיהּ שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח, 'מִנִּי יְרוּשָׁלַיִם
29 עִיר הַקֹּדֶשׁ, לִיכִי אֲלַכְסַנְדְּרִיָּה שֶׁל מִצְרַיִם, אֲחוֹתִי, בַּעֲלִי שָׁרוּי בְּתוֹכֵךְ וְאַנְכִי יוֹשֶׁבֶת שׁוֹמֵמָה'. קָם, אֲתָא וְאִתְרְמֵי לֵיהּ הַהוּא אוּשְׁפִּיזָא.
30 עֲבַדוּ לֵיהּ יְקָרָא טוּבָא. אֲמַר, כְּמָה יָפָה אַכְסַנְיָא זוֹ. אֲמַר לֵיהּ, רַבִּי, עֵינֶיךָ מְרוּמּוֹת. אֲמַר לֵיהּ, רָשָׁע, בְּכָךְ אַתָּה עוֹסֵק? אֵפִיךְ אַרְבַּע
31 מְאָה שִׁיפּוּרֵי, וְשָׁמַתְּיָה. אֲתָא לְקַמֵּיהּ כְּמָה וְכְמָה, אֲמַר לֵיהּ, קַבֵּל. לֹא הֲוֵי קָא מְשַׁגַּח בֵּיהּ. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא קָרֵי קְרִיאַת שְׁמַע, אֲתָא
32 לְקַמֵּיהּ, סָבַר לְקַבּוֹלֵי. אֲחֵוֵי לֵיהּ בִּידֵיהּ. הוּא סָבַר, מִידְחָא דְּחֵי לִי. אָזַל, זָקַף לְבֵינְתָא וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ. אֲמַר לֵיהּ, חֲדַר בָּךְ. אֲמַר לֵיהּ, בָּךְ
33 מְקוּבָּלַנִי מִפִּיךָ, כָּל הַחוֹטֵא וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְאָמַר מַר, יֵשׁ בְּיִשּׁוּב וְהַסֵּת וְהִדְיֵחַ אֶת יִשְׂרָאֵל].
34 תָּנָיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, יָצָר, תִּינוֹק וְאִשָּׁה, תְּהֵא שְׁמֹאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקָרֶבֶת. תְּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה חָלָאִים חָלָה אֱלִישָׁע. אֶחָד,
35 שֶׁגִּירָה דּוּבִּים בַּיְתִינוֹקוֹת. וְאֶחָד, שֶׁדָּחָפוֹ לְגֵחֲזִי בִּשְׁתֵּי יָדָיו. וְאֶחָד, שֶׁמֵּת בּוֹ, [שֶׁנֶּאֱמַר 'וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ וגו']. עַד אַבְרָהָם, לֹא
36 הָיָה זִקְנָה. כָּל דְּחָזֵי לְאַבְרָהָם, אָמַר הַאי יִצְחָק. כָּל דְּחָזֵי לְיִצְחָק, אָמַר הַאי אַבְרָהָם. בָּעָא אַבְרָהָם רַחֲמֵי דְּלֵיהֱוֵי לֵיהּ זִקְנָה, שֶׁנֶּאֱמַר
37 'וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים'. עַד יַעֲקֹב, לָא הֲוָה חוֹלְשָׁא. בָּעָא רַחֲמֵי דְּהֲוָה חוֹלְשָׁא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חוֹלֶה'. עַד אֱלִישָׁע,
38 לָא הֲוָה אֱנִישׁ חָלִישׁ דְּמִיתְּפַח. וַאֲתָא אֱלִישָׁע וּבָעָא רַחֲמֵי, שֶׁנֶּאֱמַר 'וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ': **משנה** דּוֹר
39 הַמַּבּוּל, אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵין עוֹמְדִין בַּדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם', לֹא דִּין וְלֹא רוּחַ. דּוֹר הַפַּלָּגָה, אֵין
40 לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּפֶץ ה' אוֹתָם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ'. (וּכְתִיב 'וּמִשָּׁם הֱפִיצָם'). 'וַיָּפֶץ ה' אוֹתָם', בָּעוֹלָם הַזֶּה.
41 'וּמִשָּׁם הֱפִיצָם', לָעוֹלָם הַבָּא. אַנְשֵׁי סְדוֹם, אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד'. 'רָעִים',
42 בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וְחַטָּאִים' לָעוֹלָם הַבָּא, אֲבָל עוֹמְדִין בַּדִּין. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֵין עוֹמְדִין בַּדִּין, שֶׁנֶּאֱמַר 'עַל כֵּן לֹא יָקוּמוּ

רשעים

רְשָׁעִים בַּמִּשְׁפָּט וְחַטָּאִים בַּעֲדַת צַדִּיקִים. 'עַל כֵּן לֹא יָקוּמוּ רְשָׁעִים בַּמִּשְׁפָּט', זֶה דּוֹר הַמַּבּוּל, 'וְחַטָּאִים בַּעֲדַת צַדִּיקִים', אֵלּוּ אַנְשֵׁי סְדוֹם. אָמְרוּ לוֹ, אֵינָם עוֹמְדִין בַּעֲדַת צַדִּיקִים, אֲבָל עוֹמְדִין בַּעֲדַת רְשָׁעִים. (מְרַגְּלִים, אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּמוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי ה'". 'וַיָּמוּתוּ', בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'בַּמַּגֵּפָה', לָעוֹלָם הַבָּא). דּוֹר הַמַּבּוּל, אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵין עוֹמְדִין בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעוֹלָם', לֹא דִּין, וְלֹא רוּחַ. דָּבָר אַחֵר, 'לֹא יָדוֹן רוּחִי', שֶׁלֹּא תְּהֵא נִשְׁמָתָן חוֹזֶרֶת לְגַרְגָּרָהּ. רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵף אוֹמֵר, אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲזִיר נְשָׁמוֹת לְמֵתִים מֵתִים, נִשְׁמָתָן קָשָׁה לָהֶם בְּגִירְהָנֹם, שֶׁנֶּאֱמַר 'הַהָרוּ חֲשֹׁשׁ תִּלְּדוּ קַשׁ רוּחֲכֶם אֵשׁ תֹּאכַלְכֶם'. תָּנוּ רַבָּנָן, דּוֹר הַמַּבּוּל לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוֹל טוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמָה כָּתוּב בָּהֶם שָׁלוֹם מִפְּחַד וְלֹא שָׁבֵט אֱלוֹהַּ עֲלֵיהֶם, וּכְתִיב 'שׁוֹרוֹ עָבַר וְלֹא יַגְעִיל תְּפָלֵט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל', וּכְתִיב 'יְשַׁלְּחוּ כַצֹּאן עֲיָילֵיהֶם וְיַלְדֵיהֶם יְרַקֹּדוּן', וּכְתִיב 'יְשָׂאוּ בְתוֹף וְכִנּוֹר וְיִשְׂמְחוּ לְקוֹל עוּגָב', וּכְתִיב 'יְכַלּוּ יְמֵיהֶם בְּטוּב וּשְׁנוֹתָם בְּנְעִימִים', וּכְתִיב 'וְכִרְגַע שְׁאוֹל יֵחָתוּ', וְהֵיא גְּרָמָה שֶׁאָמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ, מַה שַּׁדַּי כִּי נַעֲבְדֶנּוּ וּמָה נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע בּוֹ'. אָמְרוּ, כְּלוּם צְרִיכִין אָנוּ לוֹ אֶלָּא לִטִּיפָּה שֶׁל נְשָׁמִים. יֵשׁ לָנוּ נְהָרוֹת וּמַעְיָנוֹת שֶׁאָנוּ מִסְתַּפְּקִין מֵהֶן. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּטוֹבָה שֶׁהִשְׁפַּעְתִּי לָהֶן, בָּהּ מַכְעִיסִין אוֹתִי, וּבָהּ אֲנִי דָּן אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מָיִם'. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, דּוֹר הַמַּבּוּל לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוֹל גַּלְגַּל הָעַיִן, שֶׁדּוֹמָה לַמַּיִם, [שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ]. לְפִיכָךְ, דָּן אוֹתָן בְּמַיִם, שֶׁדּוֹמָה לְגַלְגַּל הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר 'נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וַאֲרֻבוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דּוֹר הַמַּבּוּל, בְּ'רַבָּה' קִלְקְלוּ, וּבְ'רַבָּה' נִידּוֹנוּ. בְּ'רַבָּה' קִלְקְלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם'. וּבְ'רַבָּה' נִידּוֹנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁלְשָׁה נִשְׁתַּיְּירוּ מֵהֶם, 'בִּלְעָם' וְדָגָן, וְ'חֲמֵי מְטַרְיָא', וְעֶנְיָא רַבָּתִי' דְּבֵירָם. 'בִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְלַמֵּד שֶׁהִרְבִּיעוּ בְּהֵמָה עַל חַיָּה, וְחַיָּה עַל בְּהֵמָה, וְהַכֹּל עַל אָדָם, וְאָדָם עַל הַכֹּל. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא, וְכוּלָּם חָזְרוּ חוֹיֵן מֵ'תּוֹשְׁלְמִי'. 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בָּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל חָמָס, שֶׁהֲרֵי דּוֹר הַמַּבּוּל עָבְרוּ עַל הַכֹּל, וְלֹא נֶחְתַּם עֲלֵיהֶם גְּזַר דִּינָם עַד שֶׁפָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּגָּזֵל, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ'. וּכְתִיב 'הַחֲמָס קָם לְמַטֵּה רֶשַׁע לֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם וְלֹא מֵהֲמֻהָם וְלֹא נֹהַ בָּהֶם', אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְלַמֵּד שֶׁזָּקַף עַצְמוֹ כְּמַפֹּלֶת, וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם, וְלֹא מֵהֲמֻהָם וְלֹא נֹהַ בָּהֶם, (וְאַף עַל נֹחַ נֶחְתַּם גְּזַר דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא נֹחַ בָּהֶם'). תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אַף עַל נֹחַ נֶחְתַּךְ גְּזַר דִּין, אֶלָּא שֶׁמָּצָא חֵן בְּעֵינֵי ה', שֶׁנֶּאֱמַר 'נַחְמְתִּי כִּי עֲשִׂיתִם', וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה'". 'וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ', כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָפָה עֲשִׂיתִי שֶׁתִּקַּנְתִּי לָהֶם קְבָרוֹת בָּאָרֶץ. מַאי מִשְׁמַע? כְּתִיב הָכָא 'וַיִּנָּחֶם ה'", וּכְתִיב הָתָם 'וַיִּנָּחֶם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם'. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי, לֹא יָפָה עֲשִׂיתִי שֶׁתִּקַּנְתִּי לָהֶם קְבָרוֹת בָּאָרֶץ, כְּתִיב הָכָא 'וַיִּנָּחֶם', וּכְתִיב הָתָם 'וַיִּנָּחֶם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ'. 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ [נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו]', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּדוֹרוֹתָיו וְלֹא בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, בְּדוֹרוֹתָיו, כָּל שֶׁכֵּן בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מָשָׁל לְדַרְבִּי יוֹחָנָן, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְחִבִּית שֶׁל יַיִן שֶׁהָיְתָה מוּפַחֶזֶת בְּמֹרַחְתָּךְ שֶׁל חוֹמֶץ. בְּמִקּוֹמָהּ, רֵיחָהּ נוֹדֵף. שֶׁלֹּא בְּמִקּוֹמָהּ, אֵין רֵיחָהּ נוֹדֵף, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מָשָׁל לְדֵרִישׁ לָקִישׁ, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְצַלּוֹחִית שֶׁל פַּלְיֵיטוֹן שֶׁהָיְתָה מוּנַּחַת בְּמִקּוֹמָהּ הַטָּנוּפָת. בְּמִקּוֹמָהּ, רֵיחָהּ נוֹדֵף, וְכָל שֶׁכֵּן בְּמִקּוֹם הַבֹּסֶם. 'וַיִּצֶּר אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה' אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מַה חָטְאָה? תָּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁעָשָׂה חוּפָּה לִבְנוֹ, וְהִתְקִין מִכָּל מִינֵי סְעוּדָה, לִימֵּים מֵת בְּנוֹ, עָמַד [וּפִזֵּר] אֶת חוּפָּתוֹ. אָמַר, כְּלוּם עָשִׂיתִי אֶלָּא בִּשְׁבִיל בְּנִי, עַכְשָׁיו שֶׁמֵּת, חוּפָּה לָמָּה לִי. אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר, כְּלוּם בָּרָאתִי בְּהֵמָה וְחַיָּה אֶלָּא בִּשְׁבִיל אָדָם, עַכְשָׁיו שֶׁאָדָם חוֹטֵא, בְּהֵמָה וְחַיָּה לָמָּה לִי. 'מִכֹּל אֲשֶׁר בְּחָרָה מִתֹּ', וְלֹא דָּגִים שֶׁבַּיָּם. דָּרַשׁ רַבִּי יוֹסֵי דְּמִן קְסָרִי, מַאי דִּכְתִיב 'כָּל הוּא עַל פְּנֵי מַיִם תְּקוֹלֵל חֶלְקָתָם בָּאָרֶץ', מְלַמֵּד שֶׁהָיָה נֹחַ מַצְדִּיק מוֹכִיחַ בָּהֶם, וְאוֹמֵר לָהֶם עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְאִם לָאו, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא עֲלֵיכֶם אֶת הַמַּבּוּל, וּמַכֵּהוּ נִבְלַחְכֶם עַל הַמַּיִם בְּזִיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל הוּא עַל פְּנֵי מָיִם'. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלּוֹקְחִין מֵהֶם קְלָלָה לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'תְּקוֹלֵל חֶלְקָתָם בָּאָרֶץ'. 'לֹא יִפְנֶה דֶּרֶךְ כְּרָמִים', מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מְפַגְּנִים דֶּרֶךְ כְּרָמִים. [אָמְרוּ] לוֹ, וּמִי מְעַכֵּב? אָמַר לָהֶם, פְּרִידָה אַחַת יֵשׁ לִי לְהוֹצִיא מִכָּם.

רְשָׁעִים בַּמִּשְׁפָּט וְחַטָּאִים בַּעֲדַת צַדִּיקִים. 'עַל כֵּן לֹא יָקוּמוּ רְשָׁעִים בַּמִּשְׁפָּט', זֶה דּוֹר הַמַּבּוּל, 'וְחַטָּאִים בַּעֲדַת צַדִּיקִים', אֵלּוּ אַנְשֵׁי סְדוֹם. אָמְרוּ לוֹ, אֵינָם עוֹמְדִין בַּעֲדַת צַדִּיקִים, אֲבָל עוֹמְדִין בַּעֲדַת רְשָׁעִים. (מְרַגְּלִים, אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּמוּתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי ה'". 'וַיָּמוּתוּ', בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'בַּמַּגֵּפָה', לָעוֹלָם הַבָּא). דּוֹר הַמַּבּוּל, אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵין עוֹמְדִין בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעוֹלָם', לֹא דִּין, וְלֹא רוּחַ. דָּבָר אַחֵר, 'לֹא יָדוֹן רוּחִי', שֶׁלֹּא תְּהֵא נִשְׁמָתָן חוֹזֶרֶת לְגַרְגָּרָהּ. רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵף אוֹמֵר, אֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַחֲזִיר נְשָׁמוֹת לְמֵתִים מֵתִים, נִשְׁמָתָן קָשָׁה לָהֶם בְּגִירְהָנֹם, שֶׁנֶּאֱמַר 'הַהָרוּ חֲשֹׁשׁ תִּלְּדוּ קַשׁ רוּחֲכֶם אֵשׁ תֹּאכַלְכֶם'. תָּנוּ רַבָּנָן, דּוֹר הַמַּבּוּל לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוֹל טוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמָה כָּתוּב בָּהֶם שָׁלוֹם מִפַּחַד וְלֹא שֶׁבֶט אֱלוֹהַּ עֲלֵיהֶם, וּכְתִיב 'שׁוֹרוֹ עָבַר וְלֹא יַגְעִיל תְּפָלֵט פָּרָתוֹ וְלֹא תְשַׁכֵּל', וּכְתִיב 'יְשַׁלְּחוּ כַצֹּאן עֲיָילֵיהֶם וְיַלְדֵיהֶם יְרַקֹּדוּן', וּכְתִיב 'יְשָׂאוּ בְתוֹף וְכִנּוֹר וְיִשְׂמְחוּ לְקוֹל עוּגָב', וּכְתִיב 'יְכַלּוּ יְמֵיהֶם בְּטוּב וּשְׁנוֹתָם בְּנְעִימִים', וּכְתִיב 'וְכִרְגַע שְׁאוֹל יֵחָתוּ', וְהֵיא גְּרָמָה שֶׁאָמְרוּ לָאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דְּרָכֶיךָ לֹא חָפָצְנוּ, מַה שַּׁדַּי כִּי נַעֲבְדֶנּוּ וּמָה נּוֹעִיל כִּי נִפְגַּע בּוֹ'. אָמְרוּ, כְּלוּם צְרִיכִין אָנוּ לוֹ אֶלָּא לִטִּיפָּה שֶׁל נְשָׁמִים. יֵשׁ לָנוּ נְהָרוֹת וּמַעְיָנוֹת שֶׁאָנוּ מִסְתַּפְּקִין מֵהֶן. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּטוֹבָה שֶׁהִשְׁפַּעְתִּי לָהֶן, בָּהּ מַכְעִיסִין אוֹתִי, וּבָהּ אֲנִי דָּן אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מָיִם'. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, דּוֹר הַמַּבּוּל לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוֹל גַּלְגַּל הָעַיִן, שֶׁדּוֹמָה לַמַּיִם, [שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכֹּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ]. לְפִיכָךְ, דָּן אוֹתָן בְּמַיִם, שֶׁדּוֹמָה לְגַלְגַּל הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר 'נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וַאֲרֻבוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דּוֹר הַמַּבּוּל, בְּ'רַבָּה' קִלְקְלוּ, וּבְ'רַבָּה' נִידּוֹנוּ. בְּ'רַבָּה' קִלְקְלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם'. וּבְ'רַבָּה' נִידּוֹנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁלְשָׁה נִשְׁתַּיְּירוּ מֵהֶם, 'בִּלְעָם' וְדָגָן, וְ'חֲמֵי מְטַרְיָא', וְעֶנְיָא רַבָּתִי' דְּבֵירָם. 'כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְלַמֵּד שֶׁהִרְבִּיעוּ בְּהֵמָה עַל חַיָּה, וְחַיָּה עַל בְּהֵמָה, וְהַכֹּל עַל אָדָם, וְאָדָם עַל הַכֹּל. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא, וְכוּלָּם חָזְרוּ חוֹיֵן מֵ'תּוֹשְׁלְמִי'. 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בָּשָׂר בָּא לְפָנַי', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בָּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל חָמָס, שֶׁהֲרֵי דּוֹר הַמַּבּוּל עָבְרוּ עַל הַכֹּל, וְלֹא נֶחְתַּם עֲלֵיהֶם גְּזַר דִּינָם עַד שֶׁפָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּגָּזֵל, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ'. וּכְתִיב 'הַחֲמָס קָם לְמַטֵּה רֶשַׁע לֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם וְלֹא מֵהֲמֻהָם וְלֹא נֹהַ בָּהֶם', אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְלַמֵּד שֶׁזָּקַף עַצְמוֹ כְּמַפֹּלֶת, וְעָמַד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא מֵהֶם וְלֹא מֵהֲמוֹנָם, וְלֹא מֵהֲמֻהָם וְלֹא נֹהַ בָּהֶם, (וְאַף עַל נֹחַ נֶחְתַּם גְּזַר דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא נֹחַ בָּהֶם'). תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אַף עַל נֹחַ נֶחְתַּךְ גְּזַר דִּין, אֶלָּא שֶׁמָּצָא חֵן בְּעֵינֵי ה', שֶׁנֶּאֱמַר 'נַחְמְתִּי כִּי עֲשִׂיתִם', וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי ה'". 'וַיִּנָּחֶם ה' כִּי עָשָׂה אֶת הָאָדָם בָּאָרֶץ', כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָפָה עֲשִׂיתִי שֶׁתִּקַּנְתִּי לָהֶם קְבָרוֹת בָּאָרֶץ. מַאי מִשְׁמַע? כְּתִיב הָכָא 'וַיִּנָּחֶם ה'", וּכְתִיב הָתָם 'וַיִּנָּחֶם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם'. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי, לֹא יָפָה עֲשִׂיתִי שֶׁתִּקַּנְתִּי לָהֶם קְבָרוֹת בָּאָרֶץ, כְּתִיב הָכָא 'וַיִּנָּחֶם', וּכְתִיב הָתָם 'וַיִּנָּחֶם עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ'. 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ [נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו]', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּדוֹרוֹתָיו וְלֹא בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, בְּדוֹרוֹתָיו, כָּל שֶׁכֵּן בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, מָשָׁל לְדַרְבִּי יוֹחָנָן, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְחִבִּית שֶׁל יַיִן שֶׁהָיְתָה מוּפַחֶזֶת בְּמֹרַחְתָּךְ שֶׁל חוֹמֶץ. בְּמִקּוֹמָהּ, רֵיחָהּ נוֹדֵף. שֶׁלֹּא בְּמִקּוֹמָהּ, אֵין רֵיחָהּ נוֹדֵף, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מָשָׁל לְדֵרִישׁ לָקִישׁ, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְצַלּוֹחִית שֶׁל פַּלְיֵיטוֹן שֶׁהָיְתָה מוּנַּחַת בְּמִקּוֹמָהּ הַטָּנוּפָת. בְּמִקּוֹמָהּ, רֵיחָהּ נוֹדֵף, וְכָל שֶׁכֵּן בְּמִקּוֹם הַבֹּסֶם. 'וַיִּצֶּר אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה' אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מַה חָטְאָה? תָּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁעָשָׂה חוּפָּה לִבְנוֹ, וְהִתְקִין מִכָּל מִינֵי סְעוּדָה, לִימֵּים מֵת בְּנוֹ, עָמַד [וּפִזֵּר] אֶת חוּפָּתוֹ. אָמַר, כְּלוּם עָשִׂיתִי אֶלָּא בִּשְׁבִיל בְּנִי, עַכְשָׁיו שֶׁמֵּת, חוּפָּה לָמָּה לִי. אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר, כְּלוּם בָּרָאתִי בְּהֵמָה וְחַיָּה אֶלָּא בִּשְׁבִיל אָדָם, עַכְשָׁיו שֶׁאָדָם חוֹטֵא, בְּהֵמָה וְחַיָּה לָמָּה לִי. 'מִכֹּל אֲשֶׁר בְּחָרָה מִתֹּ', וְלֹא דָּגִים שֶׁבַּיָּם. דָּרַשׁ רַבִּי יוֹסֵי דְּמִן קְסָרִי, מַאי דִּכְתִיב 'כָּל הוּא עַל פְּנֵי מַיִם תְּקוֹלֵל חֶלְקָתָם בָּאָרֶץ', מְלַמֵּד שֶׁהָיָה נֹחַ מַצְדִּיק מוֹכִיחַ בָּהֶם, וְאוֹמֵר לָהֶם עֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְאִם לָאו, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵבִיא עֲלֵיכֶם אֶת הַמַּבּוּל, וּמַכֵּהוּ נִבְלַחְכֶם עַל הַמַּיִם בְּזִיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל הוּא עַל פְּנֵי מָיִם'. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁלּוֹקְחִין מֵהֶם קְלָלָה לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'תְּקוֹלֵל חֶלְקָתָם בָּאָרֶץ'. 'לֹא יִפְנֶה דֶּרֶךְ כְּרָמִים', מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מְפַגְּנִים דֶּרֶךְ כְּרָמִים. [אָמְרוּ] לוֹ, וּמִי מְעַכֵּב? אָמַר לָהֶם, פְּרִידָה אַחַת יֵשׁ לִי לְהוֹצִיא מִכָּם.

חטאים אנשי סדום. דכתיב בהו רעה רעת האדם (בראשית ו): **אבל עומדים הם כו'.** שחיין ונדונים: **נמ'** נשמתן קשה להם בגיהנם. נשמת עצמן שרפתן דכתיב רוחכם אש תאכלכם (ישעיה לג): **בשביל** נגלגל העין. שרואין טובתן שלימה והיו גובהין עיניהם ומנאפין אחר עיניהם: **במים.** שדומה לגלגל העין מעיינות שנובעין ממקום קטן כמו עין: **שלשה נשתיירו.** מאותן מעינות של דור המבול שהיו חמין כדאמר לקמן ברותחין קלקלו ברותחין נדונו: **וכולן חזרו.** להזדווג עם מיניהם: **חוץ מתושלמי.** עוף הוא שאוחז עדיין תרבות רעה שמזדווג עם הכל. **ושלשה** עוף אחד ובמסכת חולין (דף סב:) **גבי** שמונה ספיקות איתא והרנוגא תושלמי ומרדא ודרכו של אותו עוף **להרביץ כל חבריות שוקו:** החמס עצמו כמלך והיינו החמס קם למטה רשע: **לא מהם.** אין תועלת לא בהם ולא בהמונם ולא במשאם: **מהמהם.** אשטרי"א בלע"ז: **כי נחמתי כי עשיתים** ונח. סמוכין דרשי: **יפה עשיתי וכו'.** שאיבדתי דרך רשעים כוה: **לא יפה עשיתי.** דאפשר היו חוזרין: **כל שכן.** אילו הוה בדורות אחרים היה צדיק יותר: **פלייטון.** בושם שריחו נודף ואינו אפרסמון: **מקיפה.** מצוף כמו ויצף הברזל המרתגמין וקפא (מלכים ב ו): **כוזיקין.** נוזדוק: **לא יפנה דרך כרמים אמרו לו ומי מעכב.** [מידו] שאינו עושה אם יש בידו כח לעשות כך: **[פריידה] אחת יש לי להוציא מכם.** מתושלח הצדיק ימות קודם ולא יהיה נדון עמכם:

א"כ לא נפנה דרך כרמים. (כלומר לא נסור ולא נפנה את דרך הכרמים) אלא כל שעה נלך בדם כלומר א"כ לא נלך דרך כבושה ולא נחזור מסורינו אלא נלך ונקלקל השורה דרכים משובשים בקוצים וברקנים כעין שבילי כרמים: **לעשתות.** כמו עשתונות שיושבין שאנן וחושבין מחשבות רעות: **עליתה שמה.** אין אש שולט בה: **מבין עקבי רגליכם.** בשבכת זרע שלכם יכול למחות אתכם ל"א מבין עקבי רגליכם מן הרגל יוציא ממנו מים אם היה רוצה ואי אפשר לכפות רגליכם בעששיות: **בשבכת זרע. זמן קבוץ אחד זמן גדול.** בתחילה אמר לזן והיו ימיו מאה ועשרים שנה בשעבר זמן זה ולא שבו לטובה חזר וקבע להם זמן קטן: **אישות לבהמה מי אית ליה.** נקבה אחת נשבכת לבמה זכרים ואין זו אישות: **שלא נעבדה בהן עבירה.** שלא נזקקו אלא לבן זוגם: **מבליגה.** עץ הוא: **במותי לי.** אפי' באשתי אני אשור: (כני נח. שם וחם ויפת): רק. רוקק זרע מפיו לפיה של נקבה: **לקה בעוריו.** שיצא ממנו כוש: **מאתו.** גבי עורב לא כתיב מאתו מכאן שדיורתם בו' כלומר הנאה הוא שדרים אצלם שמכירים בצדיקים

1 **אם כֵּן, לֹא נִפְנֶה דֶּרֶךְ כְּרָמִים. דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב**
2 **לְפַיד בּוּז לְעַשְׁתּוֹת שַׁאֲנַן נָכוֹן לְמוֹעֲדֵי רָגֶל, מְשַׁמֵּד**
3 **שֶׁהָיָה נֹהֵג הַצַּדִּיק מוֹכִיחַ אוֹתָם, וְאָמַר לָהֶם דְּבָרִים**
4 **שֶׁהֵם קָשִׁים כַּלַּפִּידִים, וְהָיוּ [מְבַזִּין] אוֹתוֹ. אָמְרוּ לוֹ,**
5 **זָקֵן, תֵּיבָה זוֹ, לָמָּה? אָמַר לָהֶם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**
6 **מֵבִיא עֲלֵיכֶם אֶת הַמַּבּוּל. אָמְרוּ, מַבּוּל שֶׁל מַה. אִם**
7 **מַבּוּל שֶׁל אֵשׁ, יֵשׁ לָנוּ דָּבָר אֶחָד וַעֲלִיָּתָה' שְׁמָהּ.**
8 **וְאִם שֶׁל מַיִם הוּא מֵבִיא, אִם מִן הָאָרֶץ הוּא מֵבִיא,**
9 **יֵשׁ לָנוּ עֲשָׁשִׁיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, שֶׁאֲנִי מְחַפִּין בָּהֶם אֶת**
10 **הָאָרֶץ. וְאִם מִן הַשָּׁמַיִם הוּא מֵבִיא, יֵשׁ לָנוּ דָּבָר**
11 **וַ'עֲקֹב' שְׁמוֹ, וְאָמְרִי לֵהּ 'עִקֵּשׁ' שְׁמוֹ. אָמַר לָהֶם,**
12 **הוּא מֵבִיא מִבֵּין עִקְּבֵי רַגְלֵיכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְכֹל לְמוֹעֲדֵי**
13 **רֶגֶל'. תָּנָיָא, מֵימֵי הַמַּבּוּל, קָשִׁים כְּשִׁבֶּכֶת זֶרַע, שֶׁנֶּאֱמַר**
14 **'נָכוֹן לְמוֹעֲדֵי רֶגֶל'. אָמַר רַב חִסְדָּא, בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ**
15 **בָּעֲבֵירָה, וּבְרוֹתְחִין נִידּוֹנוּ. כְּתִיב הָכָא 'וַיִּשְׁכּוּ הַמָּיִם',**
16 **וּכְתִיב הָתָם 'וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה'. 'וַיְהִי לִשְׁבֻעַת**

17 **הַיָּמִים וּמֵי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל הָאָרֶץ', מַה טִּיבָם שֶׁל שִׁבְעַת הַיָּמִים? אָמַר רַב, אִלּוּ יְמֵי אֲבֵילוּת**
18 **שֶׁל מְתוּשֶׁלַח, לְלַמֶּדְךָ שֶׁהֶחְפִּדָן שֶׁל צַדִּיקִים מְעַכְּבִין אֶת הַפּוּרְעָנוּת לָבֹא. דָּבָר אַחֵר, 'לִשְׁבֻעַת', שִׁשִּׁינָה עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**
19 **סֶדֶר בְּרֵאשִׁית, שֶׁהָיְתָה חֲמָה יוֹצֵאת מִמְּעָרָה וְשׁוֹקַעַת בְּמַזָּרֶת. דָּבָר אַחֵר, שֶׁקָּבַע לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זְמַן גְּדוֹל, וְאַחַר כָּךְ זְמַן**
20 **קָטָן. דָּבָר אַחֵר, 'לִשְׁבֻעַת הַיָּמִים', שֶׁהִטְעִימָם מַעַיַן הָעוֹלָם הַבָּא, כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ מַה טּוֹבָה מְגֻנָּז מֵהֶן. 'מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לְךָ**
21 **שִׁבְעָה שִׁבְעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ', אִישׁוּת לִבְהֵמָה מִי אִית לָהּ? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מֵאוֹתָם שֶׁלֹּא נֶעֱבְדָה בָּהֶם**
22 **עֲבֵירָה. מְנָא יָדַע? אָמַר רַב חִסְדָּא, שֶׁהַעֲבִירָן לִפְנֵי הַתֵּיבָה קוֹלְטָתוֹ, בְּיִדּוּעַ שֶׁלֹּא נֶעֱבְדָה בָּהֶם עֲבֵירָה. וְכָל שֶׁאֵין הַתֵּיבָה**
23 **קוֹלְטָתוֹ, בְּיִדּוּעַ שֶׁנֶּעֱבְדָה בָּהּ עֲבֵירָה. רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, מֵאוֹתָן הַבָּאִין מֵאֵילֵיהֶן. עֲשָׂה לְךָ תֵּיבַת עֲצֵי גֹפֶר, מַאי 'גֹּפֶר'. אָמַר רַב אַדָּא,**
24 **אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא, זוֹ 'מַבְלִיגָה', וְאָמְרִי לָהּ 'גּוּלְמִישׁ'. צוֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּיבָה', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְנֹחַ,**
25 **קְבַע בָּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ מְאִירוֹת לָכֶם כְּצַהֳרַיִם. 'וְאֶל אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְמַעְלָה', דְּבָרַכְנִי [הוּא] דְּקָיְימָא. 'תַּחְתִּיִּם**
26 **שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים תַּעֲשֶׂהָ', חָנָא, תַּחְתִּים, לַיֵּבֶל. אֶמְצָעִים, לְבַהֲמָה. עֶלְיוֹנִים, לָאָדָם. 'וְיַשַּׁלַּח אֶת הָעוֹרֵב', אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, תְּשׁוּבָה**
27 **נִיצַחַת הֶחֱשִׁיבוֹ עוֹרֵב לְנֹחַ. אָמַר לוֹ, רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, וְאֶתֵּה שְׁנֵאתָנִי, רִבּוֹן שֶׁנֵּאתָנִי, מִן הַטְּהוֹרִין שִׁבְעָה, מִן הַטְּמֵאִים שְׁנַיִם. וְאֶתֵּה שְׁנֵאתָנִי,**
28 **שֶׁאֶתֵּה מַנִּיחַ מִמִּין שִׁבְעָה, וְשׁוֹלֵחַ מִמִּין שְׁנַיִם. אִם פּוֹגֵעַ בִּי שֵׁר חֲמָה אוֹ שֵׁר צִנָּה, לֹא נִמְצָא עוֹלָם חָסֵר בְּרִיָּה אַחַת, אוֹ שֶׁמָּא**
29 **לְאַשְׁתִּי אַתָּה צָרִיךְ. אָמַר לוֹ, רָשָׁע, בְּמוּתֵר לִי, נֶאֱסַר לִי. בַּנֶּאֱסַר לִי, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וּמִגְּלָן דְּנֶאֱסַרְתִּי, דִּכְתִיב 'וְעָבַרְתָּ אֶל הַתֵּיבָה אַתָּה**
30 **וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ', וּכְתִיב 'צֵא מִן הַתֵּיבָה אַתָּה וְאִשְׁתֶּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִיכָּן אָמְרוּ שֶׁנֶּאֱסְרוּ**
31 **בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה שִׁמְּשׁוּ בַּתֵּיבָה, וְכוּלָּם לְקוּ. כָּלֵב, וְעוֹרֵב, וְחָם. כָּלֵב, נִקְשַׁר. עוֹרֵב, רָק. חָם, לָקָה בְּעוֹרוֹ. 'וַיִּשְׁלַח**
32 **אֶת הַיּוֹנָה מֵאִתּוֹ לִרְאוֹת הַקַּלּוּ הַמַּיִם', אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, מִכָּאן שְׁדִירָתָן שֶׁל עוֹפוֹת טְהוֹרִים עִם הַצַּדִּיקִים. 'וְהִנֵּה עֲלֵה זַיִת טָרָף בְּפִיהָ'.**
33 **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמְרָה יוֹנָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי מְרוֹרִים כְּזַיִת וּמְסוּרִים בְּיָדֶךָ, וְאַל יִהְיוּ מְתוּקִים**
34 **כְּדָבָשׁ וּמְסוּרִים בְּיַד בָּשָׂר וָדָם. מַאי מְשַׁמַּע דְּהַאי 'טָרָף' לְשׁוֹנָא דְּמָזוֹנֵי הוּא, דִּכְתִיב 'הַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חֻקִּי'. 'לְמִשְׁפַּחְוֹתֵיהֶם יָצְאוּ**
35 **מִן הַתֵּיבָה', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, 'לְמִשְׁפַּחְוֹתָם' וְלֹא 'הֵם'. אָמַר רַב חִנָּא בַּר בִּיזְנָא, אָמַר לֵיהּ אֱלִיעֶזֶר לְשֵׁם רַבָּא, כְּתִיב 'לְמִשְׁפַּחְוֹתֵיהֶם**
36 **יָצְאוּ מִן הַתֵּיבָה', אַתְּוֹן הֵיכָן הֲוֵיתוּן. אָמַר לֵיהּ, צַעַר גָּדוֹל הָיָה לָנוּ בַּתֵּיבָה, בְּרֵיחָה שֶׁדְּרֵכָה לְהַאֲכִילָהּ בַּיּוֹם, וְהֶאֱכַלְנוּהָ בַּיּוֹם. שֶׁדְּרֵכָהּ**
37 **לְהַאֲכִילָהּ בַּלַּיְלָה, וְהֶאֱכַלְנוּהָ בַּלַּיְלָה. הַאי זִקִּיתָא, לָא הֲוָה יָדַע אַבָּא מָה אֲכָלָה. יוֹמָא חַד, הֲוָה יָתֵיב וְקָא פָּאֵלִי רִמּוֹנָא. נָפַל תּוֹלָעָתָא**
38 **מִינַּהּ, אֲכָלָהּ. מִיכָּן וְאֵילָךְ, הֲוָה גָּבֵיל לָהּ חִיטְרָא. כִּי מִתְעַלַּע אֲכָלָה אַרְיֵא אִישְׁתָּא זִינְתֵיהּ, דְּאָמַר רַב, לָא בְּצִיר מִשִּׁירָא, וְלָא טְפֵי**
39 **מִתְּרֵיסַר זָיְנֵא אִישְׁתָּא. 'אוֹרְשִׁינָה', אִשְׁכְּחִינְהוּ אַבָּא, דְּנָפֵי בְּסִפְנָא דְּתִיבְוֹתָא. אָמַר לֵיהּ, לָא בָּעֵית מְזוֹנֵי? אָמַר לֵיהּ, חֲזִיתוּךְ דְּהֲווֹ**
40 **טָרְדָא, אֲמִינָא לָא אַצְעֲרָךְ. אָמַר לֵיהּ, יְהֵא רַעֲוָא דְּלָא תְּמוּת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאוֹמַר עִם קְנֵי אֶגְוָע וְכַחוֹל אַרְבֶּה יָמִים'. אָמַר רַב חִנָּא בַּר**
41 **לוֹיְא', אָמַר שֵׁם רַבָּא לְאֱלִיעֶזֶר, כִּי אַתּוּ עֲלֵיכוּ מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב, אַתּוּן הֵיכִי עֲבִידְתּוּ. אָמַר לֵיהּ, אֵיתֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם,**
42 **וְאוֹחֲבֵיהּ מֵימִינֵיהּ, וַהֲוָה שָׁדֵינָן עֲפָרָא, וְהָוֵי חַרְבֵי גִּילֵי וְחָוֵי גִּירֵי, שֶׁנֶּאֱמַר 'מְזֻמּוֹר לְדָוִד נְאֻם ה' לַאדוֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ**
43 **הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ', וּכְתִיב 'מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדֶּ יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ'. נַחוֹם**
44 **אִישׁ גַּם זוֹ, הֲוָה רְגִיל דְּכָל דַּהֲוָה סָלְקָא לֵיהּ, אָמַר 'גַּם זוֹ לְטוֹבָה'. יוֹמָא חַד, בָּעוּ [יִשְׂרָאֵל] לְשַׁדּוֹרֵי דּוֹרוֹן לְקֵיסָר. אָמְרִי, בְּהַדֵי**

דבאמרי' בדוכתי אחריתא: **זית טרף בפיה.** בפיה היתה שואלת מזון טרף של זית: **למשפחותיהם יצאו מן התיבה.** אלמא כל חד וחד בפני עצמו היה ולא היו אוכלין כולם באבוס אחד אלא משפחות [משפחות] היו שרויין: **א"ל אליעזר.** [עבד אברהם]: **לשם רבא.** גדול בנו של נח: **היכי הויתון.** היאך הייתם יכולין להכין ענינידם בכך לעשות לכל בריה ובריה חפצה: **וקיתא.** שם בריה: **פאלי.** מחתך כמו פלי פלויי במסכת נדה (דף כא:): **אישתא זינתיה.** חמה אחזתו וזנהו ולא היה חרושש לדרוס משאר בהמות: **לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זינא אישתא.** אין לך חמה קלה שלא תהא חמימותו יכולה לזונו ששת ימים שלא יממת בלא מאכל ואין לך חמה שיכולה לזון יותר מי"ב ימים בלי מאכל ומשתה כ"ש ואית דגרסי לא פחות משיתא ירחי ולא טפי מתריסר זנתא אשתא ואארי קאי כלומר לא פחות מששה חדשים ולא יותר מי"ב חדשים ולא נהירא לי: **אורשינא.** עוף ושמו חול בלשון המקרא ואינו מת לעולם: **בספנא.** בחדר ספון ומתוקן לו: **נאום ה' כו'.** [**אליעזר אמר פסוק זה.** נאם ה' לאדני אמר הקב"ה לאברהם שב לימיני אדני וכו': **ממזרח זה אברהם.** שבא מארם נהרים שהוא במזרח דכתיב (במדבר כג) מן ארם ינחני בלק מלך מואב וגו': **כל דהוה סלקא ליה.** כל דבר המאורע ליה: בהדי

רש"י

בחדי מאן. ביד מי נשלח: **כי מטא להתם דיירא.** כשהגיע לאותו מלון: **לימיכ.** ללון: **שרינהו לטיטפיה.** התירו הארגזים והמרצופין ופתחום ונטלו כל מה שבתוכו: **אחוכי.** מצחוק: **הנך דיורי.** אותן בני הכפרים: **א"ב ליבנו אחד בטורא.** א"כ שבנו כדי לעלות לרקע למה בנו אותו בבקעה היה להם לבנות על אחד ההרים: **הפיצם ה'.** פיזרם בכל העולם: **שדים.** יש להם צורת אדם ואוכלין ושותין כבני אדם: **רוחין.** בלי גוף וצורה: **לילין.** צורת אדם אלא שיש להם כנפים במסכת נדה (דף נד:): **זו שאומרה נעבוד ע"ז כי שם בלל ה'.** בלבל לשונם כדי שלא יהא אחד מכוון לדעת חבירו לעבוד ע"ז: **שליש [נבלע].** נבלעו יסודותיה משוקעת היא בקרקע עד שליש ושליש של מעלה נשרף ושליש אמצעי קיים בקרקע ולא שיהא עומד באויר: **אויר מנדל.** מראש המגדל (כלומר) [כמו אוירה של עיר] מי שעומד סביב למגדל ורואה אוירה ומראה גובה שלו: **משבה.** שכן נגזר על אותו מקום שישכח ולכך הם עצמם שכחו את לשונם: **בבל ובורסיף סימן רע לתורה.** שמשכחין התלמוד מפני שעומדים באויר המגדל: **למה נקרא שמה בורסיף בור שאפ.** בור שנתרוקן מימיו כלומר משכח האדם כל מה שלומד: **שאפ.** כמו (ב"מ דף ס.) השופה את היין לשון (ירמיה מח) הורק מכלי אל כלי ומפני מה שמה בבל [שמשכחת] אמר רב יוסף כי שם בלל לפי שבלבל הקדוש ברוך

1 מַאן נַשַּׁדַּר? נְשַׁדַּר בַּהֲדֵי נַחוּם אִישׁ גַּם זוֹ, דְּמַזְמְפָא
2 בְּנִפּוּם הוּא. כִּי מְטָא לְהַהוּא דַּיּוֹרָא, עָיְּלָא, בָּעָא לְמֵיבַת.
3 אָמְרִי לֵיהּ, מַאי אִיכָּא בַּהֲדָךְ. אֲמַר לְהוּ, קָא מוֹבִילְנָא
4 בָּרָנָא לְגַיְסָר. קָמוּ בַּלֵּילְיָא, שָׁרִינְהוּ לְסִיפְּטֵיהּ, וּשְׁקַלוּ
5 כָּל דַּהֲווֹ גַּבֵּיהּ, וּמַלְּנְהוּ עֲפָרָא. כִּי מְטָא לְהָהֵם,
6 אִישְׁתְּכַח עֲפָרָא. אֲמַר, אַחוֹכֵי קָא מְחַיְכֵי בִּי יְהוּדֵאי.
7 אַפְקְרוּהוּ לְמַקְטַלְיֵהּ. אֲמַר, גַּם זוֹ לְטוֹבָה. אֲתָא אֵלִיָּהוּ,
8 וְאִידְּמֵי לְהוּ כְּחַד מִינַּייְהוּ. אֲמַר לְהוּ, דִּילְמָא הַאי
9 עֲפָרָא, מֵעֲפָרָא דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ הוּא, דַּהֲוָה שָׁדֵי עֲפָרָא
10 הָווּ חַרְבֵי, גִּילֵי הָווּ גִּירֵי. בָּדוֹק, וְאַשְׁכַּחוּ הָכִי. הָוָה
11 מָחֲוֵי לֵיהּ דִּלְמָא הֲווֹ קָא יָכְלִי לֵיהּ לְמִיכְבְּשֵׁיהּ, שְׁרוֹ מֵהָהוּא
12 עֲפָרָא עֲלֵיהּ וְכִבְּשׁוּהוּ. עַיְּילוּהוּ לְבֵי גְּנָוֵא, אֲמְרִי, שְׁקוֹל
13 דִּינְרָא לָךְ. מַלְיֵיהּ לְסִיפְּטָא, דַּהֲבָא. כִּי הֲדַר אֲתָא,
14 אֲמַרוּ לֵיהּ הָנָךְ יוֹרֵי, מַאי אַמְטַאי לְבֵי מַלְכָּא? אֲמַר
15 לְהוּ, מַאי דִּשְׁקַלִי מֵהָכָא, אַמְטַאי לְהָתָם. שְׁקַלִי אִינְהוּ,
16 אַמְטוּ לְהָתָם, קַטְלִינְהוּ לְהָנָךְ דַּיּוֹרֵי: דּוֹר הַפְּלָגָה אֵין
17 לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וכו': מַאי עֲבוּדָה? אֲמְרִי דְּבֵי
18 רַבִּי שִׁילָא, נִבְנָה מִגְדָּל, וְנַעֲלֶה לָרָקִיעַ, וְנַכֶּה אוֹתוֹ

19 בְּקֶרְדּוּמוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּזוּבוּ מֵימָיו. מַחֲכוּ עֲלֵיהּ בְּמַעֲרָבָא, אִם בֵּן, לֵיבְנוּ אֶחָד בְּטוּרָא. (אָלָא) אָמַר
20 רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אֶלְעָזָר, נֶחְלְקוּ לְשָׁלֹשׁ כִּיתּוֹת. אַחַת אוֹמֶרֶת, נַעֲלֶה וְנַשֵּׁב שָׁם. וְאַחַת אוֹמֶרֶת, נַעֲלֶה וְנַעֲבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְאַחַת
21 אוֹמֶרֶת, נַעֲלֶה וְנַעֲשֶׂה מִלְחָמָה. זוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת נַעֲלֶה וְנַשֵּׁב שָׁם, הֻפְּצוּ. זוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת נַעֲלֶה וְנַעֲשֶׂה מִלְחָמָה, נַעֲשׂוּ קוֹפִים, וְרוּחוֹת
22 וְשֵׁדִים וְלִילִין. וְזוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת נַעֲלֶה וְנַעֲבוֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, 'כִּי שָׁם בָּלַל שְׂפַת כָּל הָאָרֶץ'. תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, כּוּתָּם לְשֵׁם
23 עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נִתְכַּוְּונוּ, כְּתִיב הָכָא 'נַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם', וּכְתִיב הָתָם 'וְשֵׁם אֱלֹהֵים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ', מַה לְּהַלָּן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים,
24 אַף כָּאן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִגְדָּל, שְׁלִישׁ נִשְׂרַף, שְׁלִישׁ נִבְלַע, שְׁלִישׁ קַיָּים. אָמַר רַב, אֲוִיר מִגְדָּל, מְשֻׁבָּח. אָמַר רַב
25 יוֹסֵף, בָּבֶל, וּבוֹרְסִיף, סִימָן רַע לַתּוֹרָה. מַאי 'בּוֹרְסִיף'? אָמַר רַבִּי אַפֵּי, בּוֹר שָׁאֵבִי: 'אַנְשֵׁי סְדוֹם אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא' וכו':
26 תָּנוּ רַבָּנָן, אַנְשֵׁי סְדוֹם אֵין לָהֶן חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד', 'רָעִים' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וְחַטָּאִים'
27 לָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַב יְהוּדָה, 'רָעִים' בְּגוּפָן, 'וְחַטָּאִים', בְּמָמוֹנָם. 'רָעִים' בְּגוּפָן, דִּכְתִיב 'וְאִוֶּלֶת אֱוִלֵּי תְּרוּמֶנָּה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחָטְאתִי
28 לֵאלֹהִים'. 'וְחַטָּאִים' בְּמָמוֹנָם, דִּכְתִיב 'וְהָיָה כְּךָ חֶטְאִי'. לֵה", זוֹ בִּרְכַּת הַשֶּׂבַע. מְאֹד', שֶׁמִּתְכַּוְּונִים וְחוֹטְאִים. בַּמִּתְנִיתָא תָּנָא, 'רָעִים'
29 בְּמָמוֹנָם, 'וְחַטָּאִים' בְּגוּפָן. רָעִים בְּמָמוֹנָם, דִּכְתִיב 'וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן'. 'וְחַטָּאִים בְּגוּפָן, דִּכְתִיב 'וְחַטָּאתִי לֵאלֹהִים'. לֵה", זוֹ
30 בִּרְכַּת הַשֶּׂבַע. מְאֹד', זוֹ שְׁפִיכוּת דָּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'גַּם דָּם נְקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה (בירושלים) הַרְבֵּה מְאֹד' [וגו']. תָּנוּ רַבָּנָן, אַנְשֵׁי סְדוֹם,
31 לֹא נִתְּנָאוּ אֶלָּא בְּשֹׂבֶל טוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמָה כְּתִיב בָּהֶם, 'אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֹצֵא לֶחֶם וְתַחְתֶּיהָ נֶהְפְּכָה כְּמוֹ
32 אֵשׁ, מְקוֹם סַפִּיר אֲבָנֶיהָ וַעֲפָרוֹת זָהָב לוֹ', נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְלֹא שִׁוָּפוּתּוּ עַיִן אַיָּה, לֹא הִדְרִיכוּהוּ בְּנֵי שַׁחַץ לֹא עָדָה עָלָיו שָׁחַל.
33 אָמְרוּ, וְכִי מֵאַחַר שֶׁאֶרֶץ 'מִמֶּנָּה יֹצֵא לֶחֶם', 'וַעֲפָרוֹת זָהָב לוֹ', לָמָּה לָנוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים, שֶׁאֵין בָּאִים אֶלֵינוּ אֶלָּא לְחַפְּרֵינוּ [מָמוֹנֵנוּ].
34 בּוֹאוּ וְנַשְׁפַּח תּוֹרַת רֶגֶל מֵאֲרָצֵנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'פָּרַץ נַחַל מֵעִם גָּר הַנִּשְׁכָּחִים מִנֵּי רָגֶל דָּלּוּ מֵאֱנוֹשׁ נָעוּ'. דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'עַד
35 אָנָה תְּחוֹתֵתוּן עַל אִישׁ תְּרַצְּחוּ כֻּלְּכֶם כְּקִיר נָטוּי גָּדֵר הֲדָחוּיָה', מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין עֵינֵיהֶן בְּבַעֲלֵי מָמוֹן, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ אֵצֶל קִיר
36 נָטוּי, וְדוֹחִין אוֹתוֹ עָלָיו, וּבָאִים וְנוֹטְלִין אֶת מָמוֹנוֹ. דָּרַשׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב 'חָתַר בַּחֹשֶׁךְ בָּתִּים יוֹמָם חָתָמוּ לָמוֹ לֹא [יָדָעוּ] אוֹר',
37 מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים עֵינֵיהֶם בְּבַעֲלֵי מָמוֹן, וּמְפַקְּדִים אֶצְלוֹ אַפַּרְסְמוֹן, וּמַנִּיחִים אוֹתוֹ בְּבֵית גְּנָזֵיהֶם. לָעֶרֶב, בָּאִים וּמְרִיחִין אוֹתוֹ בְּכֻלָּם,
38 שֶׁנֶּאֱמַר 'יָשׁוּבוּ לָעֶרֶב יֶהֱמוּ כַּכֶּלֶב וִיסוֹבְבוּ עִיר'. וּבָאִים וְחוֹתְרִים שָׁם, וְנוֹטְלִין אוֹתוֹ מָמוֹן. 'עָרוֹם [יָלִינוּ] מִבְּלִי לְבוּשׁ וְאֵין כְּסוּת
39 בַּקָּרָה', 'חֲמוֹר יְתוֹמִים יִנְהֲגוּ יַחְבְּלוּ שׁוֹר אַלְמָנָה', 'גְּבֻלוֹת יַשִּׂיגוּ עֶדֶר גָּזְלוּ וַיִּרְעוּ', 'וְהוּא לְקִבְרוֹת יוּבַל וְעַל גְּדִישׁ יִשְׁקֹד'. דָּרַשׁ רַבִּי
40 יוֹסֵי בְּצִיפּוֹרִי, אַחַתְרִין הַהִיא לֵילְיָא תְּלָת מְאָה מַחְתְּרָתָא בְּצִיפּוֹרִי. אִתְּו, וְקָא מְצַעֲרֵי לֵיהּ. אֲמְרוּ לֵיהּ, יַהֲבִית אוֹרְחֵיהּ לְגַבָּךְ. אֲמַר
41 לְהוּ, מִי הָוֶה יָדְעֵנָא דְּאִתּוּ גַּבָּךְ. כִּי קָא נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי, שָׁפְעֵי מַרְגְּלֵי דְּצִיפּוֹרִי דְּמָא. אֲמְרִי, דְּאִית לֵיהּ חַד תּוֹרָא, מָרְעֵי
42 חַד יוֹמָא. דְּלֵית לֵיהּ, לִירְעֵי תְּרֵי יוֹמֵי. הַהוּא יַתְמָא בַּר אַרְמַלְתָּא, הָבוּ לֵיהּ תּוֹרֵי לְמִרְעֵיהּ. אֲזַל, שַׁקְלִינְהוּ וְקַטְלִינְהוּ. אֲמַר לְהוּ,

רש"י

מאן נשדר? ביד מי נשלח: **בהדי נחום איש גם זו.** כשהגיע לאותו מלון: **דמזמפא בנפוס הוא.** שטופים בזימה: **השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' וחיה רעים בגופם.** שטופים בזימה: **השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' וחיה בך חמא.** והיינו ממון: **ארץ ממנה יצא לחם.** ארץ שבעה וטובה היא: **ותחתיה נהפך כמו אש.** ואחר כן נהפכה: **ובי מאחר שארץ ממנה יצא לחם.** שיש לנו שיפוע לחם למה לנו עוברי דרכים: **ונשכח.** שלא יעברו עוברי דרכים בארצנו: **פרץ.** הקב"ה נחל גפרית ואש: **מעם גר.** ממקום הליכתו שהיה הולך למעלה והשליבו עליהם הנשכחים מני רגל ונתדלדלו (מאדם) [מארצם] ונעו לדראון: **גר.** קורדי"ל בלע"ז כמו (שמואל ב יד) מים הנגרים: **תהותתו.** תבקשו תרמיות ותואנות: **תרצחו בולכם.** ע"ש קיר נטוי וגדר הדחויה: **יומם חתמו למו.** היום סותמים וסוגרין כאילו לא ידעו אור כלומר שהעמיד וחותמין: **אפרסמון.** שלהם להפקידו ביד בעלי ממון כדי שיהו מניחין פקדון שלהם בבית גנזיהם ובלילה מריחין האפרסמון וחותרין שם מנהגו של מפקיד צורר וחותם: **דרש ר' יוסי.** בי מדרשא **חתר בחשך בתים.** **איתחי תלת מאה מחתרתא.** ע"ש ריח אפרסמון שהיו מריחין ויודעין היכן מניחין ממונם: **מי הוה ידענא דאתו גבי ליא.** דאתו גבי ס"א מי הוה ידענא דגבי אתון: **שפעי מרגלי דציפורי דמא.** דאדם גדול הוה ואיידי דאמר לעיל איחתרו מחתרתי בציפורי דאתרא דרבי יוסי התם הוה נקיט נמי הא מלתא דכי נח נפשיה כר' לאשמועינן דמצפורי הוה:

דְּאִית לֵיהּ תּוֹרָא, נְשְׁקוֹל חַד מִשְּׁפָּא. דְּלֵית לֵיהּ תּוֹרָא, נְשְׁקוֹל תְּרֵי מִשְּׁפֵּי. אֲמַרוּ לֵיהּ, מַאי הַאי. אֲמַר לְהוּ, סוֹף דִּינָא פִּתְחִילַּת דִּינָא, מַה תְּחִילַּת דִּינָא, דְּאִית לֵיהּ תּוֹרָא, מְרַעֵי חַד יוֹמָא, דְּלֵית לֵיהּ תּוֹרָא, מְרַעֵי תְּרֵי יוֹמֵי. אַף סוֹף דִּינָא, דְּאִית לֵיהּ חַד תּוֹרָא, לְשְׁקוֹל חַד, דְּלֵית לֵיהּ תּוֹרָא, לְשְׁקוֹל תְּרֵי. דְּעָבַר בְּמַבְּרָא, נְיתִיב חַד וְזִיף. דְּלָא עָבַר בְּמַבְּרָא, נְיתִיב תְּרֵי. דַּהֲוָה לֵיהּ [דָּרָא] דְּלָבְנֵי, אָתֵי כָּל חַד וְחַד, שְׁקְלוּ חֲדָא. אֲמַר לֵיהּ, אֲנָא חֲדָא דְּשָׁקְלִי. דַּהֲוָה שָׁדֵי תּוּמֵי אוֹ שָׁמְטֵי, אָתוּ כָּל חַד וְחַד שָׁקֵיל חֲדָא. אֲמַר לֵיהּ, אֲנָא חֲדָא דְּשָׁקְלִי. אַרְבַּע דַּיָּינֵי הֲווּ בְּסַדּוֹם, שַׁקְרָאֵי, וְשַׁקְרוֹרָאֵי, זַיָּפֵי, וּמְצַלֵּי דִּינָא, דְּמָחֵי לֵיהּ לְאִיתְתָא דְּחַבְרֵיהּ וּמַפְלָא לֵיהּ. אָמְרֵי לֵיהּ, יְהַבַה בְּמַיָּא, נֵיחֵי מִינָּא חֲדָא, אֲתָא לְאוּדְיָא כּוֹבֵם, אִיקְלַע לְהָתָם. אָמְרוּ לֵיהּ, הַב אַרְבָּעָה זוּזֵי. אֲמַר לְהוּ, אֲנָא בְּמַיָּא עֲבֵרִי. אֲמַרוּ לֵיהּ, אִם כֵּן, הַב תַּמְנְיָא, דַּעֲבַרְתְּ בְּמַיָּא. לָא יְהִיב, פַּדְיוּהוּ. אֲתָא לְקַמַּיְיהוּ דְּדַיָּינָא. אֲמַר לֵיהּ, הַב לֵיהּ אַגְרָא דְּשָׁקֵיל לָךְ דְּמָא. אֲרִיךְ נְייצוּ לֵיהּ. כְּשֶׁהֶאוֹרָה אָרוֹךְ יוֹתֵר מִן הַמִּטָּה מְקַצְּרִין אוֹתוֹ בְּסֵכִּין גַּייצִי לְשׁוֹן גּוֹרֵן כֵּן שְׁמַעְתִּי וְאִית דְּגַרְסִי גִּידֵי גִּידֵי לֵיהּ: וּמַתְחִין לֵיהּ. עַד דְּמַתְפְּרְקִי אֲבָרֶיהָ: וּכְתִיב שְׁמִיה עֵילּוּיהּ. כְּדֵי שִׁיכּוּר כָּל אֶחָד וְאֶחָד דִּינוֹר וִיטַלְנוּ: וּרְפָתא לֹא מְמַצְּיוּ לֵיהּ. הַתְּנוּ בֵּינֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לוֹ פַּת כְּדֵי שִׁימּוּת בָּרָעֵב וְכִשְׁמַת אֶזְלִ כָּל חַד וְחַד וְשִׁקֵּל לְדִינָרָא דִּידֵיהּ: רְבִיתָא. נְעָרָה: בְּחִבְצָא. בְּתוֹךְ כַּד שֶׁלֹּא כְּשִׁיעוּצָאת לְשָׁאוּב מִים: שְׁפִיזוּ. סִכְּנוּ אוֹתָהּ: אִינּוּר שׁוֹרָא. עַל גַּג הַחְזוּמָה: בִּי רִבְתָּא. עַל עִסְקֵי רִיבָה: רִבִי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אוֹמֵר וְיַאבִּיו הֵרֵי הֵן כַּאֲבִידָה הִמְתַּבְּקֶשֶׁת. וּבְאִין לְעוֹלָם הַבָּא שֶׁכֵּן אָמַר דָּוִד עַל בְּנֵי קֹרַח תֵּעִיתִי כְּשָׂה אֹבֵד בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי: רִבִי יְהוּדָה הָרַבִּים בַּקֵּשׁ עַבְדֵּךְ וּתְבִיאֵם לְעוֹלָם"ב: מְצוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי. שֶׁקִּיְּימוֹ כָּל מִצְוֹתֶיךָ כְּדַכְתִיב (בְּמִדְבַּר טז) כִּי כֹל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים: מִקַּח רַע. הַתְּחִיל בְּקִטְטָה: שַׁעֲשָׂה קְרוֹבָה בִּישְׂרָאֵל. שֶׁנִּבְלְעָה: שֶׁהֶרְתִּיתָ. שֶׁהִכְעַסְתָּ הַקְּהָה שִׁינֵי מוֹלִידָיו. שֶׁנִּתְבַּיְישׁוּ אֲבוֹתֶיהָ בְּמַעֲשֵׂי הָרְעִים: בְּקֹשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ. שֶׁלֹּא יְהֵא נִמְנֶה עִמָּהֶם: אֵלּוּ מְרַגְּלִים. דִּלֹא כְּתִיב בְּהֶן נְמִנָה עִמָּהֶם: שְׁאִיבַר לִבְּכוּ. חוּק לִבְּכוּ כְּמוֹ (יְשַׁעְיָה מוֹ) אֲבִירֵי לֵב: שִׁישׁ בְּאֲנִינוּת. שֶׁעֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל שֶׁהִיא עִמָּהֶם בְּתִחִלָּה בְּעֲצָה: נַעֲשׂוּ לוֹ פְּלָאוֹת. (שִׁפּוּרִשׁ) [שְׁנִיצְכִּל] מִהֵם: רָאָה וְהִבִּין. שֶׁאִין מְנַהֲגוֹ כְּשׁוֹרָה וּפִירֵשׁ מֵהֶם: אִי מַר רַבְּה. אִם יִנְצַח מֹשֶׁה מִכָּל מָקוֹם אֹתָהּ תַּלְמִיד וְאִם קָרָה מִנְצַח אֹתָהּ תַּלְמִיד מָה לְךָ בְּשׁוֹרָרָה זוּ: הוֹאִי בְּעָצָה. אֲנִי הָיִיתִי עִמָּהֶן בְּעֲצָה וְנִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם שֶׁאִם יִקְרָאוּנִי אֶלֶךְ עִמָּהֶם: דְּכוּלֵּה בְּנִישְׁתָּא קַדִּישִׁין. כּוּלָּם צְנוּעִים וּקְדוֹשִׁים וְלֹא יִכָּנְסוּ אֶלֵּי אִם אֲנִי פְּרוּעָה:

סתרה

אַבְרָהָם, אִיתְרְמֵי הָתָם. פַּדְיוּהוּ, אֲתָא לְקַמַּיְיהוּ דַּיָּינָא. אֲמַר לֵיהּ, הַב לֵיהּ אַגְרָא דְּשָׁקֵיל לָךְ דְּמָא. שָׁקֵל גְּלִימָא, פַּדְיוּהוּ אִיהוּ לַדַּיָּינָא. אֲמַר, מַאי הַאי. אֲמַר לֵיהּ, אַגְרָא דִּנְפַק לִי מִינָּךְ, הַב נִיהֲלֵיהּ לְהַאי, וְזִוֵּי דִּידִי כְּדְקָיְימִי קָיְימִי. הָוְיָא לְהוּ פּוּרְיֵיתָא, דַּהֲווֹ מָגֵנֵי עֲלָהּ אוֹרְחִין. כִּי מַאֲרִיךְ, גָּיְיזִי לֵיהּ. כִּי גּוּץ, מָתְחִין לֵיהּ. אֶלְעָזָר עֲבַד אַבְרָהָם, אִקְלַע לְהָתָם. אֲמַרוּ לֵיהּ, קוּם גְּנִי אַפּוּרְיָא. אֲמַר לְהוֹן, גַּדְרָא נְדִרִי, מִן יוֹמָא דְּסִיתַת אִמָּא, לָא גַּנִּינָא אַפּוּרְיָא. כִּי הָוָה מִתְרְמֵי לְהוּ עֲנָיָא, יְהֲבוּ לֵיהּ כָּל חַד וְחַד דִּינָרָא, וְכָתְבִי שְׁמִיה עֲלַיְיהוּ, וְרִיפְתָּא לָא הֲווֹ מְמַצְיוּ לֵיהּ. כִּי הָוָה מִית, אֲתֵי כָּל חַד וְחַד, שָׁקֵיל דִּידֵיהּ. הָכִי אֲתָנִי בֵּינַיְיהוּ, כָּל מַאן דְּמַזְמִין גַּבְרָא לְבֵי הִילּוּלָא, לְשַׁלָּח גְּלִימָא. הָווּ הָאי הִילּוּלָא, אִקְלַע אֶלְעָזָר לְהָתָם, וְלָא יְהֲבוּ לֵיהּ נַהֲמָא. כִּי בָּעֵי לְמִסְעַד, אֲתָא אֶלְעָזָר וְיָתִיב לְסֵפָּא דְּכוּלְּהוּ. אֲמַרוּ לֵיהּ, מַאן אוֹמֵנְךָ לְהָכָא. אֲמַר לֵיהּ לְהַהוּא [דִּיתִיבִי], אַתָּה זַמַּנְתָּן. [אֲמַר, דִּילְמָא שָׁמְעִי בִּי דַּאֲנָא אוֹמְנִיתָּיה, וּמַשְׁלְחִי לֵיהּ מָאנֵיהּ דְּהָאי גַּבְרָא]. שָׁקֵל גְּלִימֵיהּ, הָהוּא דִּיתִיב גַּבֵּיהּ וּרְהַט לְבָרָא. וְכֵן עָבַד לְכוּלְּהוּ, עַד דְּנָפְקִי כּוּלְּהוּ, וַאֲכָלָא אִיהוּ לְסָעוּדְתָּא. הָוְיָא הַהִיא רְבִיתָא, דַּהֲוָת קָא מַפְקָא רֵיפְתָּא לְעַנְיָא בְּחַצְבָא. אֵינַּלְאִי מִלְּתָא, שַׁפְּיוּהָ דּוּכְשָׁא, וְאוֹקְמוּהָ עַל אִינּוּר שׁוֹרָא. אֲתָא וְיוּדִי וַאֲכָלוּהָ, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב 'וַיֹּאמֶר ה' וְעַתָּה סִרְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה', וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, עַל עִסְקֵי רִיבָה: מְרַגְּלִים אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה', 'וַיָּמוּתוּ' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'בַּמַּגֵּפָה' לָעוֹלָם הַבָּא: עֲדַת קֹרַח אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל' לָעוֹלָם הַבָּא, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, עֲלֵיהֶם אָמַר הַכָּתוּב 'ה' מֵמִית וּמְחַיֶּה מוֹרִיד שְׁאוֹל וַיָּעַל': תְּנוּ רַבָּנָן, עֲדַת קֹרַח אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַתְּכַס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ' בָּעוֹלָם הַזֶּה, 'וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקָּהָל' לָעוֹלָם הַבָּא, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲרֵי הֵן כַּאֲבִידָה הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת, שֶׁנֶּאֱמַר 'תָּעִיתִי כְּשֶׂה אֹבֵד בַּקֵּשׁ עַבְדֶּךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכָחְתִּי': 'וַיִּקַּח [קרח]', אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, שֶׁלָּקַח מִקַּח רַע לְעַצְמוֹ. 'קֹרַח', שֶׁנַּעֲשָׂה קָרְחָה בְּיִשְׂרָאֵל. 'בֶּן יִצְהָר', בֶּן שֶׁהִרְהִיתָ עָלָיו אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּצַהֲרַיִם. 'בֶּן קְהָת', בֶּן שֶׁהִקְהָה שִׁינֵי מוֹלִידָיו. 'בֶּן לֵוִי', בֶּן שֶׁנַּעֲשָׂה לְוָיָה בְּגֵיהִנֹּם. וְלִיחְשׁוּב נַמִּי 'בֶּן יַעֲקֹב', בֶּן שֶׁעָקַב עַצְמוֹ לְגֵיהִנֹּם. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, יַעֲקֹב בִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּסֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי'. 'בְּסוֹדָם אַל תָּבֹא נַפְשִׁי', אִלּוּ מְרַגְּלִים. 'וּבִקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבוֹדִי', זֶה עֲדַת קֹרַח. 'דְּתָן', שֶׁעָבַר עַל דַּת אֵל. 'אֲבִירָם', שֶׁאִיבֵּר עַצְמוֹ מַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. 'וְאוֹן', שֶׁיָּשַׁב בְּאֲנִינוּת. 'פֶּלֶת', שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ פְּלָאוֹת. בֶּן רְאוּבֵן, בֶּן שֶׁרָאָה וְהֵבִין. אָמַר רַב, אוֹן בֶּן פֶּלֶת, אִשְׁתּוֹ הִצִּילַתּוּ. אָמְרָה לֵיהּ, מַאי נַפְקָא לָךְ מִינָּהּ. אִי מַר רַבְּה, אֲנָּא תַּלְמִידָא. וְאִי מַר רַבָּה, אֲנָּא תַּלְמִידָא. אָמַר לָהּ, מֵאִי אֶעֱבִיד, הַוַאי בְּעֲצָה וְאִשְׁתְּבַעִי לִי בְּהַדַּיְיהוּ. אָמְרָה לֵיהּ, יַדְעָנָא דְּכוּלְּהוּ בְּנִישְׁתָּא קַדִּישְׁתָּא נִינְהוּ, דִּכְתִיב 'כִּי כָל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים'. אָמְרָה לֵיהּ, תּוּב דַּאֲנָא מַצִּילְנָא לָךְ. אַשְׁקִיתֵיהּ חֲמָרָא, וְאַרְוִיתֵיהּ, וְאַגְנִיתֵיהּ גַּוַּאי. אוֹתְבָה עַל בָּבָא,

וסתרתה

[טז.]

תֵּרִין בְּנוֹי דְּרַבִּי נַפְקוּן, חַד רֵישֵׁהּ מְגַלֵּי, וּשְׁלִיחַ סַנְדְּלוֹי, וְחַד רֵישֵׁהּ מְכַסֵּי, וּלְבִישׁ סַנְדְּלוֹי. רַבִּי יוֹנָה סְלַק לְגַבֵּי רַבִּי גֲּרִיוֹן, נְפַק לְגַבֵּהּ לְבִישׁ סַנְדְּלוֹי. אֲמַר לֵהּ: מָה אַתְּ סָבַר דְּיַלְפִּינַן עוֹבָדָא מִנָּךְ? לָא יָלְפִין עוֹבָדָא מִן בַּר נָשׁ זְעֵיר.

׳וּמִלְקְרוֹת בַּתּוֹרָה׳ – אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן (איוב ב, יג): ״וְאֵין דֹּבֵר אֵלָיו דָּבָר״; וַאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁל תּוֹרָה. אֲמַר לֵהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּל גַּרְמֵהּ, אִלּוּ תָּנָא – לָא הֲוָה מֵית! מַאי כַּדּוּן? כַּיי דַּאֲמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין בַּמֶּה לְפִתֹּחַ לוֹ, אִם בְּגוּפוֹ, אִם בְּמָמוֹנוֹ, אִם בְּנֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו.

חַד תַּלְמִיד מִן דְּרַב חִסְדָּא אִבְאַשׁ[47]. שְׁלַח לֵהּ תֵּרִין תַּלְמִידִין דִּיתְנוּן עִמֵּהּ. אִתְעֲבֵד קָמֵיהוֹן כְּמִין חִוִּי, וְאַפְסְקוּן, וּדְמַךְ. חַד תַּלְמִיד מִן דְּבַר פְּדָיָה אִבְאַשׁ. שְׁלַח לֵהּ תֵּרִין תַּלְמִידִין דִּיתְנוּן עִמֵּהּ. אִתְעֲבֵד קָמֵיהוֹן כְּמִין כּוֹכְבָא, וְאַפְסְקוּן, וּדְמַךְ. תָּנֵי (בבלי, תַּעֲנִית ל.): אֲבָל שׁוֹנֶה הוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָגִיל. כַּהֲדָא: רַבִּי יַסָּא הֲוָה לֵהּ עוֹבָדָא. שְׁלַח לֵהּ רַבִּי יוֹחָנָן תֵּרִין תַּלְמִידִין דִּיתְנוּן עִמֵּהּ. אֵין מִשּׁוּם דִּשְׁרִי, לָא יָדְעִין, וְאֵין מִשּׁוּם דְּלָא רָגִיל, לָא יָדְעִין. וְרַבִּי יַסָּא לָא רָגִיל? אֶלָּא כְּגוֹן אִלֵּין מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן, דְּבַר נָשׁ מִשְׁתְּאִיל בְּהוֹן, וְקָיֵם לֵהּ כְּמַאן דְּלָא רָגִיל. רַבִּי יוֹסֵה בַּר פִּיטְרָס, חָמוּי דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי קַדְמָיָא, הֲוָה לֵהּ עוֹבָדָא. שְׁלַח לֵהּ בַּר קַפָּרָא תֵּרִין תַּלְמִידִין דִּיתְנוּן עִמֵּהּ. אֵין דִּשְׁרִי, לָא יָדְעִין, וְאֵין מִשּׁוּם שֶׁהָיָה לָהוּט אַחַר הַתּוֹרָה, לָא יָדְעִין. וְתָנֵי כֵן: ׳אִם הָיָה לָהוּט אַחַר הַתּוֹרָה – מֻתָּר׳.

(שְׁמָחוֹת ד, א): ׳עַל כָּל דָּבָר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה – כֹּהֵן מְטַמֵּא, יִשְׂרָאֵל מִתְאַבֵּל. הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם אָחִיו וַאֲחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ וַאֲחוֹתוֹ הַנְּשׂוּאָה – מִתְאַבֵּל וְאוֹנֵן, אֲבָל לֹא מְטַמֵּא. אֲרוּסָתוֹ – לֹא מִתְאַבֵּל וְלֹא אוֹנֵן וְלֹא מְטַמֵּא׳. תָּנֵי (שָׁם): ׳כָּל שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו – מִתְאַבְּלִין עִמּוֹ׳. רַב, דְּמִכַת אַחָתֵהּ, וּפַקֵּד לְחֵיָה בְּרֵהּ, אֲמַר לֵהּ: כַּד תֵּי סָלֵק לְגַבֵּי, הֱוֵי שָׁלַח סַנְדָּלָךְ[48].

רַבִּי מָנָא, הֲוֹון בְּנוֹי דְּרַבִּי חֲנִינָה אַחוּי מָיְתִין. אֲתוֹן וְשַׁאֲלוֹן לְרַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ לִכְפּוֹת אֶת הַמִּטָּה? אֲמַר לוֹן: לֹא צָרִיךְ. מַהוּ לִישָּׁן עַל גַּבֵּי מִטָּה כְּפוּיָה? אֲמַר לוֹן: לֹא צָרִיךְ. מַהוּ לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל? אֲמַר לוֹן: נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: ׳הָרֵי שֶׁהָיָה עָסוּק עִם הַמֵּת בַּקֶּבֶר, וְהִגִּיעָה עוֹנַת קְרִיַּת שְׁמַע, פּוֹרֵשׁ לִמְקוֹם טָהֳרָה, וְלוֹבֵשׁ אֶת תְּפִלָּיו וְקוֹרֵא קְרִיַּת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל׳. מֵאֵימָתַי כּוֹפִין אֶת הַמִּטּוֹת? מִשֶּׁיֵּצֵא הַמֵּת מִפֶּתַח הֶחָצֵר; דִּבְרֵי רַבִּי לְיֵעֶזֶר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִשֶּׁיְּסַתֵּם הַגּוֹלֵל. וּכְשֶׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, כִּיוָן שֶׁיָּצָא מִפֶּתַח הֶחָצֵר, אָמַר רַבִּי לְיֵעֶזֶר לְתַלְמִידִים: כְּפוּ אֶת הַמִּטּוֹת. וּכְשֶׁנִּסְתַּם הַגּוֹלֵל, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְתַלְמִידִים: כְּפוּ אֶת הַמִּטּוֹת. אָמְרוּ לוֹ: כְּבָר כְּפִינוּם עַל־פִּי זָקֵן. בְּעֶרֶב שַׁבָּת – הוּא זוֹקֵף אֶת מִטּוֹתָיו, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת – הוּא כוֹפָן׳. תָּנֵי (שְׁמָחוֹת יא, י): ׳דַּרְגָּשׁ – נִזְקֶפֶת וְאֵינָהּ נִכְפֶּית. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שׁוֹמֶט קַלְמַנְטִרִין[49] שֶׁלָּהּ, וְדַיָּן׳. רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא: מִטָּה שֶׁנִּקְלִיטָה עוֹלִין וְיוֹרְדִין עִמָּהּ – שׁוֹמְטָן וְדַיּוֹ. אֵיזוֹ הִיא מִטָּה וְאֵי זוֹ הִיא דַּרְגָּשׁ? אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: כָּל שֶׁמִּסְרְגִין עַל גּוּפָהּ – זוֹ הִיא מִטָּה; וְכָל שֶׁאֵין מִסְרְגִין עַל גּוּפָהּ – זוֹ הִיא דַּרְגָּשׁ. וְהָא תָּנִינַן (כֵּלִים טז, א): ׳הַמִּטָּה וְהָעֲרִיסָה – מְשֻׁיְּשׁוּפֵם

---

[47] חָלָה

[48] כְּשֶׁתַּעֲלֶה אֵלַי תַּחֲלֹץ נַעֲלֶךָ

[49] מַצָּעִים

בְּעוֹר הַדָּג׳. אִם מְסָרֵג הוּא עַל גּוּפָהּ, לְאֵי זֶה דָּבָר הוּא שָׁפָה? אֲמַר רַבִּי לְעָזָר:

[טז:]

תִּפְתֵּר, בְּאִילֵּין עַרְסָתָא קַיסַרְיָתָא דְּאִית לַהּ נִקְבָן.

וּמִנַּיִן לִכְפַיִת הַמִּטּוֹת? רַבִּי קִרִיסְפִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן (איוב ב, יג): ״וַיֵּשְׁבוּ אִתּוֹ לָאָרֶץ״; ׳עַל הָאָרֶץ׳ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא: ״וַיֵּשְׁבוּ אִתּוֹ לָאָרֶץ״. אֶלָּא, דָּבָר שֶׁהוּא סָמוּךְ לָאָרֶץ, מִכָּן שֶׁהָיוּ יְשֵׁנִין עַל מִטּוֹת כְּפוּיוֹת. בַּר קַפָּרָא אָמַר: אִיקּוֹנִין אַחַת טוֹבָה הָיְתָה לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִךְ, וּגְרַמְתַּנִי לְכְפוֹתָהּ, אַף אַתְּ כְּפֵה מִטָּתֵךְ! וְאִית דְּמַפְקִין לִשְׁנָא: יְכָפֶּה הַסַּרְסוּר. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה, תְּרֵיהוֹן בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, חַד אָמַר: מִפְּנֵי מָה הוּא יָשֵׁן עַל מִטָּה כְּפוּיָה? כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נֵעוֹר בַּלַּיְלָה וְנִזְכָּר שֶׁהוּא אָבֵל; וְחוֹרָנָה אָמַר: מִתּוֹךְ שֶׁהוּא יָשֵׁן עַל־גַּבֵּי מִטָּה כְּפוּיָה, הוּא נֵעוֹר בַּלַּיְלָה וְנִזְכָּר שֶׁהוּא אָבֵל.

(שְׁמָחוֹת יא, יז): ׳אָמַר: ׳אֵינִי כוֹפֶה אֶת הַמִּטָּה, הֲרֵי אֲנִי יָשֵׁן עַל גַּבֵּי הַסַּפְסָל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ׳. מִפְּנֵי שֶׁאָמַר: ׳אֵינִי כוֹפֶה אֶת הַמִּטָּה׳, אֲבָל אִם אָמַר: ׳הֲרֵי אֲנִי כוֹפֶה אֶת הַמִּטָּה׳ - שׁוֹמְעִין לוֹ. מַתְנִיתָא לָא אָמְרָה כֵן, אֶלָּא (סַנְהֶדְרִין ב, א): ׳וּכְשֶׁמַּבְרִין אוֹתוֹ, - כָּל הָעָם מְסֻבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מֻסָּב עַל הַסַּפְסָל׳. בְּכֹהֵן גָּדוֹל, הָא בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט - לָא; וּבָרַבִּים, הָא בְּיָחִיד - לָא. וְלָא עָבְדִין כֵּן.

(שְׁמָחוֹת יא, יח): ׳כִּפַּיַת הַמִּטּוֹת, פְּעָמִים עוֹשָׂה שִׁשָּׁה, חֲמִשָּׁה, אַרְבָּעָה, שְׁלֹשָׁה. בְּעֶרֶב שַׁבָּת - שִׁשָּׁה; בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם דְּמְדּוּמֵי חַמָּה- חֲמִשָּׁה; יוֹם־טוֹב לְאַחַר שַׁבָּת - אַרְבָּעָה; שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - שְׁלֹשָׁה׳. חַד תַּלְמִיד מִן דְּרַבִּי מָנָא הוֹרֵי לְחַד מִן קְרִיבּוֹי דִּנְשִׂיא: מִשֶּׁהוּא זוֹקְפָהּ - שׁוּב אֵינוֹ כוֹפָהּ. כַּמָּה יָמִים הָיָה לוֹ? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא: שְׁנֵי יָמִים הָיָה לוֹ. רַבִּי בָּא, רַבִּי אַמִּי, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זַבְדִּי בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק: שְׁלֹשָׁה. רַבִּי חִינְנָא בַּר פַּפָּא הוֹרֵי: לְכְפוֹתָהּ אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד. וְאִתְחֲמִי לַהּ (מְלָכִים־א יג, כא): ״יַעַן כִּי מָרִיתָ״. תָּנֵי (אֶבֶל־רַבָּתִי ה, יב): ׳הַדָּר בְּפָנְדָּק - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִכְפּוֹת, דִּלְא יֶהֱוֹון אָמְרִין ׳חָרָשׁ[50] הוּא״׳.

(שְׁמָחוֹת יא, יח): ׳הֲרֵי שֶׁמֵּת חָמִיו אוֹ חֲמוֹתוֹ, אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֵי אִשְׁתּוֹ - אֵינוֹ כוֹפָהּ לֹא לִכְחֹל וְלֹא לִפְקֹס, אֶלָּא נוֹהֵג עִמָּהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת. וְכֵן הִיא, שֶׁמֵּת חָמִיהָ אוֹ חֲמוֹתָהּ, אוֹ אֶחָד מִקְרוֹבֵי בַעְלָהּ, אֵינָהּ לֹא כוֹחֶלֶת וְלֹא פוֹקֶסֶת, אֶלָּא נוֹהֶגֶת עִמּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא נוֹהֵג׳. שְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא חָמִיו אוֹ חֲמוֹתוֹ, הָא אֶחָד מִכָּל הַקְּרוֹבִים - לֹא. רַבִּי בָּא בַּר כֹּהֵן אָמַר קָמֵי רַבִּי יוֹסֵה: רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בְּדָר עִמּוֹ. קָם רַבִּי יוֹסֵה עִם רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי, אָמַר לַהּ: אַתָּה שָׁמַעְתָּ מִן אָבוּךְ הָדָא מִלְתָּא? אָמַר לַהּ: אַבָּא לָא הֲוָה אָמַר כֵּן, אֶלָּא אֲחוּי דְּאִתְתֵּהּ דְּבַר נְחֶמְיָה מִית, אֲתוֹן וְשַׁאֲלוֹן לַהּ: מַהוּ לְכְפוֹת אֶת הַמִּטָּה? אָמַר לוֹן: לָא צָרִיךְ. מַהוּ לִקְרוֹת אֶת שְׁמַע וּלְהִתְפַּלֵּל? אָמַר לַהּ: נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: הֲרֵי שֶׁהָיָה עָסוּק עִם הַמֵּת בַּקֶּבֶר, וְהִגִּיעָה עוֹנַת קְרִית־שְׁמַע - הֲרֵי זֶה פּוֹרֵשׁ לִמְקוֹם טָהֳרָה, וְלוֹבֵשׁ אֶת תְּפִלָּיו, וְקוֹרֵא אֶת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל.

׳מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, שַׁבָּת עוֹלָה וְאֵינָהּ מַפְסֶקֶת, וְהָרְגָלִים מַפְסִיקִין וְאֵינָן עוֹלִין׳ - רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁהוּא מֻתָּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. קָם רַבִּי יִרְמְיָה עִם רַבִּי יוּדָה בֵּי רַבִּי סִימוֹן, אָמַר לַהּ: הָכֵן, מִן כָּל תַּלְמִידוֹי דְּרַבִּי יוֹחָנָן, לָא שְׁמַע בַּר־נָשׁ מִנַּהּ הָדָא מִלְתָּא, אֶלָּא אָבוּךְ. אָמַר לַהּ רַבִּי

[50] מְכֻשָּׁף

יַעֲקֹב: אִין דְּאִתְאֲמַרַת, לָא אִתְאֲמַרַת אֶלָּא מִן אִלֵּין מִלַּיָּא דְּהָכֵין הָכֵן. מִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: שֶׁהוּא אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. דַּאֲמַר רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וַהֲלֹא אָמְרוּ: ׳אֵין אֵבֶל בָּרֶגֶל בָּרַבִּים, אֶלָּא נוֹהֲגִין בּוֹ בְּצִנְעָה׳, וּמַהוּ בְּצִנְעָה? שֶׁהוּא אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. הֲתִיבוּן: הֲרֵי הָרֶגֶל, הֲרֵי הוּא אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְאֵינוֹ עוֹלֶה; אַף הַשַּׁבָּת, הוֹאִיל וְהִיא אֲסוּרָה בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - לֹא תַעֲלֶה? ! אֲמַר רַבִּי בָּא: אֶפְשָׁר לְשִׁבְעָה בְּלֹא רֶגֶל, אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְשִׁבְעָה בְּלֹא שַׁבָּת.

[יז.]

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: רְבִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ - עֲצֶרֶת כְּשַׁבָּת. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: רֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים כִּרְגָלִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כִּדְבָרֵי זֶה וְלֹא כִּדְבְרֵי זֶה, אֶלָּא עֲצֶרֶת כִּרְגָלִים, וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים כְּשַׁבָּת.

גְּמָרָא: דְּבֵית רַבִּי יַנַּי אָמְרִי: עֲצֶרֶת עוֹלָה שִׁבְעָה, כִּרְגָלִים. בְּעוֹן קָמֵי רַבִּי יוֹסֵה: שְׁלֹשָׁה לִפְנֵי הָעֲצֶרֶת וַעֲצֶרֶת שִׁבְעָה, הֲרֵי עֲשָׂרָה? אוֹ: שְׁלֹשָׁה לִפְנֵי עֲצֶרֶת שִׁבְעָה, וַעֲצֶרֶת שִׁבְעָה, הֲרֵי אַרְבָּעָה־עָשָׂר? אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן: וְכֵנִי: יוֹם אֶחָד לִפְנֵי עֲצֶרֶת - מוֹנֶה חֲמִשָּׁה לְאַחַר הָעֲצֶרֶת; שְׁנַיִם - מוֹנֶה אַרְבָּעָה; שְׁלֹשָׁה - בָּטְלוּ מִמֶּנּוּ גְּזֵרוֹת שִׁבְעָה.

תָּנֵי: ׳אֵין מַרְאִין פָּנִים, לֹא בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלֹא בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים׳. אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: יוֹם־הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מַרְאִין בּוֹ פָּנִים. כַּהֲדָא: רַבִּי חִזְקִיָּה הֲוָה לֵהּ עוֹבָדָא. סַלְקוּן רַבָּנִין לְגַבֵּהּ, מָחֲמָיָא לֵהּ אַפִּין בְּצוֹמָא רַבָּא. אֲמַר לוֹן: כְּלוּם אָמְרוּ, ׳אֵין מַרְאִין פָּנִים, לֹא בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְלֹא בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים׳, לֹא מִפְּנֵי הַתְּפִלָּה? שָׁנְיָא הִיא יוֹם־הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שָׁנְיָא הִיא יוֹם־הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחֹל? !

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: אֵין קוֹרְעִין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מַבְרִין, אֶלָּא קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת; וְאֵין מַבְרִין אֶלָּא עַל מִטּוֹת זְקוּפוֹת. וְאֵין מוֹלִיכִים בְּבֵית הָאֵבֶל, לֹא בְּטַבְלָא וְלֹא בְּאִסְקוּטְלָא, וְלֹא בְּקָנוֹן, אֶלָּא בְּסַלִּים. וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת אֲבֵלִים בַּמּוֹעֵד, אֲבָל עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה, וּמְנַחֲמִין וּפוֹטְרִין אֶת הָרַבִּים.

גְּמָרָא: ׳אֵין קוֹרְעִין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מַבְרִין, אֶלָּא קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת׳ - אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה: וּבִלְבַד קְרוֹבִין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְהִתְאַבֵּל. כַּהֲדָא דְתָנֵי (תּוֹסֶפְתָּא, מוֹעֵד־קָטָן ב, ט): ׳חָכָם שֶׁמֵּת - הַכֹּל קְרוֹבָיו, וַאֲפִלּוּ קְרוֹבִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְהִתְאַבֵּל׳. כַּהֲדָא: רַבִּי אָבוּן דְּמַךְ בְּמוֹעֲדָא, וְלָא גְמַל לֵהּ רַבִּי מָנָא חֶסֶד. וַהֲוּוֹן צְפוֹרָאֵי אָמְרִין: ׳עַד מָוֶת שְׁנָא׳! בָּתַר מוֹעֲדָא עֲבַד לֵהּ אִיקָרְיָה[51]. עָאל וַאֲמַר קָמֵיהוֹן: הֲדָא דְתָנֵי: ׳חָכָם שֶׁמֵּת, הַכֹּל קְרוֹבָיו׳. בְּאִנּוּן דַּהֲווֹן גַּבֵּהּ; אֲנַן לָא הֲוֵינַן גַּבֵּהּ. ׳הַקּוֹרֵעַ מִן הַמְּלָל, מִן הַשְּׁלָל, מִן הָרְדִיד - אֵינוֹ קָרַע; מִן הָאָחוֹי - הֲרֵי זֶה קָרַע׳. אִי זֶהוּ אָחוֹי? אֲמַר רַבִּי אַחָא: כָּל שֶׁאֵין מְקוֹמוֹ נִכָּר.

(שְׁמָחוֹת ט, יט): ׳עֲשָׂרָה קְרָעִים אֲסוּרִין בְּאָחוֹי: הַקּוֹרֵעַ עַל אָבִיו, וְעַל אִמּוֹ, וְעַל רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ חָכְמָה, וְעַל הַנָּשִׂיא, וְעַל אָב בֵּית־דִּין, וְעַל שְׁמוּעוֹת הָרָעוֹת, וְעַל קְלָלַת הַשֵּׁם, וְעַל שְׂרֵפַת תּוֹרָה, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ׳. עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, וְעַל רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ חָכְמָה, מִנַּיִן? (מְלָכִים־ב ב, יב): ״וֶאֱלִישָׁע רֹאֶה, וְהוּא מְצַעֵק: אָבִי, אָבִי, רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו״; רַבִּי מָתוֹן בְּעָא קָמֵי

[51] הִסְפִּידוֹ

רַבִּי יוֹחָנָן׃

[יז׃]

וּמֵאֵילִישָׁע אָנוּ לְמֵדִין תּוֹרָה? אֲמַר לֵהּ׃ מָתוֹן, מָתוֹן! מָה הַמֵּת, מִשֶּׁהוּא מִסְתַּלֵּק, עוֹד אֵינוֹ רוֹאֵהוּ, כָּךְ זֶה, מִשֶּׁנִּסְתַּלֵּק, עוֹד לֹא רָאָהוּ.

׳כְּשֵׁם שֶׁקּוֹרְעִין עַל הַחֲכָמִים - כָּךְ קוֹרְעִין עַל תַּלְמִידֵיהֶן׳. אִי זֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם? חִזְקִיָּה אָמַר׃ כָּל שֶׁשָּׁנָה הֲלָכוֹת וְעַד תּוֹרָה. אֲמַר לֵהּ רַבִּי יוֹסֵה׃ הָדָא דְתִּ אָמַר, בָּרִאשׁוֹנָה, אֲבָל עַכְשָׁו, אֲפִלּוּ הֲלָכוֹת. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן׃ כָּל שֶׁהוּא מְבַטֵּל עֲסָקָיו מִפְּנֵי מִשְׁנָתוֹ. תָּנֵי׃ ׳כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְהוּא מֵשִׁיב׳. אֲמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָה׃ כְּגוֹן אֲנַן, דְּרַבָּנִינן מַשְׁגְּחִין עֲלֵינַן, וַאֲנַן מְתִיבִין לוֹן. אֲמַר רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל׃ כָּל שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְבָאֵר מִשְׁנָתוֹ. וַאֲנַן, אֲפִלּוּ רַבָּנִינַן לָא חָכְמִין מְבָאֲרָה מַתְנִיתַן.

(כַּלָּה־רַבָּתִי ב, טז)׃ ׳אֵיזֶהוּ רַבּוֹ? כָּל שֶׁפָּתַח לוֹ תְּחִלָּה. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר׃ כָּל שֶׁרֹב תַּלְמוּדוֹ מִמֶּנּוּ. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר׃ כָּל שֶׁהֵאִיר עֵינָיו בְּמִשְׁנָתוֹ, אֲפִלּוּ בְּדָבָר אֶחָד׳. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן׃ הֲלָכָה כִּדְבְרֵי מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר׃ כָּל שֶׁרֹב תַּלְמוּדוֹ מִמֶּנּוּ. וּלְמָה לָא אֲמַר ׳כְּרַבִּי יְהוּדָה׳? אִית תַּנֵּי תָּנֵי וּמַחֲלִיף. רַבִּי לְעָזָר קָרַע עַל שֶׁפָּתַח לוֹ תְּחִלָּה. שְׁמוּאֵל חָלַץ עַל שֶׁהֵאִיר עֵינָיו בְּמִשְׁנָתוֹ. וּמָה הֵאִיר עֵינָיו בְּמִשְׁנָתוֹ? אֲמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן׃ בִּ׳שְׁנֵי מַפְתֵּחוֹת, אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשֶּׁחִי, וְאֶחָד פּוֹתֵחַ כֵּיוָן׳ (תָּמִיד ג, ו). מַהוּ יוֹרֵד לְאַמַּת הַשֶּׁחִי? שֶׁהָיָה שׁוֹחֶה אַמָּה עַד שֶׁלֹּא יִפְתַּח.

׳עַל הַנָּשִׂיא, וְעַל אָב בֵּית־דִּין, וְעַל שְׁמוּעוֹת הָרָעוֹת׳, מִנַּיִן? (שְׁמוּאֵל־ב א, יא־יב)׃ ״וַיַּחֲזֵק דָּוִד בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם וְגוֹ׳, וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכּוּ וַיָּצֻמוּ עַד הָעֶרֶב״... ״עַל שָׁאוּל״ - זֶה הַנָּשִׂיא. ״וְעַל יְהוֹנָתָן בְּנוֹ״ - זֶה אַב בֵּית־דִּין. ״וְעַל עַם יְיָ וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּי נָפְלוּ בֶּחָרֶב״ - אֵלּוּ שְׁמוּעוֹת הָרָעוֹת.

׳עַל קִלְלַת הַשֵּׁם׳, מִנַּיִן? (מְלָכִים־ב יט, א)׃ ״וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ״, אֶת דִּבְרֵי רַבְשָׁקֵה, ״וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו״. מַהוּ לִקְרֹעַ עַל קִלְלַת הַגּוֹי? מַן דְּאָמַר׃ ׳רַבְשָׁקֵה, גּוֹי הָיָה׳ - קוֹרְעִין; וּמַן דְּאָמַר׃ ׳יְהוּדִי הָיָה׳ - אֵין קוֹרְעִין. תָּנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה׃ אֶחָד שֶׁשָּׁמַע מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֶחָד שֶׁשָּׁמַע קִלְלַת הַשֵּׁם מִן הַגּוֹי - חַיָּב לִקְרֹעַ. מַה טַּעֲמָא? ״הִנֵּה אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵי כָּל בָּשָׂר, הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא כָּל דָּבָר״?! מַהוּ לִקְרֹעַ בַּזְּמַן הַזֶּה? רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן׃ מְשֻׁרָבוּ הַגְּדָפִנִין - פָּסְקוּ מִלִּקְרֹעַ. מַהוּ לִקְרֹעַ עַל הַכִּנּוּיִים? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא׃ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ הָוָה מְהַלֵּךְ בְּאִסְרָטָא. אִזְדַּמַּן לֵהּ חַד כּוּתִי, וַהֲוָה מְגַדֵּף, וַהֲוָה קָרֵע, מְגַדֵּף, וַהֲוָה קָרֵע. נְחַת לֵהּ מִן חַמְרָא, וִיהַב לֵהּ חַד מַרְתּוֹקָא[52] גּוֹ לִבֵּהּ. אֲמַר לֵהּ׃ ׳רָשָׁע! אִית לְאִמָּךְ מָאנִין מְסַפְּקָא לִי׳! הָדָא אָמְרָה׃ שֶׁקּוֹרְעִין עַל הַכִּנּוּיִין, וְקוֹרְעִין בַּזְּמַן הַזֶּה.

׳עַל שְׂרֵפַת הַתּוֹרָה׳, מִנַּיִן? (יִרְמְיָה לו, כג)׃ ״וַיְהִי כִּקְרוֹא יְהוּדִי שָׁלֹשׁ דְּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה״. מַהוּ ״שָׁלֹשׁ דְּלָתוֹת וְאַרְבָּעָה״? תְּלָת אַרְבַּע פְּסִיקָן. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַפָּסוּק הַחֲמִישִׁי, (אֵיכָה א, ה)׃ ״כִּי יְיָ הוֹגָהּ עַל רֹב פְּשָׁעֶיהָ״, מִיָּד, (יִרְמְיָה לו, כג-כד)׃ ״יִקְרָעֶהָ בְתַעַר הַסֹּפֵר וְגוֹ׳, וְלֹא פָחֲדוּ וְלֹא קָרְעוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם״. הָרוֹאֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁמֵּת, כְּרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׂרַף. אֲמַר רַבִּי אַבָּהוּ׃ יָבֹא עָלַי, אִם טָעַמְתִּי כְלוּם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. רַבִּי יוֹנָה הֲוָה בְצוֹר, שְׁמַע דְּדִמַּךְ בְּרֵהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ. אַף־עַל־גַּב דַּאֲכַל גַּבְנָא וּשְׁתָא מַיָּא, אַסְקֵהּ צוֹם הַהוּא יוֹמָא. רַבִּי בָּא וְרַב הוּנָא בַּר חִיָּה הֲווֹן יְתִיבִין. אֲתַת

[52] מַכַּת אֶגְרוֹף

נַעֲמִיתָא[53], וַחֲטָפַת תְּפִלּוּי דְּרַב הוּנָא בַּר חִיָּה. צָדַהּ רַבִּי בָּא וְחַנְקָהּ. אָמַר לֵהּ רַב הוּנָא בַּר חִיָּה: עוֹד מְעַט וְהָיִינוּ בָאִין לִידֵי שְׂרֵפַת תּוֹרָה. אָמַר לֵהּ: וַאֲדַיִן אַתְּ לְזוֹ? כֵּן אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: אֵין קוֹרְעִין אֶלָּא עַל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁשָּׂרְפוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בִּזְרוֹעַ. כְּגוֹן יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וַחֲבֶרָיו. עוֹלָא בְּרָיָא, רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: הָרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׂרָף - חַיָּב לִקְרַע עַל הַגְּוִיל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל הַכְּתָב בִּפְנֵי עַצְמוֹ. מַה טַעְמָא? (יִרְמְיָה לו, כז): "אַחֲרֵי שְׂרֹף הַמֶּלֶךְ, אֶת הַמְּגִלָּה וְאֶת הַדְּבָרִים". "אֶת הַמְּגִלָּה" - זֶה הַגְּוִיל; "וְאֶת הַדְּבָרִים" - זֶה הַכְּתָב. רַבִּי בֶּרֶכְיָה, רַבִּי חֶלְבּוֹ, עוֹלָא בְּרָיָא, רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, לֵעָשׂוֹת

[יח.]

רֹאשׁ חוֹלָה לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבֹא. מַה טַּעְמָא? (תְּהִלִּים מח, יד): "שִׁיתוּ לִבְּכֶם לְחֵילָהּ"; 'לְחוֹלָהּ' כְּתִיב. וְהַצַּדִּיקִים מַרְאִין אוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע, וְאוֹמְרִים (תְּהִלִּים מח, טו): "כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד, הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַלְמוּת". "עַלְמוּת" - בַּעֲלִימוּת. "עַלְמוּת" - בִּזְרִיזוּת. "עַלְמוּת" - כְּאִלֵּין עוּלֵמָתָא. תִּרְגֵּם עֲקִילָס: אַתַּנְסְיָא[54] - עוֹלָם שֶׁאֵין בּוֹ מָוֶת. וְהַצַּדִּיקִים מַרְאִין אוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע וְאוֹמְרִים: "כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד, הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַלְמוּת". "הוּא יְנַהֲגֵנוּ" - בָּעוֹלָם־הַזֶּה; "הוּא יְנַהֲגֵנוּ" - לָעוֹלָם־הַבָּא.

'וְעַל יְרוּשָׁלַיִם, וְעַל בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ' - מִנַּיִן? (יִרְמְיָה מא, ה): "וַיָּבֹאוּ אֲנָשִׁים מִשְּׁכֶם מִשִּׁלוֹ וּמִשֹּׁמְרוֹן, שְׁמֹנִים אִישׁ מְגֻלְּחֵי זָקָן וּקְרֵעֵי בְגָדִים"... 'אֶחָד שֶׁשָּׁמַע שֶׁחָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, וְאֶחָד הָרוֹאֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּחָרְבָּנָהּ - חַיָּב לִקְרַע'. (שְׁמָחוֹת ט, יט): 'הָרוֹאֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִן הַצּוֹפִים - חַיָּב לִקְרַע'. אִית תַּנֵּי תָּנֵי: 'מוֹסִיף עַל הַקֶּרַע'. אִית תַּנֵּי תָּנֵי: 'תְּחִלַּת הַקֶּרַע טָפַח, וְתוֹסַפְתּוֹ, כָּל שֶׁהוּא'. וְאִית תַּנֵּי תָּנֵי: 'תְּחִלַּת הַקֶּרַע, טָפַח, תּוֹסַפְתּוֹ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת'. רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא, רַבִּי חִזְקִיָּה רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּמִי שֶׁאוֹמֵר: 'תְּחִלַּת הַקֶּרַע טָפַח תּוֹסַפְתּוֹ כָּל שֶׁהוּא'. מַהוּ לְהַבְדִּיל קְנֵה שָׂפָה[55]? רַבִּי יִרְמְיָה, רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ (שְׁמוּאֵל־ב א, יא): "וַיַּחֲזֵק דָּוִד בִּבְגָדָיו" - אֵין חֲזָקָה פָּחוֹת מִטָּפַח. "וַיִּקְרָעֵם" - רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִכָּן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַבְדִּיל קְנֵה שָׂפָה. 'מֵת לוֹ מֵת - קוֹרֵעַ. מֵת לוֹ מֵת אַחֵר, אֲפִלּוּ שֶׁשָּׁמַע עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, וְעַל רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ חָכְמָה - קוֹרֵעַ קֶרַע אֶחָד לְכֻלָּן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: קוֹרֵעַ עַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שֶׁל אָבִיו וְשֶׁל אִמּוֹ תּוֹסֶפֶת'. וְלָא דָא הִיא קַדְמֵיתָא? אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף, לֹא עַל שֶׁל אָבִיו וְלֹא עַל שֶׁל אִמּוֹ. רַבִּי חֶלְבּוֹ, רַב מַתָּנָא, יוֹסֵה בַּר מְנַיְשָׁא בְּשֵׁם רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא.

'מֵת לוֹ מֵת - קוֹרֵעַ; מֵת לוֹ מֵת אַחֵר - מוֹסִיף עַל הַקֶּרַע וְקוֹרֵעַ'. עַד אֵיכָן? אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ עַד טְבוּרוֹ. תָּנָא חַד סַב קַמֵּי רַבִּי זְעוֹרָא: 'אֲפִלּוּ נִתְמַנָּה לוֹ בֶּגֶד כָּל שִׁבְעָה - חַיָּב לִקְרַע'. אָמַר לֵהּ רַבִּי זְעוֹרָא: הֲדָא דְתֵימַר, בְּשֶׁאָר הַקְּרוֹבִים, אֲבָל עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, אֲפִלּוּ לְאַחַר שִׁבְעָה - חַיָּב לִקְרַע. 'מֵת לוֹ מֵת - קוֹרֵעַ, מֵת לוֹ מֵת אַחֵר, מַרְחִיק שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת וְקוֹרֵעַ'. שָׁלְמוּ מִלְּפָנָיו - מַתְחִיל מֵאַחֲרָיו; שָׁלְמוּ מִלְּמַעְלָן - מַתְחִיל מִלְּמַטָּן; שָׁלְמוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ? רַבִּי חִיָּה בְּרֵהּ דְּרַבִּי אַדָּא דְּיָפוֹ אָמַר: נַעֲשָׂה כְּפוֹחֵחַ.

---

[53] בָּאָה בַּת יַעֲנָה

[54] אַל־מָוֶת

[55] שִׂפַּת הַצַּוָּארוֹן

רַבִּי חִינְנָא בַּר פַּפָּא סְלַק גַּבֵּי רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חִיָּה. נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבִישׁ סַנְטַרְיָה[56]. מַהוּ סַנְטַרְיָה? מָאנִין דְּלָא חֲפִיתִין[57]. אֲמַר לֵיהּ: הָדָא מִנָּן לָךְ? אֲמַר לֵיהּ: הָכֵן הֲוָה רַבִּי סִימוֹן רַבִּי, עָבֵד. אֲמַר לֵיהּ: הִתְפַּלֵּל עָלֵינוּ! אֲמַר לֵיהּ: יְסוּג תִּרְעָתָךְ. שֶׁכָּל אוֹתָהּ הַשָּׁנָה, הַדִּין מָתוּחַ כְּנֶגֶד הַמִּשְׁפָּחָה. דַּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שִׁבְעָה - הַחֶרֶב שְׁלוּפָה; עַד שְׁלֹשִׁים - הִיא רוֹפֶפֶת; לְאַחַר שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ - הִיא חוֹזֶרֶת לְתַעְרָהּ. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְכִפָּה שֶׁל אֲבָנִים, כֵּיוָן שֶׁנִּתְעַרְעָה אַחַת מֵהֶן - נִתְעַרְעְרוּ כֻלָּן. וַאֲמַר רַבִּי לְעָזָר: אִם נוֹלַד בֵּן זָכָר בְּאוֹתָהּ הַמִּשְׁפָּחָה - נִתְרַפֵּאת כָּל אוֹתָהּ הַמִּשְׁפָּחָה.

מִנַּיִן שֶׁאָבֵל חַיָּב לְקָרֵעַ מֵעִמָּד? דִּכְתִיב (אִיּוֹב א, כ): "וַיָּקָם אִיּוֹב, וַיִּקְרַע אֶת מְעִלוֹ וַיָּגֶז אֶת רֹאשׁוֹ". רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִכָּן שֶׁאָבֵל צָרִיךְ לְקָרֵעַ מֵעִמָּד. כַּד דְּמַךְ רַבִּי יוֹחָנָן, הוֹרֵי רַבִּי יַסָּא לְשָׁלֵל לְמָחָר. כַּד דְּמַךְ רַבִּי יַסָּא, הוֹרֵי רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא: לִנְעֹל בּוֹ בַּיּוֹם. אֲמַר רַבִּי זְעוּרָא: וְלָא פְלִיגִין: מַאן דְּאָמַר: 'יִשָּׁלֵל לְמָחָר' - יִנְעֹל לְמָחָר, וּמַאן דְּאָמַר: 'יִנְעֹל בּוֹ בַּיּוֹם' - יִשָּׁלֵל בּוֹ בַּיּוֹם.

(שְׁמָחוֹת ט, טז): 'אָמְרוּ לוֹ: 'מֵת רְאוּבֵן', וְקָרַע, וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'שִׁמְעוֹן הָיָה' - כְּבָר יָצָא יְדֵי קְרִיעָה. אָמְרוּ לוֹ: 'מֵת רְאוּבֵן', וְקָרַע, וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'קַיִן הָיָה, וּמֵת', אֵית תַּנֵּי תָּנֵי: יָצָא יְדֵי קְרִיעָה. אֵית תַּנֵּי תָּנֵי: לֹא יָצָא יְדֵי קְרִיעָה. מַאן דְּאָמַר: 'יָצָא יְדֵי קְרִיעָה' - כְּבָר קָרַע. מַאן דְּאָמַר: 'לֹא יָצָא יְדֵי קְרִיעָה' - שֶׁהֲרֵי עַל חַי קָרַע. וְעוֹד מִן הָדָא, דְּתָנֵי:

[יח:]

קָרַע וְחָזְרָה בּוֹ נְשָׁמָה, אִם עַל אָתַר - אֵינוֹ צָרִיךְ לְקָרֵעַ, אִם לְאַחַר זְמַן - צָרִיךְ לְקָרֵעַ. כַּמָּה הוּא עַל אָתַר? כְּדֵי דִּבּוּר. כַּמָּה הוּא: 'כְּדֵי דִּבּוּר'? רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כְּדֵי שְׁאֵלַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ. אַבָּא בַּר בַּר חַנָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי שְׁאֵלַת שָׁלוֹם בֵּין הָרַב לַתַּלְמִיד, וְיֹאמַר לוֹ: 'שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי'!

רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה מִסְתַּמֵּיךְ עַל רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, וַהֲוָה רַבִּי לְעָזָר חָמֵי לֵיהּ וּמִטַּמַּר מִן קָמוֹי. אֲמַר: הָא תַּרְתֵּין מִלִּין הָדֵין בַּבְלָיָא עָבֵד לִי. חָדָא, דְּלָא שָׁאֵל בִּשְׁלָמִי, וַחֲדָא, דְּלָא אָמַר שְׁמוּעָתָא מִן שְׁמִי. אֲמַר לֵיהּ: כֵּן אִנּוּן נָהֲגִין גַּבּוֹן. זְעֵירָא לָא שָׁאֵל בִּשְׁלָמֵיהּ דְּרַבָּה, דְּאִנּוּן מְקַיְּמִין (אִיּוֹב כט, ח): "רָאוּנִי נְעָרִים וְנֶחְבָּאוּ, וִישִׁישִׁים קָמוּ עָמָדוּ". מִי מְהַלְּכִין, חָמֵי לֵיהּ חַד בֵּית־מִדְרָשׁ. אֲמַר לֵיהּ: הָכִין הֲוָה רַבִּי מֵאִיר יָתִיב וְדָרֵשׁ, וְאָמַר שְׁמוּעָתָא מִן שְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְלָא אָמַר שְׁמוּעָתָא מִן שְׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָה. אֲמַר לֵיהּ: כָּל עַמָּא יָדְעִין, דְּרַבִּי מֵאִיר תַּלְמִידֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָה. אֲמַר לֵיהּ: וְכָל עַמָּא יָדְעִין דְּרַבִּי אֶלְעָזָר תַּלְמִידֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. וּמַה מֶעֱבוֹר קָמֵי אֲדוֹרֵי צַלְמָא? אֲמַר לֵיהּ: וּמָה, אַתְּ פָּלֵג לֵיהּ אִיקָר? עֲבוֹר קָמוֹי וְאַסְמֵי עֵינוֹי! אֲמַר לֵיהּ: יָאוּת רַבִּי לְעָזָר עֲבַד לָךְ, דְּלָא עֲבַר קָמָךְ. אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, יוֹדֵעַ אַתְּ לְפַיֵּס! וְרַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵי דִּימְרוֹן שְׁמוּעָתָא מִן שְׁמֵיהּ? אַף דָּוִד בִּקֵּשׁ עָלֶיהָ רַחֲמִים, אָמַר (תְּהִלִּים סא, ה): "אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים". רַבִּי פִּנְחָס, רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: וְכִי עָלְתָה עַל לֵב דָּוִד שֶׁהוּא חָיֶה לְעוֹלָם? אֶלָּא כָּךְ אָמַר: אֱזֻכֶּה שֶׁיִּהוּ דְּבָרַי נֶאֱמָרִים בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. וּמָה הַנָּיָא לֵיהּ? לֵוִי בַּר נְזִירָא אָמַר: הָאוֹמֵר שְׁמוּעָה מִשֵּׁם אוֹמְרָהּ - שִׂפְתוֹתָיו רוֹחֲשׁוֹת בַּקֶּבֶר. מַה טַּעְמָא? (שִׁיר־הַשִּׁירִים ז, י): "דּוֹבֵב

---

[56] בֶּגֶד פָּאֵר לְמִשְׁתֶּה

[57] בְּגָדִים רְפוּיִים

שִׁפְתֵי יְשֵׁנִים״. כְּכֹמֶר זֶה שֶׁל עֲנָבִים שֶׁהוּא זָב מֵאֵלָיו. רַבִּי חִינְנָא בַּר פַּפָּא וְרַבִּי סִימוֹן, חַד אָמַר: כְּהָן דִּשְׁתֵי קוֹנְדִיטוֹן, וְחוֹרָנָה אָמַר: כְּהָן דִּשְׁתֵי חֲמַר עַתִּיק. אַף־עַל־גַּב דְּהוּא שְׁתֵי לֵהּ, טַעְמֵהּ בְּפֻמֵּהּ.

׳וְאֵין דּוֹר שֶׁאֵין בּוֹ לֵיצָנִים. וּמָה הָיוּ פְּרִיצֵי הַדּוֹר עוֹשִׂין? הָיוּ מְהַלְּכִין אֵצֶל חֲלוֹנוֹתָיו שֶׁל דָּוִד וְאוֹמְרִים: אֵימָתַי יִבָּנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ? אֵימָתַי ״בֵּית יְיָ נִלֵּךְ״? וְהוּא אוֹמֵר: אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מִתְכַּוְונִין לְהַכְעִיסֵנִי – יָבֹא עָלַי, שֶׁאֲנִי שָׂמֵחַ בְּלִבִּי (תְּהִלִּים קכב, א): ״שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי, בֵּית יְיָ נֵלֵךְ״׳. (דִּבְרֵי־הַיָּמִים־א יז, יא): ״וְהָיָה כִּי מָלְאוּ יָמֶיךָ לָלֶכֶת עִם אֲבֹתֶיךָ״... אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְדָוִד: דָּוִד! יָמִים מְלֵאִים אֲנִי מוֹנֶה לְךָ, אֵין אֲנִי מוֹנֶה לְךָ יָמִים חֲסֵרִים. כְּלוּם שְׁלֹמֹה בִּנְךָ בוֹנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא לְהַקְרִיב בְּתוֹכוֹ קָרְבָּנוֹת? חָבִיב עָלַי מִשְׁפָּט וּצְדָקָה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה יוֹתֵר מִן הַקָּרְבָּנוֹת! מַה טַּעְמָא? ״עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַיְיָ מִזָּבַח״.

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: אֵין מַנִּיחִין אֶת הַמִּטָּה בָּרְחוֹב, שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל אֶת הַהֶסְפֵּד; וְלֹא שֶׁל נָשִׁים לְעוֹלָם, מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. נָשִׁים בַּמּוֹעֵד מְעַנּוֹת, אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת. רְבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הַסְּמוּכוֹת לַמִּטָּה מְטַפְּחוֹת.

גְּמָרָא: (שְׁמָחוֹת ט, ט): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים כֵּן – הוּא דּוֹחֶה בַּמִּטָּה, וְאֵינוֹ מַרְבֶּה בַּעֲסָקָיו. עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ – מַרְבֶּה בַּעֲסָקָיו וְאֵינוֹ דּוֹחֶה בַּמִּטָּה. אִם הָיָה שְׁעַת דּחַק אוֹ עוֹנַת גְּשָׁמִים – אֲפִלּוּ עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, אֵינוֹ מַרְבֶּה בַּעֲסָקָיו וְדוֹחֶה בַּמִּטָּה. שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה בַּעֲסָקָיו עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ – הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח׳. (שָׁם, ו): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים אֵינוֹ מַבְדִּיל קְנֵה שָׂפָה, אֶלָּא עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל קֶרַע שֶׁאֵינוֹ מַבְדִּיל קְנֵה שָׂפָה – הֲרֵי זֶה קֶרַע שֶׁל תִּפְלוּת׳.

רַבִּי יוֹחָנָן פָּלֵג עִם רַבִּי יוּדָה בְּתַרְתֵּי. רַבִּי יוֹחָנָן שְׁמַע דְּרַבִּי חֲנִינָה תְּשִׁישׁ. סְלַק, בְּעֵי מְבַקָּרְתֵּהּ. גּוֹ אִסְרָטָא שְׁמַע דְּדִמַּךְ. נְחַת מִן חֲמָרֵהּ, וְאַפֵּק מָאנָא טָבָיָא דְּשַׁבַּתָּא וּבַזְעִין.

[י״ט.]

כַּיי דְּתָנֵינַן תַּמָּן (הוֹרָיוֹת ג, ג): ׳כֹּהֵן גָּדוֹל פּוֹרֵם מִלְמַטָּן, וְהֶהֱדְיוֹט מִלְמַעְלָן׳. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם כָּהֲנָא: ׳לְמַעְלָן׳ – לְמַעְלָן מִקְנֵה שָׂפָה; ׳לְמַטָּן׳ – לְמַטָּה מִקְנֵה שָׂפָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: ׳לְמַטָּן׳ מַמָּשׁ. וְאַתְיָא דְּרַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם כָּהֲנָא כְּרַבִּי יוּדָה. אֵין כְּרַבִּי יוּדָה – לֹא יִפְרֹם כָּל עִקָּר! לָא אַתְיָא דָּא, אֶלָּא עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ, כְּרַבִּי מֵאִיר. מַאי כַּדּוּן? חֹמֶר הוּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁאֵינוֹ מַבְדִּיל קְנֵה שָׂפָה.

(שְׁמָחוֹת ט, ז): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים – הוּא שׁוֹלֵל לְאַחַר שִׁבְעָה וּמְאַחֶה לְאַחַר שְׁלשִׁים. עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ – אֵינוֹ מְאַחֶה עוֹלָמִית׳. תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נָתָן: ׳הָאִשָּׁה שׁוֹלֶלֶת מִיָּד, וּמְאַחָה לְאַחַר שְׁלשִׁים; עַל אָבִיהָ וְעַל אִמָּהּ – אֵינָהּ מְאַחָה עוֹלָמִית׳. אִי זֶהוּ אָחוּי? כְּאָרִיג. ׳הַסָּלָם וְהַקֶּפֶשׁ אֵין מְעַכְּבִין[58]׳. (שָׁם): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים – אֵינוֹ קוֹרֵעַ אֶלָּא הָעֶלְיוֹן בִּלְבַד; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ – אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה זֶה עַל גַּבֵּי זֶה. אֵין אֶפִּיקַרְסִין[59] מְעַכֶּבֶת. הָאִשָּׁה אֵינָהּ קוֹרַעַת אֶלָּא הָעֶלְיוֹן בִּלְבַד׳. תָּנֵי (שָׁם): ׳רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הָאִשָּׁה קוֹרַעַת אֶת הַפְּנִימִי וְהוֹפַכְתּוֹ לַאֲחוֹרֶיהָ, וְחוֹזֶרֶת וְקוֹרַעַת אֶת הַשְּׁאָר׳.

(שָׁם י): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים, הוּא אָסוּר בְּגִהוּץ עַד שְׁלשִׁים; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ – עַד שְׁנֵים־עָשָׂר

---

[58] שׁוּלֵי בֶּגֶד קְלוּעִים; בֶּגֶד לְקִשּׁוּט

[59] בֶּגֶד גּוּף

חדֶשׁ׳. אִי זֶהוּ גְּהוּץ? כְּלֵי צֶמֶר מְגֹהָצִין חֲדָשִׁים, וּכְלֵי פִשְׁתָּן מְגֹהָצִין לְבָנִים.
(שָׁם יא): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים, הוּא אָסוּר בְּתִגְלַחַת עַד שְׁלשִׁים; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ - עַד שֶׁיִּשַׁלַּח פֶּרַע, אוֹ עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו׳. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֲבוּדְמִי, דַּמְכַת אִמֵּהּ קָמֵי מוֹעֲדָא תְּמַנְיָא יוֹמִין. אָתָא שְׁאַל לְרַבִּי מָנָא, אָמַר לֵהּ: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא תָלוּי בְּשִׁבְעָה וּשְׁלשִׁים - הָוֶה מַפְסִיק. בְּרַם הָכָא: ׳עַד שֶׁיִּשַׁלַּח פֶּרַע, אוֹ עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו׳.
(שָׁם, ה): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים, אֵינוֹ מְגַלֶּה אֶת לִבּוֹ, אֶלָּא עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר׳. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי אֲבוּדְמִי בַּר תַּנְחוּם: מִפְּנֵי שֶׁבָּטְלָה מִמֶּנּוּ מִצְוַת (שְׁמוֹת כ, יב): ״כַּבֵּד״.
(שָׁם יד): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים - אָסוּר לֵילֵךְ בְּסִחוֹרָה עַד שְׁלשִׁים יוֹם; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ - עַד שֶׁיִּגְעֲרוּ בּוֹ חֲבֵרָיו וְיֹאמְרוּ לוֹ: ׳צֵא עִמָּנוּ׳׳. (שָׁם טו): ׳עַל כָּל הַמֵּתִים - הוּא אָסוּר לֵילֵךְ בְּסִעָדָה עַד שְׁלשִׁים יוֹם; עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ - עַד שְׁנֵים־עָשָׂר חֹדֶשׁ. אִם הָיְתָה חֲבוּרַת מִצְוָה, אוֹ קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ - מֻתָּר׳. ׳הֲרֵי שֶׁהָיָה מַחֲלִיף בְּגָדִים כָּל שִׁבְעָה - חַיָּב לִקְרֹעַ אֶת כֻּלָּן׳.
רַבִּי חִיָּה רַבָּא וְרַבִּי חָמָא אֲבוּי דְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָה, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין: כֻּלְּהֶן אֲסוּרִין בְּאִחוּי. בַּר קַפָּרָא אָמַר: אֵין לָךְ אָסוּר בְּאִחוּי אֶלָּא יוֹם הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד. אֲמַר רַבִּי חוּנָא: פְּלוּגְתָּא אַחֲרֵת בֵּינֵיהוֹן: מַאן דְּמַר: ׳כֻּלְּהֶן אֲסוּרִין בְּאִחוּי׳ - עוֹשֶׂה שְׁאָר הַיָּמִים כְּיוֹם הָרִאשׁוֹן. אֲפִלּוּ יֵשׁ עָלָיו כַּמָּה בְּגָדִים - חַיָּב לִקְרֹעַ אֶת כֻּלָּן. מַאן דְּמַר: ׳אֵין לָךְ אָסוּר בְּאִחוּי אֶלָּא יוֹם הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד׳ - עוֹשֶׂה שְׁאָר הַיָּמִים תּוֹסֶפֶת. אֲפִלּוּ יֵשׁ עָלָיו כַּמָּה בְּגָדִים - אֵינוֹ קוֹרֵעַ אֶלָּא הָעֶלְיוֹן בִּלְבָד.
הֲלָכָה ט: מַתְנִיתִין: וּבְרֵאשֵׁי־חֳדָשִׁים, בַּחֲנֻכָּה וּבְפוּרִים - מְעַנּוֹת וּמְטַפְּחוֹת, בָּזֶה וּבָזֶה לֹא מְקוֹנְנוֹת. נִקְבַּר הַמֵּת - לֹא מְעַנּוֹת וְלֹא מְטַפְּחוֹת. אִי זֶה הוּא הָעִנּוּי? שֶׁכֵּלָן עוֹנוֹת כְּאַחַת; וְקִינָה? שֶׁאַחַת מְדַבֶּרֶת, וְכֻלָּם עוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ט, יט): ״וְלַמֵּדְנָה בְנֹתֵיכֶם נֶהִי, וְאִשָּׁה רֵעוּתָהּ קִינָה״. אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא מָה הוּא אוֹמֵר? (יְשַׁעְיָה כה, ח): ״בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח, וּמָחָה יְיָ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים״ וְגוֹ׳.
גְּמָרָא: רַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּי דְּמַךְ בַּחֲנֻכָּתָא. רַבִּי הוֹסָא דְּמַךְ בְּרִישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן. עָבְדִין לוֹן אִבְרָיָא[60]. סָבְרִין מֵימַר, מִן דַּעְתּוֹן דְּרַבָּנָן, וּבַדְקוּן וְאַשְׁכְּחוּן דְּלָא מִן דַּעְתּוֹן דְּרַבָּנָן. רַבִּי קְרוּסְפַּאי דְּמַךְ בְּמוֹעֲדָא, וְעַבְדוּן לֵהּ אִבְרָיָא. סָבְרִין מֵימַר: מִן דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי אָמִי. וּבַדְקוּן וְאַשְׁכְּחוּן דְּלָא מִן דַּעְתֵּהּ דְּרַבִּי אָמִי.
רַבִּי חֶלְבּוֹ, רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא בְּשֵׁם רַב:

[יט:]

אֲפִלּוּ לְשָׁעָה. מִן הָדָא (בְּמִדְבַּר כ, א): ״וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם, וַתִּקָּבֵר שָׁם״. וַאֲנַן חָמֵי רַבָּנָן עָנְיָן בְּדִבּוּרָא? ! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: חֲבֵרִים זְרִיזִין הֵן, וְאֵינָן בָּאִין לִידֵי הֶסְפֵּד. תָּנֵי (תּוֹסֶפְתָּא, מוֹעֵד־קָטָן ב, ט): ׳אֵין מוֹלִיכִין חֲלִילִין לְבֵית הָאֵבֶל, אֲבָל מוֹלִיכִין חֲלִילִין לְבֵית הַשִּׁמְחָה וּלְבֵית הַמִּשְׁתֶּה׳

[60] סְעוּדַת הַבְּרָאָה

הַדְרָן עֲלָךְ אֵלּוּ מְגַלְּחִין וְכָלָא מַסֶּכְתָּא דְמַשְׁקִין וְכָלָא סִדְרָא דְמוֹעֲדָא

הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן וְהַדְרָךְ עֲלָן, דִּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן וְדַעְתָּךְ עֲלָן, לָא נִתְנַשֵּׁי מִנָּךְ מַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן וְלָא תִתְנַשֵּׁי מִנָּן, לָא בְעָלְמָא הָדֵין וְלָא בְעָלְמָא דְאָתֵי:
יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר זה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תוֹרָתְךָ אָמָנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. חֲנִינָא בַּר פַּפָּא, רָמֵי בַּר פַּפָּא, נַחְמָן בַּר פַּפָּא, אֲחַאי בַּר פַּפָּא, אַבָּא מָרִי בַּר פַּפָּא, רַפְרָם בַּר פַּפָּא, רָכִישׁ בַּר פַּפָּא, סוּרְחַב בַּר פַּפָּא, אַדָּא בַּר פַּפָּא, דְּרוּ בַּר פַּפָּא:

הַעֲרֶב- נָא, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ (וְצֶאֱצָאֵי צֶאֱצָאֵינוּ) וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. מֵאֵיבַי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתָךְ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קָרְנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים, אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים, אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים, אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שָׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִדֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי, כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לִסַּיֵּם מוֹעֵד קָטָן, כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה, וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וְאָמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם, וְיִתְקַיֵּם בִּי: בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ: כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת - פֶּרֶק א

[א.]

הֲלָכָה א מַתְנִיתִין: חֲמֵשׁ־עֶשְׂרֵה נָשִׁים פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן, וְצָרוֹת צָרוֹתֵיהֶן, מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם עַד סוֹף הָעוֹלָם: בִּתּוֹ, וּבַת בִּתּוֹ, וּבַת בְּנוֹ, בַּת אִשְׁתּוֹ, וּבַת בִּתָּהּ, וּבַת בִּתָּהּ, וַחֲמוֹתוֹ, וְאֵם חֲמוֹתוֹ, וְאֵם חָמִיו, אֲחוֹתוֹ, וַאֲחוֹת אִמּוֹ, וַאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, אֵשֶׁת אָחִיו מֵאִמּוֹ, וְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, וְכַלָּתוֹ.

גְּמָרָא: כְּתִיב (וַיִּקְרָא ו, ט): "מַצּוֹת תֵּאָכֵל" - לְפִי שֶׁהָיְתָה בִּכְלַל הֶתֵּר, וְנֶאֱסְרָה וְחָזְרָה וְהֻתְּרָה, יָכוֹל תַּחֲזֹר לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מַצּוֹת תֵּאָכֵל" - מִצְוָה. כַּיּוֹצֵא בוֹ (דְּבָרִים כה, ה): "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - מִצְוָה. לְפִי שֶׁהָיְתָה בִּכְלַל הֶתֵּר וְנֶאֱסְרָה, וְחָזְרָה וְהֻתְּרָה - יָכוֹל תַּחֲזֹר לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - מִצְוָה.

רַבִּי יוֹסֵה פָּתַר מַתְנִיתָא: "מַצּוֹת תֵּאָכֵל" - מִצְוָה, לְפִי שֶׁהָיְתָה בִּכְלַל הֶתֵּר, עַד שֶׁלֹּא הִקְדִּישָׁהּ: רוֹצֶה לוֹכַל - אוֹכֵל, שֶׁלֹּא לוֹכַל - אֵינוֹ אוֹכֵל, הִקְדִּישָׁהּ וְנֶאֱסְרָה, קָרֵב קָמְצָהּ וְחָזְרָה וְהֻתְּרָה, יָכוֹל תַּחֲזֹר לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן? רוֹצֶה לוֹכַל - אוֹכֵל, שֶׁלֹּא לוֹכַל - אֵינוֹ אוֹכֵל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מַצּוֹת תֵּאָכֵל" - מִצְוָה. כַּיּוֹצֵא בוֹ: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - מִצְוָה. לְפִי שֶׁהָיְתָה בִּכְלַל הֶתֵּר, עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לְאָחִיו, רָצָה לִכְנֹס - כּוֹנֵס, שֶׁלֹּא לִכְנֹס - אֵינוֹ כּוֹנֵס, נִשֵּׂאת לְאָחִיו וְנֶאֱסְרָה, וּמֵת אָחִיו בְּלֹא בָנִים - חָזְרָה וְהֻתְּרָה, יָכוֹל תַּחֲזֹר לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן, רָצָה לִכְנֹס - כּוֹנֵס, שֶׁלֹּא לִכְנֹס - אֵינוֹ כּוֹנֵס? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - מִצְוָה.

רַב הוּנָא פָּתַר מַתְנִיתָה: "מַצּוֹת תֵּאָכֵל" - מִצְוָה, לְפִי שֶׁהָיְתָה בִּכְלַל הֶתֵּרָהּ עַד שֶׁלֹּא הִקְדִּישָׁהּ, רוֹצֶה לוֹכַל חָמֵץ - אוֹכֵל, מַצָּה - אוֹכֵל, תַּלְמוּד לוֹמַר: "מַצּוֹת תֵּאָכֵל" - מִצְוָה. כַּיּוֹצֵא בוֹ: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - מִצְוָה, לְפִי שֶׁהָיְתָה בִּכְלַל הֶתֵּר, עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לְאָחִיו, רָצָה לִכְנֹס לְשֵׁם תֹּאַר - כּוֹנֵס, לְשֵׁם מָמוֹן - כּוֹנֵס. נִשֵּׂאת לְאָחִיו וְנֶאֱסְרָה, מֵת אָחִיו בְּלֹא בָנִים, חָזְרָה וְהֻתְּרָה, יָכוֹל תַּחֲזֹר לְהֶתֵּרָהּ הָרִאשׁוֹן, רָצָה לִכְנֹס לְשֵׁם תֹּאַר - כּוֹנֵס, לְשֵׁם מָמוֹן - כּוֹנֵס? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ" - מִצְוָה.

אָתְיָא דְּרַבִּי חוּנָה כְּאַבָּא שָׁאוּל, דְּתָנָא: אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ לְשׁוּם נוּי, אוֹ לְשׁוּם דְּבָרִים אֲחֵרִים - הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת, וְקָרוֹב לִהְיוֹת הַוָּלָד מַמְזֵר.

[א:]

מָה אַבָּא שָׁאוּל כְּרַבִּי עֲקִיבָה? דְּרַבִּי עֲקִיבָה אָמַר: יֵשׁ מַמְזֵר בִּיבָמָה. מָה דְּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָה - בִּיבָמָה שֶׁזִּנְּתָה. מָה דְּאָמַר אַבָּא שָׁאוּל - בִּיבִמְתּוֹ. אָתְיָא כְּרַבִּי יוֹסֵה בַּר חֲלַפְתָּה, דְּרַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲלַפְתָּה יִבֵּם אֶת אֵשֶׁת אָחִיו, חָמֵשׁ חֲרִישׁוֹת חָרַשׁ, וְחָמֵשׁ נְטִיעוֹת נָטַע, וְדֶרֶךְ סָדִין בָּעַל. אֵלּוּ הֵן: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֵּי רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי לְעָזָר בֵּי רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי מְנַחֵם בֵּי רַבִּי יוֹסֵה, וְרַבִּי חֲלַפְתָּה בְּרַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי אַבְדִּימוֹס בֵּי רַבִּי יוֹסֵה. כְּתִיב (וַיִּקְרָא יח, טז): "עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה"; מַשְׁמַע הוּא בֵּין אֵשֶׁת אָחִיו מֵאָבִיו, בֵּין אֵשֶׁת אָחִיו מֵאִמּוֹ, בֵּין אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁהָיָה בְּעוֹלָמוֹ, בֵּין אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ, בֵּין לְחַיִּים בֵּין לְאַחַר מִיתָה, בֵּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים, בֵּין שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים. הֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ עַל־יְדֵי יִבּוּם. יָכוֹל לְכָל דָּבָר? נֶאֱמַר כָּאן (דְּבָרִים כה, ה): "כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו"; וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (בְּרֵאשִׁית מב, יג): "שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ"; מָה "אַחִים" שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - בְּאַחִים מִן הָאָב

[ב.]

הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף "אַחִים" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן בְּאַחִים מִן הָאָב. "יַחְדָּו" - פְּרָט לְאֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ. "וּמֵת אַחַד מֵהֶם" - הֵן בַּחַיִּים, אֲפִלּוּ גֵּרְשָׁהּ וּמֵת זוֹ - פְּטוּרָה. "וּבֵן אֵין לוֹ" - הָא אִם יֵשׁ לוֹ בֵּן - פְּטוּרָה. וּכְתִיב (וַיִּקְרָא יח, כט): "כִּי אֶת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל וְנִכְרַת"; וַהֲלֹא אֵשֶׁת אָחִיו בִּכְלַל כָּל הָעֲרָיוֹת הַוֹת, וְהֻתְּרָה מִכְּלָלָהּ עַל־יְדֵי יִבּוּם, יָכוֹל אַף שְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת הֻתְּרוּ מִכְּלָלָן עַל־יְדֵי יִבּוּם. רַבִּי זְעִירָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲנִינָה: "עָלֶיהָ" "עָלֶיהָ", "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ", מַה "עָלֶיהָ" שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - בָּאַחִין מִן הָאָב הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף "עָלֶיהָ" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - בָּאַחִין מִן הָאָב הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר גִּדֵּל וְרַבִּי אַחָא הֲווֹ יָתְבִין, אָמַר רַבִּי אַחָא:

[ב:]

הָדָא דְרַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲנִינָה. אֲמַר לֵהּ רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר גִּדֵּל: אוֹ מָה "עָלֶיהָ" שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - בְּשֶׁאֵינָהּ יְבָמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף "עָלֶיהָ" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - בְּשֶׁאֵינָהּ יְבָמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אֲמַר לֵהּ רַב אַחָא: הַתּוֹרָה אָמְרָה בִּיבָמָה, וְאַתְּ אוֹמֵר בְּשֶׁאֵינָהּ יְבָמָה?! אֲמַר לֵהּ רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר גִּדֵּל: הַתּוֹרָה אָמְרָה בְּשֶׁאֵינָהּ יְבָמָה, וְאַתְּ אוֹמֵר בִּיבָמָה?! וְאִיקְפִּיד רַבִּי אַחָא לְקִבְלֵהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: לָא דְרַב אַחָא פָּלֵג, אֶלָּא דְּהוּא מַקְפֵּד עַל לִשְׁנָא דְּשִׁמְעָ מִן רַבֵּהּ. מַה כַּדּוּן? "יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ", מָה "עָלֶיהָ" שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן בִּיבָמָה, אַף "עָלֶיהָ" שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - אֲפִלּוּ יְבָמָתוֹ, אָמְרָה תּוֹרָה (וַיִּקְרָא יח, יח): "וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח"; אֵין לִי אֶלָּא הֵיא, צָרָתָהּ מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לִצְרֹר" - לֹא לְצָרָתָהּ וְלֹא לְצָרַת צָרָתָהּ.

אֵין לִי אֶלָּא אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ, שְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת מִנַּיִן? רַבִּי זְעִירָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בַּר חֲנִינָה: קַל וָחֹמֶר, מָה אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ מְיֻחֶדֶת, עֶרְוָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ הֶתֵּר לְאַחַר אִסּוּרָהּ - הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם, שְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁאֵין לָהֶן הֶתֵּר לְאַחַר אִסּוּרָן - לֹא כָּל־שֶׁכֵּן?! מַה זוֹ עֶרְוָה פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ - אַף שְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן.

עַד כַּדּוּן כְּרַבִּי עֲקִיבָה, כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל? תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: קַל וָחֹמֶר, מָה אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ מְיֻחֶדֶת, עֶרְוָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָהּ חַטָּאת - הֲרֵי הוּא אֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם, אַף כָּל עֶרְוָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָהּ חַטָּאת - תְּהֵא אֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם.

מַה נָפַק מִן בֵּינֵיהוֹן? אַלְמָנָה לְכֹהֵן־גָּדוֹל. מַן דָּמַר עֶרְוָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ הֶתֵּר לְאַחַר אִסּוּרָהּ, זוֹ הוֹאִיל וְאֵין לָהּ הֶתֵּר לְאַחַר אִסּוּרָהּ - הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם. מַן דָּמַר עֶרְוָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָהּ חַטָּאת - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְהִתְיַבֵּם, זוֹ הוֹאִיל וְאֵין חַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָהּ חַטָּאת -תְּהֵא מֻתֶּרֶת לְהִתְיַבֵּם. רַבִּי אַיְבוּ בַּר נַגְרִי קְרִיסְפִּי, בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ (דְּבָרִים כה, ה): "לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר" - זוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא זָרָה לוֹ, אָמְרָה הַתּוֹרָה: לֹא תִהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה, אֲפִלּוּ מִצְוָה. מֵעַתָּה לֹא תְּהֵא צְרִיכָה חֲלִיצָה? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: "יְבִמְתּוֹ" "יְבִמְתּוֹ" - הַתּוֹרָה רִבְּתָה בַּחֲלִיצָה. אִי "יְבִמְתּוֹ" "יְבִמְתּוֹ" הַתּוֹרָה רִבְּתָה בְּיִבּוּם.

תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (דְּבָרִים כה, ז): "מֵאֵן יְבָמִי" - זוֹ שֶׁמֵּאֲנוּ שָׁמַיִם. מֵעַתָּה לֹא תְּהֵא צְרִיכָה חֲלִיצָה? הֲוֵי צוֹרְכָה לְהֵן, דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: "יְבִמְתּוֹ" "יְבִמְתּוֹ" -

[ג.]

הַתּוֹרָה רִבְּתָה בַּחֲלִיצָה. רַבִּי בּוּן בַּר חִיָּה בְּעָא קֳמֵי רַבִּי זְעוֹרָה: אַלְמָנָה לְכֹהֵן־גָּדוֹל, מַהוּ שֶׁתְּהֵא צְרִיכָה חֲלִיצָה? אָמַר לֵהּ: אֶפְשָׁר לוֹמַר קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, וְאַתְּ אוֹמֵר אֵינָהּ צְרִיכָה חֲלִיצָה?! אָמַר לֵהּ: הֲרֵי אַיְלוֹנִית קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, וְאַתְּ אוֹמֵר אֵינָהּ צְרִיכָה חֲלִיצָה! אָמַר לֵהּ: הֲרֵי אַיְלוֹנִית מִטַּעַם אַחֵר הוֹצִיאָתָהּ (דְּבָרִים כה, ו): "אֲשֶׁר תֵּלֵד" – יָצְתָה זוֹ שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת.

עַד שֶׁאַתְּ לָמֵד כָּל הָעֲרָיוֹת מֵאֲחוֹת אִשְׁתּוֹ לְאִסּוּר, לְמַד כָּל הָעֲרָיוֹת מֵאֵשֶׁת אָחִיו לְהֵתֵר. אָמַר רַבִּי מָנָא: לְמֵדִין שְׁנֵי אִסּוּרִין מִשְּׁנֵי אִסּוּרִין, וְאֵין לְמֵדִין שְׁנֵי אִסּוּרִין מֵאִסּוּר אֶחָד. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי אַבּוּן: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בָּא מֵחֲמַת הַגּוֹרֶם – בָּטֵל הַגּוֹרֶם בָּטֵל הָאִסּוּר, וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ בָּא מֵחֲמַת הַגּוֹרֶם – אַף־עַל־פִּי שֶׁבָּטֵל הַגּוֹרֶם הָאִסּוּר בִּמְקוֹמוֹ. וּמָה אִית לָךְ? אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּי רַבִּי בּוּן: כְּגוֹן אֵלּוּ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה נָשִׁים, שֶׁלֹּא תֹּאמַר בְּתוֹ עַד שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת לְאָחִיו – אֲסוּרָה לוֹ, נִשֵּׂאת לְאָחִיו – מֻתֶּרֶת לוֹ.

לֵוִי בַּר סוֹסַי בְּעָא קֳמֵי רַבִּי: נִתְנֵי שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה נָשִׁים, אִמּוֹ אֲנוּסַת אָבִיו נְשׂוּאָה לְאָחִיו מֵאָבִיו. אָמַר לֵהּ: נִכָּר אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁאֵין לוֹ מֹחַ בְּקִדְקָדוֹ! וְלָמָּה? אֲמַר לֵהּ: בְּגִין דְּרַבִּי יוּדָה, דְּרַבִּי יוּדָה אוֹסֵר בַּאֲנוּסַת אָבִיו וּבִמְפֻתַּת אָבִיו. וְלָא מוֹדֵי רַבִּי יוּדָה, שֶׁאִם קִדֵּשׁ – שֶׁתִּפְסוּ בָהּ קִדּוּשִׁין. אֶלָּא בְּגִין דְּתָנֵינַן: שֵׁשׁ עֲרָיוֹת חֲמוּרוֹת מֵאֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נְשׂוּאוֹת לַאֲחֵרִים – צָרוֹתֵיהֶן מֻתָּרוֹת. וְתָנֵי רַבִּי חִיָּה כֵּן: אִם יְכוֹלוֹת לְהִנָּשֵׂא לְאָחִיו שֶׁלֹּא בַּעֲבָרָה – צָרוֹתֵיהֶן פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, וּמִכֻּלָּם אֵין לְךָ אֶלָּא אִמּוֹ אֲנוּסַת אָבִיו נְשׂוּאָה לְאָחִיו מֵאָבִיו.לָמָּה לֹא תָנֵיתָהּ? בְּגִין דְּתָנֵיתָהּ רַבִּי חִיָּה – לָא נִתְנִינַהּ, כָּל־שֶׁכֵּן נִתְנִינַהּ! אֶלָּא בְּגִין דְּתָנֵינַן: 'אֲחוֹתָהּ שֶׁהִיא יְבִמְתָּהּ – אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת'; וְאַתְּ מַשְׁכַּח בְּכֻלְּהוֹן

[ג:]

אֲחוֹתוֹ שֶׁהִיא יְבִמְתּוֹ – מִתְיַבֶּמֶת, חוּץ מֵאִמּוֹ אֲנוּסַת אָבִיו נְשׂוּאָה לְאָחִיו מֵאָבִיו. יִצְחָק בַּר אִיסְטְיָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: בָּעֵי נִתְנֵי שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה נָשִׁים, חֲלוּצָה פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב דְּרוֹמָיָא קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה: וּלְמָה לָא תָנֵינְתָהּ? בְּגִין רַבִּי עֲקִיבָה, דְּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: יֵשׁ מַמְזֵר בַּחֲלוּצָה. נִתְנִינַהּ עַל דְּרַבָּנָן! לָא אַתֵּינָן מִתְנֵי אֶלָּא מִלִּין דְּכָל עַמָּא מוֹדַיי בְּהוֹן. אָתְיָא דְּיִצְחָק בַּר אִיסְטְיָה כְּרַבִּי אָמִי. רַבִּי יֶסָא אָמַר: אִתְפַּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הוּא אֵינוֹ חַיָּב עַל הַחֲלוּצָה, וְהָאַחִין חַיָּבִין עַל הַחֲלוּצָה, בֵּין הוּא וּבֵין אַחִים – חַיָּבִין עַל הַצָּרָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: בֵּין הוּא בֵּין אַחִין – אֵינָן חַיָּבִין, לֹא עַל הַחֲלוּצָה וְלֹא עַל הַצָּרָה. רַבִּי אָמִי מַחֲלִיף שְׁמוּעָתָהּ, אָמַר רַבִּי זְעִירָא קֳמֵי רַבִּי יֶסָא: וְהָא רַבִּי אָמִי מַחֲלִיף שְׁמוּעָתָהּ! אֶלָּא דְּעוֹן דְּעוֹן[1] אִית לְרַבִּי יוֹחָנָן. וַאֲפִלּוּ תֹּאמַר דְּעוֹן דְּעוֹן אִית לְרַבִּי יוֹחָנָן – דְּעוֹן דְּעוֹן אִית לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ?!

מִלְּתֵהּ דְּיִצְחָק בַּר אִיסְטְיָה מְסַיְּעָא לְרַבִּי אָמִי. וּמִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן מְסַיְּעִין לְרַבִּי יֶסָא. דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, רַבִּי בָּא, תְּרֵיהוֹן בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:

---

[1] שְׁתֵּי דֵעוֹת

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק שְׁבִיעִי

ז. הָעוֹשֶׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ וָמֵת - חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת, שֶׁאִם מַאֲמָרוֹ מַאֲמָר - תִּתְיַבֵּם, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. כֵּיצַד מִצְוַת יִבּוּם? עוֹשֶׂה בָהּ מַאֲמָר וְאַחַר כָּךְ כּוֹנְסָהּ, כְּנָסָהּ עַד שֶׁלֹּא עָשָׂה מַאֲמָר - קָנָה. הָעוֹשֶׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ - קָנְאָה לְעַצְמוֹ, וּפְסָלָהּ עַל יְדֵי אַחִים, בָּאוּ עָלֶיהָ אַחִים וְעָשׂוּ בָהּ מַאֲמָר, נָתְנוּ גֵּט וְחָלְצוּ - פּוֹסְלִים עַל יָדוֹ. הָעוֹשֶׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ - נִפְטָרָה צָרָתָהּ. הַנּוֹתֵן גֵּט לִיבִמְתּוֹ - נִפְטָרָה הִיא וְצָרָתָהּ, חָלַץ לָהּ - נִפְטָרָה צָרָתָהּ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ גֵּט אַחַר גֵּט וּמַאֲמָר אַחַר מַאֲמָר, מוֹדָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים, שֶׁיֵּשׁ גֵּט אַחַר מַאֲמָר, וּמַאֲמָר אַחַר גֵּט, גֵּט אַחַר בִּיאַת מַאֲמָר, וּבִיאַת מַאֲמָר אַחַר בִּיאַת גֵּט. כֵּיצַד הָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אֵין גֵּט אַחַר גֵּט? שְׁתֵּי יְבָמוֹת שֶׁנָּפְלוּ לִפְנֵי יָבָם אֶחָד, וְנָתַן גֵּט לְזוֹ וְגֵט לָזוֹ. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חוֹלֵץ לְרִאשׁוֹנָה, וְאָסוּר בְּקָרוֹבוֹתֶיהָ, וּמֻתָּר בְּקָרוֹבוֹת שְׁנִיָּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אָסוּר בְּקָרוֹבוֹת שְׁתֵּיהֶן, וּצְרִיכוֹת שְׁנֵי גִטִּין וַחֲלִיצָה לְאַחַת מֵהֶן. כֵּיצַד 'אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֵין מַאֲמָר אַחַר מַאֲמָר'? שְׁתֵּי יְבָמוֹת שֶׁנָּפְלוּ לִפְנֵי יָבָם אֶחָד, וְעָשָׂה מַאֲמָר בָּזוֹ וּמַאֲמָר בָּזוֹ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן גֵּט לְרִאשׁוֹנָה וְחוֹלֵץ לָהּ, וְאָסוּר בְּקָרוֹבוֹתֶיהָ, וּמֻתָּר בְּקָרוֹבוֹת שְׁנִיָּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נוֹתֵן גֵּט לִשְׁתֵּיהֶן, וְאָסוּר בְּקָרוֹבוֹת שְׁתֵּיהֶן וַחֲלִיצָה לְאַחַת מֵהֶן, וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בִּשְׁנֵי יְבָמִין, וְיִבָּמָה אַחַת. בָּעַל אֶת זוֹ וּבָעַל אֶת זוֹ. בָּעַל אֶת זוֹ וְעָשָׂה מַאֲמָר לָזוֹ, בָּעַל אֶת זוֹ וְנָתַן גֵּט לָזוֹ, בָּעַל אֶת זוֹ וְחָלַץ לָזוֹ - אֵין אַחַר חֲלִיצָה כְּלוּם, חָלַץ לָזוֹ וְחָלַץ לָזוֹ, וְעָשָׂה מַאֲמָר בָּזוֹ, חָלַץ לָזוֹ וְנָתַן גֵּט לָזוֹ, חָלַץ לָזוֹ וּבָעַל אֶת זוֹ - אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: 'אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם' - חֲלִיצָה אַחַר בְּעִילָה פּוֹסֶלֶת בְּכְהוּנָה, כֵּיצַד? שְׁלֹשׁ יְבָמוֹת וְיָבָם אֶחָד, עָשָׂה מַאֲמָר בָּזוֹ וּבָעַל אֶת זוֹ, וְחָזַר וְעָשָׂה מַאֲמָר בָּזוֹ, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: רִאשׁוֹנָה צָרִיכָה גֵּט וְאֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם, מִקֹּל וָחֹמֶר, וּמַה חֲלִיצָה שֶׁפּוֹסֶלֶת בְּכְהוּנָה, 'חֲלִיצָה אַחַר בְּעִילָה' - אֵין אַחֲרֶיהָ כְּלוּם, בְּעִילָה שֶׁאֵין פּוֹסֶלֶת בְּכְהוּנָה - 'בְּעִילָה אַחַר חֲלִיצָה', אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְהֵא אַחֲרֶיהָ כְּלוּם? וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: צְרִיכוֹת שְׁלֹשָׁה גִּטִּין וַחֲלִיצָה לְאַחַת מֵהֶן, אֵימָתַי אָמְרוּ 'אֵין אַחַר בְּעִילָה כְּלוּם'? בִּזְמַן שֶׁהִיא בַּתְּחִלָּה, אֵינָהּ בַּתְּחִלָּה - הֲרֵי הִיא כְּמַאֲמָר.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי, מִצְרִי וַאֲדוֹמִי, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, נָתִין וּמַמְזֵר שֶׁבָּא עַל בַּת כֹּהֵן, וְעַל בַּת לֵוִי וְעַל בַּת יִשְׂרָאֵל - פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁזַּרְעוֹ כָּשֵׁר - הִיא כְּשֵׁרָה, וְכָל שֶׁזַּרְעוֹ פָּסוּל - הִיא פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאַתָּה מֻתָּר לִשָּׂא בְּתוֹ - אַתָּה מֻתָּר לִשָּׂא אַלְמְנָתוֹ, וְכָל שֶׁאִי אַתָּה מֻתָּר לִשָּׂא בְּתוֹ - אִי אַתָּה מֻתָּר לִשָּׂא אַלְמְנָתוֹ, לְוִיָּה שֶׁנִּשְׁבֵּית - בִּתָּהּ כְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה, לְוִיִּם הַמְזֻהָמִים בְּאֵמֶן - לֹא חָשְׁשׁוּ לָהֶם חֲכָמִים. לְוִיָּה שֶׁנִּשְׁבֵּית, וְשֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת זְנוּת - נוֹתְנִין לָהּ אֶת הַמַּעֲשֵׂר. בַּת לֵוִי מִן הַנְּתִינָה וּמִן הַמַּמְזֶרֶת - אֵין נוֹתְנִין לָהּ אֶת הַמַּעֲשֵׂר. כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁנָּשָׂא אֶת אֵילוֹנִית - הֲרֵי זֶה מַאֲכִילָהּ בִּתְרוּמָה, כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא יִשָּׂא אֲנוּסָתוֹ וּמְפוּתָּתוֹ, אֲבָל נוֹשֵׂא הוּא אֶת הַמְמָאֶנֶת, כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת אָחִיו - חוֹלֵץ, אִם יֵשׁ שָׁם אַחִין - אֵין חוֹלֵץ, וּמִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: 'כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁעָשָׂה מַאֲמָר בִּיבִמְתּוֹ לֹא יִכְנֹס'? שֶׁאֵין מַאֲמָר קוֹנֶה קְנִין גָּמוּר.

ב. לֹא יִבָּטֵל אָדָם מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בָּנִים, בָּנִי בָנִים הֲרֵי הֵן כְּבָנִים, מֵת אֶחָד מֵהֶן אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה אֶחָד מֵהֶן, סָרִיס - אֵין רַשַּׁאי לְבַטֵּל. אֵין הָאִישׁ רַשַּׁאי לֵישֵׁב שֶׁלֹּא בְּאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה רַשַּׁאי לֵישֵׁב שֶׁלֹּא בְּאִישׁ, הָאִישׁ אֵין רַשַּׁאי לִשְׁתּוֹת כּוֹס עִקָּרִין שֶׁלֹּא

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

יוֹלִיד, וְהָאִשָּׁה רַשָּׁאָה לִשְׁתּוֹת עֲקָרִין שֶׁלֹּא תֵלֵד.

ג. הָאִישׁ אֵין רַשַּׁאי לִישָּׂא עֲקָרָה וּזְקֵנָה, אֵילוֹנִית, קְטַנָּה, וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִילֵד. הָאִשָּׁה רַשָּׁאָה לְהִנָּשֵׂא אֲפִלּוּ לְסָרִיס, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמְסָרֵס אֶת הַזְּכָרִים - חַיָּב, וְאֶת הַנְּקֵבוֹת - פָּטוּר. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁנֵי בָנִים כְּבָנָיו שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-א כג, טז): "וּבְנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשֹׁם וֶאֱלִיעֶזֶר". בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: זָכָר וּנְקֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ה, ב): "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם". רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: זָכָר וּנְקֵבָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹ זָכָר אוֹ נְקֵבָה.

ד. נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָה עִמָּהּ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְבַטֵּל, אֶלָּא יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, שֶׁמָּא לֹא זָכָה לִבָּנוֹת מִמֶּנָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר - זָכָר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית טז, ג): "מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן", לְפִי דַּרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ, שֶׁאֵין יִשֵּׁבֶת חוּצָה לָאָרֶץ עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן.

ה. מִי שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ זָקֵן אוֹ חוֹלֶה, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעְלָהּ חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, אוֹ שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, אוֹ שֶׁחָלְתָה הִיא אוֹ שְׁנֵיהֶם חֲבוּשִׁים בְּבֵית הָאֲסוּרִים - אֵין עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנְיָן, גֵּרְשָׁהּ - תֵּלֵךְ וְתִנָּשֵׂא לְאַחֵר, שֶׁמָּא לֹא זָכְתָה לִבָּנוֹת מִמֶּנּוּ, וְעַד כַּמָּה מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא? עַד שְׁלֹשָׁה. יֶתֶר עַל כֵּן, לֹא תִנָּשֵׂא אֶלָּא לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים. נִשֵּׂאת לְמִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים - תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִכְתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁנִּשּׂוּאֶיהָ נִשּׂוּאֵי טָעוּת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל הַשּׁוֹפֵךְ דָּמִים - הֲרֵי זֶה מְבַטֵּל אֶת הַדְּמוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט, ו): "שׁוֹפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם - דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ". רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה - הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים וּמְמַעֵט אֶת הַדְּמוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ". בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה - הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וּמְבַטֵּל אֶת הַדְּמוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט, ו): "כִּי בְצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" וּכְתִיב (שָׁם ט, ז): "וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ" וְגוֹ'. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: נְאֵין דְּבָרִים כְּשֵׁהֵן יוֹצְאִין מִפִּי עוֹשֵׂיהֶן, יֵשׁ נָאֶה דוֹרֵשׁ וְאֵין נָאֶה מְקַיֵּם, נָאֶה מְקַיֵּם וְאֵין נָאֶה דוֹרֵשׁ, בֶּן עַזַּאי נָאֶה דוֹרֵשׁ וְאֵין נָאֶה מְקַיֵּם! אָמַר לוֹ: מָה אֶעֱשֶׂה? חָשְׁקָה נַפְשִׁי בַּתּוֹרָה! וְיִתְקַיְּמוּ הָעוֹלָם בַּאֲחֵרִים.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. בַּת יִשְׂרְאֵל שְׁנִשֵּׂאת לַכֹּהֵן, וְהִכְנִיסָה לוֹ עַבְדֵי מְלוֹג וְעַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל. עַבְדֵי מְלוֹג - אוֹכְלִין מַשֶּׁלָּהּ, וְעַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל - אוֹכְלִין מִשֶּׁלּוֹ. אֵלּוּ הֵן עַבְדֵי מְלוֹג: אִם פָּחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הֲרֵי הֵן שֶׁלָּהּ. וְאֵלּוּ הֵן עַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל: אִם פָּחֲתוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הֲרֵי הֵן שֶׁלּוֹ. הִכְנִיסָתָן בְּדָמִים - נוֹטֵלְתָּן בְּדָמִים. יְלָדִים - נוֹטֵלְתָּן נְעָרִים. נְעָרִים - נוֹטֵלְתָּן זְקֵנִים. אֵלּוּ וָאֵלּוּ - פֵּרוֹתֵיהֶן לַבַּעַל. אֵלּוּ וָאֵלּוּ - הַבַּעַל חַיָּב בְּמְזוֹנוֹתֵיהֶן, וְזֶה וָזֶה - אֵין יְכוֹלִין לִמְכּוֹר. הָאִישׁ אֵין יָכוֹל לִמְכּוֹר - מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁעְבְּדִים לְאִשָּׁה, וְאִשָּׁה אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְכּוֹר - מִפְּנֵי שֶׁפֵּירוֹתֵיהֶן לַבַּעַל.

ב. מֵת, וְהִנִּיחָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא, עַבְדֵי מְלוֹג - אֵינָן אוֹכְלִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת, עַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל - אוֹכְלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת הַיּוֹרְשִׁין, עַד שָׁעָה שֶׁיַּנִּיחוּ לָהּ. הֵנִיחַ לָהּ בָּנִים - אֵלּוּ וָאֵלּוּ אוֹכְלִין. הִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת - אֵלּוּ וָאֵלּוּ אֵין אוֹכְלִין. הִנִּיחַ לָהּ בָּנִים וְהִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת, עַבְדֵי מְלוֹג - אוֹכְלִין כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת, עַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל - לֹא יֹאכְלוּ מִפְּנֵי חֶלְקוֹ שֶׁל עֻבָּר בָּהֶן; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשּׁוּם אָבִיו: הַבַּת מַאֲכֶלֶת וְאֵין הַבֵּן מַאֲכִיל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: כֻּלָּם לֹא יֹאכְלוּ, שֶׁמָּא יִהְיֶה עֻבָּר זָכָר, וְאֵין לְבָנוֹת בִּמְקוֹם כְּלָם.

ג. בַּת כֹּהֵן שְׁנִשֵּׂאת לְיִשְׂרְאֵל וְהִכְנִיסָה לוֹ עַבְדֵי מְלוֹג וְעַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל, מֵת, וְהִנִּיחָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא, עַבְדֵי מְלוֹג - אֵין אוֹכְלִין, כְּדֶרֶךְ

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת. עַבְדֵי צֹאן בְּרַזֶל – אוֹכְלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין, עַד שָׁעָה שֶׁיִּנָּתְנוּ לָהּ.

ד. חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁקָּנוּ עֲבָדִים – אֵין אוֹכְלִין בַּתְּרוּמָה, אֲבָל אִם קָנוּ לָהֶן בֵּית דִּין, אוֹ שֶׁמִּנּוּ בֵּית דִּין לָהֶן אַפּוֹטְרוֹפִין, אוֹ שֶׁנָּפְלוּ לָהֶם בִּירוּשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר – הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין בַּתְּרוּמָה.

ה. כֹּהֵן שֶׁקָּנָה עֶבֶד וְלִישְׂרָאֵל, אָפְלוּ אֶחָד מִמֵּאָה בּוֹ – אֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁקָּנְתָה עֲבָדִים, וַעֲבָדֶיהָ שֶׁקָּנוּ עֲבָדִים – הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין בַּתְּרוּמָה. עֶבֶד כֹּהֵן שֶׁבָּרַח, וְאֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁמָּרְדָה – הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין בַּתְּרוּמָה. לֹא יָצָא הָרוֹצֵחַ מִחוּץ לִגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ – בְּחֻזְקַת שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל קָיִם.

ו. הָעֶבֶר וְהַיָּבָם וְהָאֲרוּסִין וְהַחֵרֵשׁ, וּבֶן תִּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד – פּוֹסְלִין וְלֹא מַאֲכִילִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּזוֹ מִדַּת הַדִּין לוֹקֶה, שֶׁאִם יֵשׁ מַעֲשֶׂה לִפְסֹל – יֵשׁ מַעֲשֶׂה לְהַאֲכִיל, אִם אֵין מַעֲשֶׂה לְהַאֲכִיל – לֹא יְהֵא מַעֲשֶׂה לִפְסֹל. בִּתּוֹ פִּקַּחַת הַנִּשּׂוֹאָה לְאָחִיו חֵרֵשׁ – צָרְתָהּ פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם, מִקַּל וָחֹמֶר, אִם נִשּׂוֹאֵי בִתָּהּ נִשּׂוֹאִין – נִשּׂוֹאֵי צָרְתָהּ נִשּׂוֹאִין, אֵין נִשּׂוֹאֵי בִתָּהּ נִשּׂוֹאִין – לֹא יְהוּ שֶׁל צָרְתָהּ נִשּׂוֹאִין?

ז. בִּתּוֹ הַחֵרֶשֶׁת הַנִּשּׂוֹאָה לְאָחִיו פִּקֵּחַ – צָרְתָהּ חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, חֵרֶשֶׁת שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ – הֲרֵי הִיא כְּפִקֵּחַת לְכָל דָּבָר. בַּת יִשְׂרָאֵל פִּקֵּחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן חֵרֵשׁ – אֵין אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, עִבְּרָהּ – לֹא תֹאכַל, יָלְדָה – תֹּאכַל. נִתְחַתְּךְ הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ – תֹּאכַל. בַּת יִשְׂרָאֵל חֵרֶשֶׁת שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן פִּקֵּחַ – אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. עִבְּרָהּ – לֹא תֹאכַל. יָלְדָה – תֹּאכַל.

ח. בַּת כֹּהֵן פִּקֵּחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹטֶה – טוֹבֶלֶת מֵחֵיק בַּעְלָהּ וְאוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה לָעֲרֵב. עִבְּרָהּ – לֹא תֹאכַל. יָלְדָה – לֹא תֹאכַל, כָּל שֶׁיֵּשׁ לָהּ זֶרַע מִכֹּהֵן, בֵּין זְכָרִים בֵּין נְקֵבוֹת, אֲפִלּוּ זֶרַע מְזֻרָע – הֲרֵי זוֹ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה.

הַשָּׁלֵם

ט. הָיְתָה בְּתָהּ מִישְׂרָאֵל נְשׂוּאָה לַכֹּהֵן – אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, עַד שֶׁיֵּהָא לָהּ זֶרַע מִכֹּהֵן תְּחִלָּה. כֹּהֶנֶת שֶׁמֵּת עֻבָּרָהּ בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ – הֲרֵי זוֹ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. הָאִשָּׁה שֶׁמַּקְשָׁה לֵילֵד – מְחַתְּכִין אֶת הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ, וַאֲפִלּוּ בַּשַּׁבָּת, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ אֵבָרִים אֵבָרִים, מִפְּנֵי שֶׁחַיֶּיהָ קוֹדְמִין לוֹ. יָצָא רֹאשׁוֹ, אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשֵּׁנִי – אֵין נוֹגְעִין בּוֹ, שֶׁאֵין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. בַּת יִשְׂרָאֵל פִּקֵּחַת, שֶׁנִּתְאָרְסָה לְכֹהֵן פִּקֵּחַ, וְלֹא הִסְפִּיק לְכָנְסָהּ עַד שֶׁנִּתְחָרֵשׁ – אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. מֵת וְהִנִּיחָהּ לִפְנֵי יָבָם, אֲפִלּוּ חֵרֵשׁ – אוֹכֶלֶת. יָפֶה כֹּחַ הַיָּבָם לְהַאֲכִיל מִכֹּחַ הַבַּעַל. בַּת יִשְׂרָאֵל פִּקֵּחַת שֶׁנִּתְאָרְסָה לְכֹהֵן פִּקֵּחַ, וְלֹא הִסְפִּיק לְכָנְסָהּ עַד שֶׁנִּתְחָרְשָׁה – אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. מֵת וְהִנִּיחָהּ לִפְנֵי יָבָם, אֲפִלּוּ חֵרֵשׁ – אוֹכֶלֶת. יָפֶה כֹּחַ הַיָּבָם לְהַאֲכִיל מִכֹּחַ הַבַּעַל, בַּת יִשְׂרָאֵל פִּקֵּחַת שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן חֵרֵשׁ – אֵין אוֹכֶלֶת. מֵת וְהִנִּיחָהּ לִפְנֵי יָבָם פִּקֵּחַ – אוֹכֶלֶת. חֵרֵשׁ – אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה עַד שֶׁתְּכָנֵס לַחֻפָּה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, וְתִבְעַל לְשֵׁם אֲשׁוּת. בַּת יִשְׂרָאֵל חֵרֵשׁ שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן פִּקֵּחַ – אֵין אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. מֵת וְהִנִּיחָהּ לִפְנֵי פִּקֵּחַ – אֵין אוֹכֶלֶת. בַּת יִשְׂרָאֵל פִּקֵּחַת שֶׁנִּתְאָרְסָה לְכֹהֵן פִּקֵּחַ וְנִכְנְסָה לַחֻפָּה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, וְלֹא הִסְפִּיק לִבְעֹלָהּ עַד שֶׁנַּעֲשָׂה פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה – הֲרֵי זוֹ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, הוֹאִיל וּבָאת לְכְלָל הֶתֵּר אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת. עוֹדָהּ אֲרוּסָה וְנַעֲשָׂה פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה – הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ אוֹכֶלֶת. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה לְשֵׁם נְשׂוּאִין, וְלֹא הִסְפִּיק לִבְעֹלָהּ עַד שֶׁמֵּת – הֲרֵי זוֹ כִּשְׂרָה לַכְּהֻנָּה וּכְשֵׁרָה לֶאֱכֹל בַּתְּרוּמָה. בָּא עָלֶיהָ – פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה, וּפְסָלָהּ מִלֶּאֱכֹל בִּתְרוּמָה.

תּוֹסֶפְתָּא

ב. טְמְטוּם - אֵין אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה, אִשְׁתּוֹ וַעֲבָדָיו - אוֹכְלִין, מָשׁוּךְ וּמִי שֶׁנּוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל - הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין בַּתְּרוּמָה. אַנְדְּרוֹגִינוּס - אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא בְּקָדָשִׁים. טוּמְטוּם - אֵינוֹ אוֹכֵל לֹא בַּתְּרוּמָה וְלֹא בְּקָדָשִׁים. מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין - אֵינוֹ אוֹכֵל לֹא בַּתְּרוּמָה, וְלֹא בַּקָּדָשִׁים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שָׁמַעְתִּי בְּאַנְדְּרוֹגִינוּס שֶׁחִיְּבִין עַל מִשְׁכָּבוֹ סְקִילָה כְּזָכָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁבָּא עָלָיו דֶּרֶךְ הַזְּכוּרוּת, לֹא בָּא עָלָיו דֶּרֶךְ הַזְּכוּרוּת - פָּטוּר.

ג. אֵיזֶה הוּא פְּצוּעַ דַּכָּא? כָּל שֶׁנִּפְצָעוּ הַבֵּצִים שֶׁלּוֹ, שֶׁנִּמּוֹקוּ, שֶׁנִּקְּבוּ, וְשֶׁחָסְרוּ. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה: שָׁמַעְתִּי בְּכֶרֶם בְּיַבְנֶה, מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת - זֶהוּ סְרִיס חַמָּה, וְכָשֵׁר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד בִּכְפַר מְנַדּוֹן, שֶׁעָלָה לְרֹאשׁ הַזַּיִת, וְנָפַל, וְנִפְצְעוּ אַחַת מִבֵּיצָיו, וּבָא וּבָעַל אֶת אִשְׁתּוֹ, וָמֵת, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: אִשְׁתּוֹ, מַה הִיא שֶׁתִּתְיַבֵּם? אָמַר לָהֶן: עַד שֶׁאַתֶּם שׁוֹאֲלִין אוֹתִי 'מַה הִיא שֶׁתִּתְיַבֵּם', שַׁאֲלוּנִי: 'מַהוּ שֶׁתֹּאכַל בַּתְּרוּמָה'? שֶׁנִּפְסְלָה מִן הַכְּהוּנָּה וּפְסוּלָה מִלֶּאֱכֹל בַּתְּרוּמָה.

ד. אֵיזֶהוּ כְרוּת שָׁפְכָה? כָּל שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד, מִן הָעֲטָרָה וְלְפָנִים. אִם נִשְׁתַּיֵּר מִן עֲטָרָה לְפָנִים, אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה סָמוּךְ לְרֹאשׁ וּמַקִּיף אֶת כֻּלָּהּ - כָּשֵׁר. נִקַּב מִלְמַטָּה - פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹפֵךְ. נִסְתַּם - כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלִיד, וְזֶהוּ פְּסוּל שֶׁחוֹזֵר לְהֶכְשֵׁרוֹ. מָעוּךְ וְכָתוּת, נָתוּק וְכָרוּת - כֻּלָּם בַּבֵּיצִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: כֻּלָּם בַּגִּיד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מָעוּךְ וְכָתוּת - בַּבֵּיצִים, נָתוּק וְכָרוּת - בַּגִּיד.

ה. אֵיזֶה הוּא סְרִיס חַמָּה? כָּל שֶׁשָּׂהָה עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא לְאַחַר מִכָּאן - הֲרֵי הוּא כְּסְרִיס לְכָל דְּבָרָיו. וְאֵלּוּ הֵן סִימָנָיו: כָּל שֶׁאֵין לוֹ זָקָן, וּשְׂעָרוֹ לָקוּי, וּבְשָׂרוֹ מַחֲלִיק. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן יָאִיר: כָּל שֶׁאֵין מֵימָיו מַעֲלִין רְתִיחוֹת, וְיֵשׁ אוֹמְרִים כָּל שֶׁמַּטִּיל מַיִם וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה כִּפָּה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: כָּל שֶׁשִּׁכְבַת זֶרַע דּוֹחָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵין מֵי רַגְלָיו מַחְמִיצִים. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁרוֹחֵץ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְאֵין בְּשָׂרוֹ מַעֲלֶה הֶבֶל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל שֶׁקּוֹלוֹ לָקוּי, וְאֵין נִכָּר בֵּין אִשָּׁה לְאִישׁ.

ו. וְאֵיזוֹ הִיא אֵילוֹנִית? כָּל שֶׁהֵיא בַּת עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וַאֲפִילּוּ הֵבִיאָה לְאַחַר מִכָּאן - הֲרֵי הִיא כְּאֵילוֹנִית לְכָל דְּבָרֶיהָ. אֵלּוּ הֵן סִימָנֶיהָ: כָּל שֶׁאֵין לָהּ דַּדִּים, וּמִתְקַשָּׁה בְּשָׁעַת תַּשְׁמִישׁ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין לָהּ שִׁפּוּלֵי מֵעַיִם כַּנָּשִׁים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל שֶׁקּוֹלָהּ עָבֶה, וְאֵין נִכָּרֶת בֵּין אִשָּׁה לְאִישׁ.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

יא. טוּמְטוּם שֶׁקִּדֵּשׁ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין. נִתְקַדֵּשׁ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין. חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ. אִם יֵשׁ שָׁם אַחִים - אֵין חוֹלֵץ וְאֵין מְיַבֵּם, אֲבָל מְיַבְּמִין אֶת אִשְׁתּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מְיַבֵּם וְלֹא מְיַבְּמִין אֶת אִשְׁתּוֹ, שֶׁמָּא יִקָּרַע וְיִמָּצֵא סְרִיס חַמָּה.

ב. סְרִיס חַמָּה, וְאַנְדְּרוֹגִינוּס, וְאָח מֵאֵם, וְגֵר, וְעֶבֶד מְשֻׁחְרָר - לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין. כֵּיצַד? מֵתוּ וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלָהֶם אַחִים, בָּאוּ אַחִים וְעָשׂוּ מַאֲמָר, נָתְנוּ גֵּט וְחָלְצוּ - לֹא עָשׂוּ כְּלוּם. בָּעֲלוּ - פָּסְלוּ מִן הַכְּהוּנָּה, וְחַיָּבִין בַּקָּרְבָּן. מֵתוּ אַחִים וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלָהֶם אַחִים, בָּאוּ הֵם וְעָשׂוּ מַאֲמָר, נָתְנוּ גֵּט אוֹ חָלְצוּ - לֹא עָשׂוּ כְּלוּם, וְאִם בָּעֲלוּ - פְּסָלוּ מִן הַכְּהוּנָּה וְחַיָּבִין בַּקָּרְבָּן.

ג. פְּצוּעַ דַּכָּא, וּכְרוּת שָׁפְכָה, וּסְרִיס אָדָם, וְזָקֵן - אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מְיַבְּמִין. כֵּיצַד? מֵתוּ וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלָהֶם אַחִים, בָּאוּ אַחִים וְעָשׂוּ

תּוֹסֶפְתָּא

מַאֲמָר, נָתְנוּ גֵּט אוֹ חָלְצוּ - מַה שֶּׁעָשׂוּ - עָשׂוּי. אִם בָּעֲלוּ - קָנוּ וּפְטָרוּ אֶת הַצָּרוֹת. מֵתוּ אַחִים וְהִנִּיחוּ נָשִׁים, וְלָהֶם אַחִים, בָּאוּ הֵם וְעָשׂוּ מַאֲמָר, נָתְנוּ גֵּט אוֹ חָלְצוּ - מַה שֶּׁעָשׂוּ עָשׂוּי, אִם בָּעֲלוּ - קָנוּ וּפְטָרוּ אֶת הַצָּרוֹת, וַאֲסוּרִים לְקַיֵּם, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כג, ב): "לֹא יָבֹא פְּצוּעַ דַּכָּא" וְגוֹ'.

ד. וְזֶה וָזֶה אֵינוֹ זַכַּאי בִּירוּשָׁתָהּ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹן זַכַּאי בִּירוּשָׁתָהּ.

ה. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בַּעְלֵךְ', וְהוֹרוּהָ בֵּית דִּין לְהִנָּשֵׂא, הָלְכָה וְנִשֵּׂאת אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט - חַיֶּבֶת קָרְבָּן עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה; דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: קָרְבָּן אֶחָד עַל הַכֹּל, מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁאִם נִשֵּׂאת לַחֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם, שֶׁחַיֶּבֶת קָרְבָּן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם עָשׂוּ בֵּית דִּין הוֹרָתָן כְּזְדוֹן, אִישׁ בְּאִשָּׁה, נִשֵּׂאת עַל פִּי עֵדִים כְּשִׁגְגַת אִישׁ בְּאִשָּׁה.

ו. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאתָה וְאָמְרָה: 'מֵת בַּעְלִי', נִשֵּׂאת עַל פִּי עַצְמָהּ, הָלְכָה לָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בַּעְלִי', נִשֵּׂאת עַל פִּי עַצְמָהּ, וַהֲרֵי כֻלָּן מְמַשְׁכִּין וּבְאִין - תֵּצֵא מִכֻּלָּן וּמְתֻרֶת לָרִאשׁוֹן. בִּיאָתָהּ וַחֲלִיצָתָהּ מֵאַחַיִן שֶׁל הָרִאשׁוֹן - פּוֹטֶרֶת צָרוֹתֶיהָ. מִן הַשֵּׁנִי וּמִן הַשְּׁלִישִׁי - אֵין פּוֹטֶרֶת צָרוֹתֶיהָ, אִם בָּא עָלֶיהָ שֵׁנִי לְשֵׁם אֵישׁוּת לְאַחַר מִיתַת הָרִאשׁוֹן - בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ מֵאָחִיו שֶׁל שֵׁנִי - פּוֹטֶרֶת צָרוֹתֶיהָ. מִן הַשְּׁלִישִׁי מִן הָרְבִיעִי - אֵין פּוֹטֶרֶת צָרוֹתֶיהָ.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ וּבָנָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מֵת בְּנֵךְ וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלֵךְ', וְנִתְיַבְּמָה, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לָהּ: חִלּוּף הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְהִתְיַבֵּם אֶלָּא לְהִנָּשֵׂא. כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה - הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בַּעְלֵךְ וְאַחַר כָּךְ מֵת בְּנֵךְ', וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לָהּ: 'חִלּוּף הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְנַשֵּׂא אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם', כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַמְזֵרִים מִיבָּמָהּ.

ח. מִי שֶׁהָלְכָה אִשְׁתּוֹ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'קַיֶּמֶת הָיְתָה וָמֵתָה' - הֲרֵי זֶה יְקַיֵּם, וְהַוָּלָד הָרִאשׁוֹן מַמְזֵר וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַמְזֵר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁפּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים - פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵין פּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים - אֵין פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְהָלְכָה לִמְדִינַת הַיָּם, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְהָלְכָה לָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְהָלְכָה לָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וַהֲרֵי כֻלָּן מְמַשְׁמְשׁוֹת וּבָאוֹת, הָרִאשׁוֹנָה אִשְׁתּוֹ, וּפוֹטֶרֶת צָרָתָהּ, וְהַשְּׁאָר כֻּלָּן אֵינָן נָשָׁיו. וְאִם בָּא עַל הַשֵּׁנִיָּה לְשֵׁם אֵישׁוּת, לְאַחַר מִיתַת הָרִאשׁוֹנָה - שֵׁנִיָּה אִשְׁתּוֹ, פּוֹטֶרֶת צָרוֹתֶיהָ, וְהַשְּׁאָר כֻּלָּן אֵין נָשָׁיו. אָמְרוּ לוֹ: 'בִּתְּךָ מֵתָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָחִיךָ', עָמַד וְיִבֵּם אֶת צָרָתָהּ, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'חִלּוּף הָיוּ הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְהִתְיַבֵּם'. כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה - הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים. אָמְרוּ

הַשָּׁלֵם

אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם', כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַמְזֵר מִיבָּמָה. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בַּעְלֵךְ', וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לָהּ: 'קַיָּם הָיָה וָמֵת' - הֲרֵי זוֹ יוֹצֵאת בְּגֵט. כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ - הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים, לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ - כְּשֵׁרִים. אָמְרוּ לָהּ: 'מֵת בַּעְלֵךְ', וְנִשֵּׂאת, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לָהּ: 'קַיָּם הָיָה וָמֵת', לֹא שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם - הֲרֵי זוֹ יוֹצֵאת בְּגֵט, וְכָל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָהּ - מַמְזֵרִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַמְזֵר מִיבָּמָה.

ח. מִי שֶׁהָלְכָה אִשְׁתּוֹ לִמְדִינַת הַיָּם, בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'קַיֶּמֶת הָיְתָה וָמֵתָה' - הֲרֵי זֶה יְקַיֵּם, וְהַוָּלָד הָרִאשׁוֹן מַמְזֵר וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַמְזֵר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁפּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים - פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ, וְכָל שֶׁאֵין פּוֹסֵל עַל יְדֵי אֲחֵרִים - אֵין פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְהָלְכָה לִמְדִינַת הַיָּם, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְהָלְכָה לָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מֵתָה אִשְׁתְּךָ', וְנָשָׂא אֶת אֲחוֹתָהּ, וְהָלְכָה לָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וַהֲרֵי כֻלָּן מְמַשְׁמְשׁוֹת וּבָאוֹת, הָרִאשׁוֹנָה אִשְׁתּוֹ, וּפוֹטֶרֶת צָרָתָהּ, וְהַשְּׁאָר כֻּלָּן אֵינָן נָשָׁיו. וְאִם בָּא עַל הַשֵּׁנִיָּה לְשֵׁם אֵישׁוּת, לְאַחַר מִיתַת הָרִאשׁוֹנָה - שֵׁנִיָּה אִשְׁתּוֹ, פּוֹטֶרֶת צָרוֹתֶיהָ, וְהַשְּׁאָר כֻּלָּן אֵין נָשָׁיו. אָמְרוּ לוֹ: 'בִּתְּךָ מֵתָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מֵת אָחִיךָ', עָמַד וְיִבֵּם אֶת צָרָתָהּ, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: 'חִלּוּף הָיוּ הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְהִתְיַבֵּם'. כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה - הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים. אָמְרוּ

תּוֹסֶפְתָּא

לוֹ: ״אָחִיךָ מֵת תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מֵתָה בְּתְךָ״, הָלְכָה צָרָתָהּ, וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר, וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: ״חִלּוּף הָיוּ הַדְּבָרִים, לֹא שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא אֶלָּא לְהִתְיַבֵּם״. כָּל וְלָדוֹת שֶׁיָּלְדָה בְּחַיֵּי יְבָמָהּ – הֲרֵי אֵלּוּ מַמְזֵרִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַמְזֵרִים בִּיבָמָה.

ט. חֵרֵשׁ שֶׁנִּחֲלַשׁ, וְחֵרֵשׁ שֶׁחָלְצָה, וְהַחוֹלֶצֶת מִן הַשּׁוֹטֶה, וְכֵן שׁוֹטֶה שֶׁחָלְצָה, וְחוֹלֶצֶת מִן הַקָּטָן – תֵּצֵא הֵיא וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר דְּבָרִים בָּהּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מַמְזֵרִים בִּיבָמָה.

י. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וָמֵת – חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, שְׁבִיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד כְּמַאֲמָר בְּגָדוֹל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַבֶּמֶת, שֶׁאִם בִּיאָתוֹ בִּיאָה – תִּתְיַבֵּם, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה – תִּתְיַבֵּם, שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי.

יא. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ – פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִין בְּדָבָר אֶחָד, וְהָאַחִין פּוֹסְלִין עַל יָדוֹ בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים. הוּא פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִין בְּבִיאָה, וְהָאַחִין פּוֹסְלִין עַל יָדוֹ: בְּבִיאָה, בְּגֵט, בְּמַאֲמָר וּבַחֲלִיצָה. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא אֵין פּוֹסֵל עַל יְדֵי אַחִין – בְּמַאֲמָר, בְּגֵט, וּבַחֲלִיצָה, כָּךְ הָאַחִין לֹא יִפְסְלוּ זֶה עַל יְדֵי זֶה – בְּבִיאָה, וּבְגֵט, וּבְמַאֲמָר, וּבַחֲלִיצָה. כֵּיצַד? שְׁנֵי אַחִים בְּנֵי תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בָּא זֶה וְעָשָׂה מַאֲמָר, וּבָא זֶה וְעָשָׂה מַאֲמָר, בָּא זֶה וְנָתַן גֵּט, בָּא זֶה וְנָתַן גֵּט, בָּא זֶה וְחָלַץ, בָּא זֶה וְחָלַץ – לֹא עָשָׂה כְּלוּם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: חוֹלֶצֶת מִן הַקָּטָן, נִפְסְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה, בָּא זֶה וּבָעַל, בָּא זֶה וּבָעַל – נִפְסְלָה מִשְּׁנֵיהֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹן יִקַּיֵּם וְהַשֵּׁנִי יוֹצִיא. אִם בִּיאַת הָרִאשׁוֹן בִּיאָה – אֵין בִּיאַת הַשֵּׁנִי בִּיאָה, שֶׁאֵין בִּיאָה אַחַר בִּיאָה, וְאִם בִּיאַת הָרִאשׁוֹן בִּיאָה – אֵין בִּיאַת הַשֵּׁנִי בִּיאָה.

הַשָּׁלֵם

יב. בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל יְבִמְתּוֹ, וְחָזַר וּבָא עַל צָרָתָהּ – פּוֹסֵל עַל יְדֵי עַצְמוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא פָּסַל, שֶׁאִם בִּיאָתוֹ עַל הָרִאשׁוֹנָה בִּיאָה – אֵין בִּיאָתוֹ עַל הַשֵּׁנִיָּה בִּיאָה, שֶׁאֵין בִּיאָה אַחַר בִּיאָה. אֵין בִּיאָתוֹ עַל הָרִאשׁוֹנָה בִּיאָה – אֵין בִּיאָתוֹ עַל הַשֵּׁנִיָּה בִּיאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבִיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, אֲבָל חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁבָּעֲלוּ – קָנוּ וּפָטְרוּ אֶת הַצָּרוֹת.

יג. שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁנִּשְׁאוּ נָשִׁים וָמֵתוּ, נְשֵׁיהֶם פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה. זֶה הַכְּלָל, כָּל בִּיאָה שֶׁצְּרִיכָה דַּעַת – אֵינָהּ בִּיאָה, שֶׁאֵין צְרִיכָה דַּעַת – הֲרֵי זוֹ בִּיאָה.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

א. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּאֲנוּסַת אָבִיו וּמְפֻתַּת אָבִיו, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יח, ז): ״עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה״ וְגוֹ׳. וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים כג, א): ״לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו״, וְאוֹמֵר (שָׁם כב, יט): ״וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה״ וְגוֹ׳. הִגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ בָּנֶיהָ עִמָּהּ – לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, הָיְתָה הוֹרָתָן שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה וּלְדָתָן שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה, וְלֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, וְאֵין חַיָּבִין מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח. הָיְתָה הוֹרָתָן שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה וּלְדָתָן בְּקִדֻּשָּׁה – אוֹ חוֹלְצִין אוֹ מְיַבְּמִין, אֲבָל חַיָּבִין מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָח. הָיְתָה הוֹרָתָן וּלְדָתָן בְּקִדֻּשָּׁה – הֲרֵי הֵם כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר.

ב. חָמֵשׁ נָשִׁים שֶׁנִּתְעָרְבוּ וְלָדוֹתֵיהֶן וְהִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת, וְנִשְּׂאוּ נָשִׁים וָמֵתוּ. מִקְצָתָן אַחִין וּמִקְצָתָן אֵין אַחִין – הָאַחִין חוֹלְצִין. שֶׁאֵין אַחִין – מְיַבְּמִין. מִקְצָתָן כֹּהֲנִים וּמִקְצָתָן אֵין כֹּהֲנִים. הַכֹּהֲנִים – חוֹלְצִין. וְשֶׁאֵינָם כֹּהֲנִים – מְיַבְּמִין. מִקְצָתָן אַחִין וּמִקְצָתָן כֹּהֲנִים – חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין. סָפֵק שֶׁהִיא אִמּוֹ סָפֵק שֶׁהִיא בִּתּוֹ, סָפֵק שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ – חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַסְּפֵקוֹת בִּיבָמָה – חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין.

תוֹסֶפְתָּא

ג. כֵּיצַד חוֹלֵץ אָדָם לְאִמּוֹ מִסָּפֵק? אִמּוֹ וְאִשָּׁה אַחֶרֶת, לָהֶן שְׁנֵי זְכָרִים, וְחָזְרוּ וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים בַּמַּחֲבֵא, וּבָא בְּנָהּ שֶׁל זוֹ וְנָשָׂא אִמָּהּ שֶׁל זֶה, וָמֵת בְּלֹא בָנִים – זֶה חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן וְזֶה חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן, נִמְצָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד חוֹלֵץ לְאִמּוֹ מִסָּפֵק. כֵּיצַד חוֹלֵץ אָדָם לַאֲחוֹתוֹ מִסָּפֵק? אִמּוֹ וְאִשָּׁה אַחֶרֶת שֶׁיָּלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת, חָזְרוּ וְיָלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת בַּמַּחֲבֵא, וּבָא אֲחֵיהֶם שֶׁלֹּא מֵאוֹתָהּ הָאֵם וְנִשְׂאוּ וָמֵתוּ בְּלֹא בָנִים – זֶה חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן, וְזֶה חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן, נִמְצָא, אָדָם זֶה חוֹלֵץ לַאֲחוֹתוֹ מִסָּפֵק. כֵּיצַד חוֹלֵץ אָדָם לְבִתּוֹ מִסָּפֵק? אִשְׁתּוֹ וְאִשָּׁה אַחֶרֶת שֶׁיָּלְדוּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת בַּמַּחֲבֵא, וּבָא אֲחֵיהֶם וְנִשָּׂאוּם, וּמֵתוּ בְּלֹא בָנִים – חוֹלֵץ לִשְׁתֵּיהֶן, נִמְצָא אָדָם זֶה חוֹלֵץ לְבִתּוֹ מִסָּפֵק, וְזֶה חוֹלֵץ לְבִתּוֹ מִסָּפֵק.

ד. כֹּהֶנֶת שֶׁנִּתְעָרְבוּ וְלָדָהּ בִּוְלַד שִׁפְחָתָהּ – אֵין אוֹכְלִין בְּמוּרָם מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, שֶׁאֵין עַבְדֵי כֹהֲנִים אוֹכְלִין בְּמוּרָם מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. אֲבָל אוֹכְלִין בְּמוּרָם מִקָּדָשִׁים קַלִּים, שֶׁעַבְדֵי כֹהֲנִים אוֹכְלִין מֵהֶם, שְׁנֵיהֶם יוֹצְאִין לַגֶּרֶן וְנוֹטְלִין חֵלֶק אֶחָד, שֶׁאֵין נוֹתְנִין לָעֶבֶד אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רַבּוֹ עִמּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: ׳אִם בִּרְשׁוּת רַבִּי כֹּהֵן אֲנִי – תֵּן לִי בִּרְשׁוּת רַבִּי׳! וְאִם לָאו – תֵּן לִי בִּרְשׁוּת עַצְמִי׳. הִגְדִּילוּ הַתַּעֲרוֹבוֹת וְשִׁחְרְרוּ זֶה אֶת זֶה – אֵינָן אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים קַלִּים, שֶׁאֵין הַזָּרִים אוֹכְלִין מֵהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹכֵר אֶת הַתְּרוּמָה וְלוֹקֵחַ בְּדָמֶיהָ חֻלִּין; שֶׁכָּל שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל קָדְשֵׁי אֲחֵרִים – אֵינוֹ אוֹכֵל קָדְשֵׁי עַצְמוֹ.

ה. מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אַחַר בַּעְלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּחֶזְקַת הָרִאשׁוֹן הוּא – הֲרֵי הוּא בְּנוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. וְאִם בְּחֶזְקַת הַשֵּׁנִי הוּא – הֲרֵי הוּא בְּנוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי. סָפֵק בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן סָפֵק בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן, הִכָּה אֶת זֶה וְחָזַר וְהִכָּה אֶת זֶה, קִלֵּל אֶת זֶה וְחָזַר וְקִלֵּל אֶת זֶה – הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הִכָּה שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, קִלֵּל שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד – חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמַּכֶּה אֶת אָבִיו וְאֶת אַחֵר כְּאַחַת – פָּטוּר. הַמְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אַחֵר כְּאַחַת – חַיָּב. הָיוּ לְהּ בָּנִים מִן הָרִאשׁוֹן וּבָנִים מִן הַשֵּׁנִי – הֵן לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין, וְכֵן הוּא לָהֶן – לֹא חוֹלֵץ וְלֹא מְיַבֵּם. הָיוּ לוֹ אַחִין מִן הָרִאשׁוֹן, וְאַחִין מִן הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא מֵאוֹתָהּ הָאֵם – הוּא לָהֶן חוֹלֵץ וּמְיַבֵּם, וְהֵן לוֹ – אֵלּוּ חוֹלְצִין וְאֵלּוּ מְיַבְּמִין.

ו. הָאִשָּׁה שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ שֵׁם רָע – וְלָדוֹת כְּשֵׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֶזְקַת הַבַּעַל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶן מִבֵּית אָב אֶחָד – נוֹטְלִין חֵלֶק אֶחָד.

ז. מְצָוֹת חֲלִיצָה בִּשְׁלֹשָׁה, שֶׁיְּהוּ יוֹדְעִין לִקְרוֹת כְּעֵין דַּיָּנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: מַעֲשֶׂה וְחָלְצָה לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּיחִידִי בַּלַּיְלָה.

ח. חָלְצָה בְּסַנְדָּל שֶׁנִּפְחַת[1] וּמְקַבֵּל אֶת רֹב הָרֶגֶל, בְּמִנְעָל שֶׁנִּפְרַם[2] וְחוֹפֶה אֶת רֹב הָרֶגֶל, בְּסַנְדָּל שֶׁל שַׁעַם[3], בְּסַנְדָּל שֶׁל סִיב[4], וּבְקַב הַקַּשְׁעַי[5], בְּמוּק[6], וּבִסְמִיכַת הָרַגְלַיִם[7], בְּאַנְפִּלְיָא שֶׁל עוֹר. וְהַחוֹלֶצֶת מִן הַגָּדוֹל – בֵּין עוֹמֶד בֵּין יוֹשֵׁב, בֵּין מֻטֶּה. וְהַחוֹלֶצֶת מִן הַסּוּמָא – חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה. אֲבָל בְּמִנְעָל הַנִּפְרָם, וְאֵינוֹ חוֹפֶה אֶת רֹב הָרֶגֶל, בְּסַנְדָּל שֶׁנִּפְחַת וְאֵינוֹ מְקַבֵּל רֹב הָרֶגֶל, וּבִסְמִיכוּת

הַשָּׁלֵם

---

[1] מִן הַסַּנְדָּל אֲבָל עוֹדֵנוּ מְקַבֵּל אֶת רֹב הָרֶגֶל.

[2] שֶׁנִּקְרַע קְצָת.

[3] קְלִיפֵּי עֵץ הַנִּקְרָא גֹּמָא.

[4] עָקָר וְשֹׁרֶשׁ.

[5] אָדָם שֶׁנִּקְטְעוּ רַגְלָיו, וְהוּא הוֹלֵךְ עַל יָדָיו, וּמֵשִׂים אֶת יָדָיו וּפַאֲתֵי רַגְלָיו בְּבָתִּים שֶׁל עוֹר, בַּהֲתִיכוֹת עֵץ חֲקוּקוֹת כְּמוֹ קַב.

[6] נַעַל שֶׁל לֶבֶד, וְהוּא קָשֶׁה וּמְגֹנָן.

[7] הֲתִיכוֹת הָעֵץ הַחֲקוּקוֹת כְּדֵי לְהָשִׂים בָּהֶן אֶת פַּאֲתֵי רַגְלָיו וּלְסָמְכָן – חֲלִיצָתָן כְּשֵׁרָה.

תּוֹסֶפְתָּא

הַיָּדִים, וּבְאַנְפִּלְיָא שֶׁל בֶּגֶד[8], וְחוֹלֶצֶת מִן הַקָּטָן – חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵילּוּ רָאָה רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בְּסַנְדָּל שֶׁל עֵץ, עַכְשָׁו הָיָה אוֹמֵר עָלָיו: ׳הֲרֵי הוּא כְּסַנְדָּל לְכָל דָּבָר׳. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מָצָאתִי זָקֵן אֶחָד מִנְּצִיבִין, נִמְתִּי לוֹ: ׳כְּלוּם אַתָּה בָּקִי בְּרִבְּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה׳? אָמַר לִי: ׳הֵן! וְעַל שֻׁלְחָנִי הָיָה תָּדִיר׳. אָמַרְתִּי לוֹ: ׳רָאִיתָ כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ מִיָּמֶיךָ׳? נָם לִי: ׳הֵן׳! נַמְתִּי לוֹ: ׳בְּמַה רָאִיתוֹ, בְּמִנְעָל אוֹ בְּסַנְדָּל׳? נָם לִי: ׳וְכִי חוֹלְצִין בְּמִנְעָל׳? אָמַרְתִּי לוֹ: ׳אִם כֵּן, מַה רָאָה רַבִּי מֵאִיר לוֹמַר: חֲלִיצָה בְּמִנְעָל – חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה׳? רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי מֵאִיר, שֶׁחוֹלְצִין בְּמִנְעָל לְכַתְּחִלָּה.

ט. קְטַנָּה שֶׁחָלְצָה – תַּחֲלִיץ מִשֶּׁתַּגְדִּיל. אִם לֹא חָלְצָה – חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם לֹא חָלְצָה – חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה. נִשְׂמְטוּ לוֹ רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, אוֹ שֶׁנִּשְׂמַט רוֹב הֶרֶגֶל – חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. אִם רָצָה לַחֲזוֹר – לֹא יַחֲזוֹר. חָלְצָה וְלֹא רָקְקָה, וְלֹא קָרְאָה – חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה. אִם רָצָה לְהַחֲזִיר – לֹא יַחֲזִיר. רָקְקָה וְלֹא קָרְאָה וְלֹא חָלְצָה – חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. קָרְאָה אֲבָל לֹא רָקְקָה וְלֹא חָלְצָה – לֹא עָשָׂה כְּלוּם, וְיָכוֹל לַחֲזוֹר.

י. חֲלִיצָה מָטְעֵת – כְּשֵׁרָה. חָלַץ לָהּ, הוּא מִתְכַּוֵּן וְהִיא אֵינָהּ מִתְכַּוֶּנֶת. הִיא מִתְכַּוֶּנֶת וְהוּא אֵין מִתְכַּוֵּן – חֲלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. חֲלִיצָה מְעֻשֶּׂית, בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל – כְּשֵׁרָה. בְּבֵית דִּין שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכָבִים – פְּסוּלָה. בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים הָיוּ חוֹבְטִין אוֹתוֹ, וְאוֹמְרִים לוֹ: ׳עֲשֵׂה מַה שֶּׁרַבִּי פְּלוֹנִי אוֹמֵר לָךְ׳.

יא. חוֹלְצִין לְאִשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתָהּ, מְמָאנִין לְאִשָּׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתָהּ, לְפִיכָךְ הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: ׳חֲלָצְתִּי׳ – תָּבִיא רְאָיָה לְדִבְרֶיהָ. ׳מֵאַנְתִּי׳ – תָּבִיא רְאָיָה לְדִבְרֶיהָ.

יב. בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ כוֹתְבִין שְׁטַר חֲלִיצָה: קָרֻבְתְּ לְקַדְמָנָא וְשֵׁרַת סִינֵיהּ מֵרַגְלֵיהּ דִּימִינָא[9], וְרַקַּת קַדְמָנָא רַק דְּמִתְחַזְיָא, וְאָמַרְתְּ[10] (דְּבָרִים כה, ט): ״כָּכָה יֵעָשֶׂה״ וְגוֹ׳. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָה: חֲלִיצָה מְעֻכֶּבֶת וְאֵין רְקִיקָה מְעֻכֶּבֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הוֹאִיל וְלֹא רָצָה לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל, יָבֹא וְיִטֹּל לוֹ הַשֵּׁם תַּחַת הַשֵּׁם (דְּבָרִים כה, י): ״וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳.

יג. מִצְוָה בַּדַּיָּנִים וְלֹא מִצְוָה בַּתַּלְמִידִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִצְוָה עַל כָּל הָעוֹמְדִין לוֹמַר – ״חֲלוּץ הַנַּעַל״; שָׁלֹשׁ פְּעָמִים! אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה וְהֵיינוּ יוֹשְׁבִין לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, וְאָמַר לָנוּ: ׳עֲנוּ כֻלְּכֶם – חֲלוּץ הַנַּעַל, חֲלוּץ הַנַּעַל, חֲלוּץ הַנַּעַל׳.

מַסֶּכֶת יְבָמוֹת פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה עָשָׂר

יג,א בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ כוֹתְבִין שְׁטָרֵי מֵאוּן: לֹא שַׁפִּיהּ לִיהּ[11], וְלָא רַעְיָהּ לֵיהּ[12], וְלִית הִיא צָבְיָא לְאִיתְנַסְבָא לֵיהּ[13]. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: בְּבֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ שְׁלֹשָׁה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אֲפִלּוּ בִּשְׁנַיִם: כֵּיצַד מִצְוַת מֵאוּן? אוֹמֶרֶת: ׳אִי אֶפְשִׁי בְּפִלּוֹנִי בַּעְלִי, אִי אֶפְשִׁי בְּקִדּוּשִׁין שֶׁקִּדְּשַׁנִי אִמָּא אוֹ אָחִי׳. אֲפִלּוּ הִיא יוֹשֶׁבֶת בְּאַפְּרִיוֹן וְהָלְכָה אֵצֶל מִי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה, וְאָמְרָה בְּפָנָיו: ׳אִי

---

[8] הַיְנוּ שֶׁהַנַּעַל הָיְתָה שֶׁל בֶּגֶד אַךְ הָיְתָה מְכֻסָּה וּמְחֻפָּה בְּשֶׁל עוֹר.

[9] קָרֻבְתְּ לְפָנֵינוּ, וְהִתִּירָה נַעֲלוֹ הַיְמָנִית מֵעַל רַגְלוֹ.

[10] וְרָקְקָה לְפָנֵינוּ רַק שֶׁנִּרְאָה, וְאָמְרָה.

[11] לֹא שָׁקַט לוֹ.

[12] וְלֹא רָצוֹן בּוֹ.

[13] וְאֵין הִיא רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ.

תּוֹסֶפְתָּא

אֶפְשִׁי בְּפִלּוֹנִי בַּעֲלִי זֶה׳ – אֵין מֵאוֹן גָּדוֹל מִזֶּה! רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִכְנְסָה לְטוֹל חֵפֶץ מֵחֲנוָנִי, וְאָמְרָה בְּפָנָיו: ׳אִי אֶפְשִׁי בְּפִלּוֹנִי בַּעֲלִי׳ – אֵין מֵאוֹן גָּדוֹל מִזֶּה! יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֲפִלּוּ אוֹרְחִין מְסַבִּין, וְאָמְרָה בְּפְנֵיהֶם: ׳אִי אֶפְשִׁי בְּפִלּוֹנִי בַּעֲלִי׳ – אֵין מֵאוֹן גָּדוֹל מִזֶּה! קָטְנָה שֶׁקִּדְּשָׁה אֶת עַצְמָהּ, וְהִשִּׂיאָה אֶת עַצְמָהּ בְּחַיֵּי אָבִיהָ – אֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין, וְאֵין נִשּׂוּאֶיהָ נִשּׂוּאִין.

ב. הַמְמָאֶנֶת בָּאִישׁ – אֵין לָהּ כְּתֻבָּה. נָתַן לָהּ גֵּט – יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מַעֲשֶׂה הַקְּטָנָה כְּלוּם. אֵין בַּעְלָהּ זַכַּאי – לֹא בִּמְצִיאָתָהּ, וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה יָדֶיהָ, וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ, וְיוֹרְשָׁהּ, וּמְטַמֵּא לָהּ. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁיּוֹצְאָה הֵימֶנּוּ בְּמֵאוּן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בַּעְלָהּ זַכַּאי בִּמְצִיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֶׂה יָדֶיהָ, וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ, וְיוֹרְשָׁהּ, וּמְטַמֵּא לָהּ; כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הֲרֵי הִיא כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר, אֶלָּא שֶׁיּוֹצְאָת מִמֶּנּוּ בְּמֵאוּן. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: חָזַרְתִּי עַל כָּל מִדַּת חֲכָמִים, וְלֹא מָצָאתִי אָדָם שֶׁמִּדְּתוֹ שָׁוָה בְּקְטַנּוֹת, חוּץ מֵרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִדִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִשְׁוָה אֶת מִדּוֹתָיו, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ חָלַק.

ג. הַמְמָאֶנֶת בָּאִישׁ, וְהֶחֱזִירָהּ אֵלָיו וָמֵת – אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מְתַיְּבֶמֶת. גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ לוֹ – אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מְתַיְּבֶמֶת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתַיְּבֶמֶת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו שָׁעָה אַחַת. מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּקְטַנָּה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, וְגֵרְשָׁהּ, וְהֶחֱזִירָהּ אֵלָיו וָמֵת – שֶׁחוֹלֶצֶת וְלֹא מְתַיְּבֶמֶת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו שָׁעָה אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁגֵּרוּשֶׁיהָ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִים, וְאֵין חֲזָרָתָהּ חֲזָרָה גְּמוּרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁגֵּרְשָׁהּ קְטַנָּה וְהֶחֱזִירָהּ קְטַנָּה, אֲבָל גֵּרְשָׁהּ קְטַנָּה וְהֶחֱזִירָהּ גְּדוֹלָה, אוֹ גֵּרְשָׁהּ קְטַנָּה וְהֶחֱזִירָהּ קְטַנָּה, וְגָדְלָה תַּחְתָּיו וָמֵת, אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מְתַיְּבֶמֶת, מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמְרוּ: חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתַיְּבֶמֶת, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֶסְרָה עָלָיו שָׁעָה אַחַת.

הַשָּׁלֵם

ד. זֶה הַכְּלָל: גֵּט אַחַר מֵאוֹן – אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ, מֵאוֹן אַחַר גֵּט – מַתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, הוֹאִיל וְיָצְאַתָּה הֵימֶנּוּ בְּגֵט – אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאַחַת שִׁנְשֵׂאת יְתוֹמָה, וְגֵרְשָׁהּ, וְהֶחֱזִירָהּ אֵלָיו, וּמֵאָנָה בּוֹ וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר, וָמֵת. וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא: מַהוּ שֶׁתַּחֲזוֹר לָרִאשׁוֹן? וְאָמַר לָהֶן: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, הוֹאִיל וְיָצְאַתָּה הֵימֶנּוּ בְּגֵט – אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ.

ה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם מֵאָנָה – מֵאָנָה, אִם לָאו – תַּמְתִּין עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתַחֲלֹץ, וְתֵצֵא הַלָּזוּ מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין שְׁתֵּי יְתוֹמוֹת, קְטַנָּה וְחֵרֶשֶׁת, מֵת בַּעְלָהּ שֶׁל קְטַנָּה – חֵרֶשֶׁת יוֹצְאָה בְּגֵט, וּקְטַנָּה תַּמְתִּין עַד שֶׁתַּגְדִּיל, וְתַחֲלֹץ. מֵת בַּעְלָהּ שֶׁל חֵרֶשֶׁת – קְטַנָּה יוֹצְאָה בְּגֵט, וְחֵרֶשֶׁת אֲסוּרָה לְעוֹלָם. וְאִם בָּא עָלֶיהָ – יוֹצְאָה בְּגֵט וְהוּתְּרָה.

ו. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי יְתוֹמוֹת קְטַנּוֹת וָמֵת. בָּא יָבָם עַל הָרִאשׁוֹנָה, וְחָזַר בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה – נֶאֶסְרוּ שְׁתֵּיהֶן עָלָיו. וְכֵן שְׁתֵּי חֵרְשׁוֹת, קְטַנָּה וְחֵרֶשֶׁת, בָּא יָבָם עַל הַקְּטַנָּה, וְחָזַר וּבָא עַל הַחֵרֶשֶׁת, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַחֵרֶשֶׁת – נֶאֶסְרוּ שְׁתֵּיהֶן עָלָיו. חֵרֶשֶׁת יוֹצְאָה בְּגֵט, וּקְטַנָּה יוֹצְאָה בְּגֵט וַחֲלִיצָה.

ז. פִּקֵּחַת וְחֵרֶשֶׁת. בָּא יָבָם עַל פִּקֵּחַת וְחָזַר וּבָא עַל חֵרֶשֶׁת, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל חֵרֶשֶׁת – נֶאֶסְרוּ שְׁתֵּיהֶן עָלָיו. חֵרֶשֶׁת יוֹצְאָה בְּגֵט, פִּקֵּחַת יוֹצְאָה בְּגֵט וַחֲלִיצָה. גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, בָּא יָבָם עַל הַגְּדוֹלָה וְחָזַר וּבָא עַל הַקְּטַנָּה, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַקְּטַנָּה – נֶאֶסְרוּ שְׁתֵּיהֶן עָלָיו. קְטַנָּה יוֹצְאָה בְּגֵט, גְּדוֹלָה יוֹצְאָה בְּגֵט וַחֲלִיצָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּכֻלָּן מִלְמְדִין אֶת הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן בּוֹ.

ח. יְבָמָה שֶׁאָמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם: ׳לֹא נִבְעַלְתִּי׳, בֵּין שֶׁאָמַר: ׳בְּעַלְתִּי׳, בֵּין שֶׁאָמַר: ׳לֹא בָעַלְתִּי׳ – כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיְּחַלֵּץ לָהּ. אַחַר

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

שְׁלֹשִׁים יוֹם - מְבַקְּשִׁים הַיְּמָנוּ שֶׁיַּחְלִיץ לָהּ. הָיָא אוֹמֶרֶת: ׳נִבְעַלְתִּי׳, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא בָעַלְתִּי׳ - הֲרֵי זֶה יוֹצְאָה בְּגֵט. הוּא אוֹמֵר: ׳בָּעַלְתִּי׳, וְהִיא אוֹמֶרֶת: ׳לֹא נִבְעַלְתִּי׳, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וְאָמַר: ׳לֹא בָעַלְתִּי׳ - הֲרֵי זוֹ יוֹצְאָה בְּגֵט. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נָדְרָה שֶׁלֹּא תִתְיַבֵּם, אֲפִלּוּ בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ - מְבַקְּשִׁים הַיְּמָנוּ שֶׁיַּחְלִיץ לָהּ.

ט. כֵּיצַד מוֹצִיא בִּרְמִיזָה? רָמַז וְנָתַן לָהּ גִּטָּהּ, פְּקֻחַת לְפְקֻחַ וְלוֹ אַף פְּקֻחַ, פְּקֻחַת לְחֵרֵשׁ וְלוֹ אַף פְּקֻחַ - אוֹ חוֹלֶץ אוֹ מְיַבֵּם. פְּקֻחַת לְפְקֻחַ וְלוֹ אַף חֵרֵשׁ - כּוֹנֵס וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם. פְּקֻחַת לְחֵרֵשׁ, וְלוֹ אַף חֵרֵשׁ, חֵרֶשֶׁת לְפְקֻחַ וְלוֹ אַף פְּקֻחַ, חֵרֶשֶׁת לְפְקֻחַ וְלוֹ אַף חֵרֵשׁ, חֵרֶשֶׁת לְחֵרֵשׁ וְלוֹ אַף פְּקֻחַ, חֵרֶשֶׁת לְחֵרֵשׁ וְלוֹ אַף חֵרֵשׁ - כּוֹנֵס. אִם רָצָה לְהוֹצִיא - יוֹצִיא. אִם רָצָה לְקַיֵּם - יְקַיֵּם.

י. שְׁנֵי אַחִים חֵרְשִׁים נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת פְּקֻחוֹת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אַחַת פְּקֻחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת. וְכֵן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת נְשׂוּאוֹת לִשְׁנֵי אַחִין פְּקֻחִין, אוֹ לִשְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין, אוֹ לִשְׁנֵי אַחִין: אֶחָד פְּקֻחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ. וְכֵן שְׁנֵי אַחִין: אֶחָד פְּקֻחַ וְאֶחָד חֵרֵשׁ נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אַחַת פְּקֻחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת, פְּקֻחַת לְפְקֻחַ וְחֵרֶשֶׁת לְחֵרֵשׁ - אֵין כָּאן לֹא חֲלִיצָה וְלֹא יִבּוּם, אֶלָּא אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ וְהַלָּזוּ תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. אִם הָיוּ נָכְרִיּוֹת - יְכַנְּסוּ. אִם רָצָה לְהוֹצִיאָהּ - יוֹצִיא, וְאִם רָצָה לְקַיֵּם - יְקַיֵּם.

מלכים ב פרק כה

א וַיְהִי֩ בִשְׁנַ֨ת הַתְּשִׁיעִ֜ית לְמָלְכ֗וֹ בַּחֹ֙דֶשׁ֙ הָעֲשִׂירִ֔י
בֶּעָשׂ֥וֹר לַחֹ֖דֶשׁ בָּ֣א נְבֻכַדְנֶאצַּ֣ר מֶֽלֶךְ־בָּבֶ֗ל הֽוּא
וְכָל־חֵילוֹ֮ עַל־יְרוּשָׁלִַ֣ם וַיַּחַן֩ עָלֶ֨יהָ וַיִּבְנ֜וּ עָלֶ֤יהָ דָּיֵק
סָבִֽיב׃ **ב** וַתָּבֹ֥א הָעִ֖יר בַּמָּצ֑וֹר עַ֚ד עַשְׁתֵּ֣י עֶשְׂרֵ֔ה
שָׁנָ֖ה לַמֶּ֥לֶךְ צִדְקִיָּֽהוּ׃ **ג** בְּתִשְׁעָ֥ה לַחֹ֖דֶשׁ וַיֶּחֱזַ֣ק
הָרָעָ֑ב בָּעִ֕יר וְלֹא־הָ֥יָה לֶ֖חֶם לְעַ֥ם
הָאָֽרֶץ׃ **ד** וַתִּבָּקַ֥ע הָעִ֖יר וְכָל־אַנְשֵׁ֣י הַמִּלְחָמָ֑ה |
הַלַּ֗יְלָה דֶּ֚רֶךְ שַׁ֣עַר | בֵּ֣ין הַחֹמֹתַ֔יִם אֲשֶׁ֖ר עַל־גַּ֣ן
הַמֶּ֑לֶךְ וְכַשְׂדִּ֗ים עַל־הָעִ֛יר סָבִ֖יב וַיֵּ֣לֶךְ דֶּ֥רֶךְ
הָעֲרָבָֽה׃ **ה** וַיִּרְדְּפ֖וּ חֵ֣יל־כַּשְׂדִּ֑ים אַחֲרֵ֣י הַמֶּ֔לֶךְ
וַיַּשִּׂ֥גוּ אֹת֖וֹ בְּעַרְבֹ֣ת יְרֵח֑וֹ וְכָל־חֵילוֹ֙ נָפְצ֣וּ
מֵעָלָ֔יו׃ **ו** וַיִּתְפְּשׂ֥וּ אֶת־הַמֶּ֖לֶךְ וַיַּעֲל֣וּ אֹת֑וֹ אֶל־מֶ֣לֶךְ
בָּבֶ֔ל רִבְלָ֖תָה וַיְדַבְּר֥וּ אִתּ֖וֹ מִשְׁפָּֽט׃ **ז** וְאֶת־בְּנֵ֣י
צִדְקִיָּ֗הוּ שָׁחֲט֤וּ לְעֵינָיו֙ וְאֶת־עֵינֵ֣י צִדְקִיָּ֔הוּ עִוֵּ֖ר
וַיַּאַסְרֵ֣הוּ בַנְחֻשְׁתַּ֑יִם וַיְבִאֵ֖הוּ בָּבֶֽל׃ {ס} **ח** וּבַחֹ֣דֶשׁ
הַחֲמִישִׁ֗י בְּשִׁבְעָה֙ לַחֹ֔דֶשׁ הִ֖יא שְׁנַ֣ת תְּשַׁע־עֶשְׂרֵ֑ה
שָׁנָ֖ה לַמֶּ֥לֶךְ נְבֻכַדְנֶאצַּ֛ר מֶֽלֶךְ־בָּבֶ֖ל בָּ֣א נְבוּזַרְאֲדָ֑ן
רַב־טַבָּחִ֕ים עֶ֖בֶד מֶ֥לֶךְ־בָּבֶ֖ל יְרוּשָׁלִָֽם׃ **ט** וַיִּשְׂרֹ֞ף
אֶת־בֵּ֣ית־יְהוָ֗ה וְאֶת־בֵּ֤ית הַמֶּ֙לֶךְ֙ וְאֵ֖ת כָּל־בָּתֵּ֣י
יְרוּשָׁלִַ֑ם וְאֵת֙ כָּל־בֵּ֣ית גָּד֔וֹל שָׂרַ֖ף בָּאֵֽשׁ׃ **י** וְאֵת־
חוֹמֹ֥ת יְרוּשָׁלַ֖ם סָבִ֑יב נָתְצ֣וּ כָל־חֵ֔יל כַּשְׂדִּ֕ים אֲשֶׁ֖ר
רַב־טַבָּחִֽים׃ **יא** וְאֵת֙ יֶ֣תֶר הָעָ֔ם הַנִּשְׁאָרִ֖ים בָּעִ֑יר
וְאֶת־הַנֹּפְלִ֣ים אֲשֶׁר֩ נָפְל֨וּ עַל־הַמֶּ֜לֶךְ בָּבֶ֗ל וְאֵת
יֶ֙תֶר֙ הֶהָמ֔וֹן הָגְלָ֖ה נְבוּזַרְאֲדָ֥ן רַב־
טַבָּחִֽים׃ **יב** וּמִדַּלַּ֣ת הָאָ֔רֶץ הִשְׁאִ֖יר רַב־טַבָּחִ֑ים
לְכֹרְמִ֖ים וּלְיֹגְבִֽים׃ **יג** וְאֶת־עַמּוּדֵ֣י הַנְּחֹ֔שֶׁת אֲשֶׁ֖ר
בֵּ֣ית־יְהוָ֑ה וְאֶת־הַמְּכֹנ֣וֹת וְאֶת־יָ֣ם הַנְּחֹ֔שֶׁת אֲשֶׁ֖ר
בְּבֵ֣ית־יְהוָ֑ה שִׁבְּר֤וּ כַשְׂדִּים֙ וַיִּשְׂא֣וּ אֶת־נְחֻשְׁתָּ֔ם
בָּבֶֽלָה׃ **יד** וְאֶת־הַסִּירֹ֖ת וְאֶת־הַיָּעִ֑ים וְאֶת־
הַמְזַמְּרוֹת֙ וְאֶת־הַכַּפּ֔וֹת וְאֵ֖ת כָּל־כְּלֵ֣י הַנְּחֹ֑שֶׁת
אֲשֶׁ֥ר יְשָׁרְתוּ־בָ֖ם לָקָֽחוּ׃ **טו** וְאֶת־הַמַּחְתּוֹת֙ וְאֶת־
הַמִּזְרָקוֹת֙ אֲשֶׁ֣ר זָהָ֔ב זָהָ֖ב וַאֲשֶׁר־כֶּ֣סֶף כֶּ֑סֶף לָקַ֖ח
רַב־טַבָּחִֽים׃ **טז** הָעַמּוּדִ֗ים | שְׁנַ֤יִם הַיָּם֙ הָאֶחָ֔ד
וְהַמְּכֹנ֖וֹת אֲשֶׁר־עָשָׂ֣ה שְׁלֹמֹ֔ה לְבֵ֖ית יְהוָ֑ה לֹא־הָיָ֣ה
מִשְׁקָ֔ל לִנְחֹ֖שֶׁת כָּל־הַכֵּלִ֥ים הָאֵֽלֶּה׃ **יז** שְׁמֹנֶ֣ה
עֶשְׂרֵ֤ה אַמָּה֙ קוֹמַ֣ת | הָעַמּ֔וּד הָאֶחָ֖ד וְכֹתֶ֣רֶת
עָלָ֑יו | נְחֹ֗שֶׁת וְקוֹמַ֤ת הַכֹּתֶ֙רֶת֙ שָׁלֹ֣שׁ אמה
(אַמּ֔וֹת) וּשְׂבָכָ֥ה וְרִמֹּנִ֖ים עַל־הַכֹּתֶ֑רֶת סָבִ֣יב הַכֹּ֔ל
נְחֹ֖שֶׁת וְכָאֵ֥לֶּה לָעַמּ֛וּד הַשֵּׁנִ֖י עַל־
הַשְּׂבָכָֽה׃ **יח** וַיִּקַּ֣ח רַב־טַבָּחִ֗ים אֶת־שְׂרָיָה֙ כֹּהֵ֣ן
הָרֹ֔אשׁ וְאֶת־צְפַנְיָ֖הוּ כֹּהֵ֣ן מִשְׁנֶ֑ה וְאֶת־שְׁלֹשֶׁ֖ת
שֹׁמְרֵ֥י הַסַּֽף׃ **יט** וּמִן־הָעִ֗יר לָקַ֤ח סָרִיס֙ אֶחָ֔ד
אֲשֶׁר־הִוא֙ פָּקִ֣יד | עַל־אַנְשֵׁ֣י הַמִּלְחָמָ֔ה וַחֲמִשָּׁ֥ה
אֲנָשִׁ֖ים מֵרֹאֵ֣י פְנֵי־הַמֶּ֑לֶךְ אֲשֶׁ֨ר נִמְצְא֜וּ בָּעִ֗יר וְאֵת֙
הַסֹּפֵ֣ר שַׂר־הַצָּבָ֔א הַמַּצְבֵּ֖א אֶת־עַ֣ם הָאָ֑רֶץ וְשִׁשִּׁ֥ים
אִישׁ֙ מֵעַ֣ם הָאָ֔רֶץ הַנִּמְצְאִ֖ים בָּעִֽיר׃ **כ** וַיִּקַּ֣ח אֹתָ֗ם
נְבוּזַרְאֲדָן֙ רַב־טַבָּחִ֔ים וַיֹּ֖לֶךְ אֹתָ֑ם עַל־מֶ֖לֶךְ בָּבֶֽל
רִבְלָתָֽה׃ **כא** וַיַּ֤ךְ אֹתָם֙ מֶ֣לֶךְ בָּבֶ֔ל וַיְמִתֵ֖ם בְּרִבְלָ֑ה
בְּאֶ֣רֶץ חֲמָ֔ת וַיִּגֶל֙ יְהוּדָ֔ה מֵעַ֖ל אַדְמָתֽוֹ׃ **כב** וְהָעָ֗ם
הַנִּשְׁאָר֙ בְּאֶ֣רֶץ יְהוּדָ֔ה אֲשֶׁ֥ר הִשְׁאִ֖יר נְבוּכַדְנֶאצַּ֣ר
מֶֽלֶךְ־בָּבֶ֑ל וַיַּפְקֵ֥ד עֲלֵיהֶ֖ם אֶת־גְּדַלְיָ֥הוּ בֶן־אֲחִיקָ֖ם
בֶּן־שָׁפָֽן׃ **כג** וַיִּשְׁמְעוּ֩ כָל־שָׂרֵ֨י הַחֲיָלִ֜ים הֵ֗מָּה
וְהָאֲנָשִׁים֙ כִּי־הִפְקִ֣יד מֶֽלֶךְ־בָּבֶ֔ל אֶת־גְּדַלְיָ֖הוּ
וַיָּבֹ֞אוּ אֶל־גְּדַלְיָ֣הוּ הַמִּצְפָּ֗ה וְיִשְׁמָעֵ֤אל בֶּן־נְתַנְיָה֙
וְיוֹחָנָ֣ן בֶּן־קָרֵ֔חַ וּשְׂרָיָ֥ה בֶן־תַּנְחֻמֶ֖ת הַנְּטֹפָתִ֑י
וְיַאֲזַנְיָ֥הוּ בֶן־הַמַּעֲכָתִ֖י הֵמָּה וַאֲנָשֵׁיהֶֽם׃ **כד** וַיִּשָּׁבַ֣ע
לָהֶ֗ם גְּדַלְיָ֙הוּ֙ וּלְאַנְשֵׁיהֶ֔ם וַיֹּ֣אמֶר לָהֶ֔ם אַל־תִּירְא֕וּ
מֵעַבְדֵ֖י הַכַּשְׂדִּ֑ים שְׁב֤וּ בָאָ֙רֶץ֙ וְעִבְד֣וּ אֶת־מֶ֣לֶךְ

בָּבֶל וְיַטַּב לָכֶם: {פ}
כה וַיְהִי | בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמָעֵאל בֶּן־
נְתַנְיָה בֶּן־אֱלִישָׁמָע מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַעֲשָׂרָה
אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־גְּדַלְיָהוּ וַיָּמָת וְאֶת־הַיְּהוּדִים
וְאֶת־הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר־הָיוּ אִתּוֹ בַּמִּצְפָּה: **כו** וַיָּקֻמוּ
כָל־הָעָם מִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וְשָׂרֵי הַחֲיָלִים וַיָּבֹאוּ
מִצְרַיִם כִּי יָרְאוּ מִפְּנֵי כַשְׂדִּים: {ס} **כז** וַיְהִי
בִּשְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוּת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה
בִּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ נָשָׂא
אֱוִיל מְרֹדַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל בִּשְׁנַת מָלְכוֹ אֶת־רֹאשׁ
יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ־יְהוּדָה מִבֵּית כֶּלֶא: **כח** וַיְדַבֵּר אִתּוֹ
טֹבוֹת וַיִּתֵּן אֶת־כִּסְאוֹ מֵעַל כִּסֵּא הַמְּלָכִים אֲשֶׁר
אִתּוֹ בְּבָבֶל: **כט** וְשִׁנָּא אֶת בִּגְדֵי כִלְאוֹ וְאָכַל לֶחֶם
תָּמִיד לְפָנָיו כָּל־יְמֵי חַיָּיו: **ל** וַאֲרֻחָתוֹ אֲרֻחַת
תָּמִיד נִתְּנָה־לּוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כֹּל
יְמֵי חַיָּיו: {ש}

ישעיהו פרק א

א חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם בִּימֵי עֻזִּיָּהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ מַלְכֵי
יְהוּדָה: **ב** שִׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהַאֲזִינִי אֶרֶץ כִּי יְהוָה
דִּבֶּר בָּנִים גִּדַּלְתִּי וְרוֹמַמְתִּי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי: **ג** יָדַע
שׁוֹר קֹנֵהוּ וַחֲמוֹר אֵבוּס בְּעָלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדָע
עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנָן: **ד** הוֹי | גּוֹי חֹטֵא עַם כָּבֵד עָוֹן
זֶרַע מְרֵעִים בָּנִים מַשְׁחִיתִים עָזְבוּ אֶת־יְהוָה נִאֲצוּ
אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזֹרוּ אָחוֹר: **ה** עַל מֶה תֻכּוּ
עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה כָּל־רֹאשׁ לָחֳלִי וְכָל־לֵבָב
דַּוָּי: **ו** מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בּוֹ מְתֹם פֶּצַע
וְחַבּוּרָה וּמַכָּה טְרִיָּה לֹא־זֹרוּ וְלֹא חֻבָּשׁוּ וְלֹא
רֻכְּכָה בַּשָּׁמֶן: **ז** אַרְצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שְׂרֻפוֹת
אֵשׁ אַדְמַתְכֶם לְנֶגְדְּכֶם זָרִים אֹכְלִים אֹתָהּ
וּשְׁמָמָה כְּמַהְפֵּכַת זָרִים: **ח** וְנוֹתְרָה בַת־צִיּוֹן
כְּסֻכָּה בְכָרֶם כִּמְלוּנָה בְמִקְשָׁה כְּעִיר
נְצוּרָה: **ט** לוּלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד
כִּמְעָט כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ: {פ}
י שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם הַאֲזִינוּ תּוֹרַת
אֱלֹהֵינוּ עַם עֲמֹרָה: **יא** לָמָּה־לִּי רֹב־זִבְחֵיכֶם
יֹאמַר יְהוָה שָׂבַעְתִּי עֹלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב מְרִיאִים
וְדַם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְעַתּוּדִים לֹא חָפָצְתִּי: **יב** כִּי
תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פָּנָי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס
חַצֵרָי: **יג** לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מִנְחַת־שָׁוְא קְטֹרֶת
תּוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרֹא מִקְרָא לֹא־
אוּכַל אָוֶן וַעֲצָרָה: **יד** חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה
נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לָטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא: **טו** וּבְפָרִשְׂכֶם
כַּפֵּיכֶם אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־תַרְבּוּ תְפִלָּה
אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ: **טז** רַחֲצוּ הִזַּכּוּ
הָסִירוּ רֹעַ מַעַלְלֵיכֶם מִנֶּגֶד עֵינָי חִדְלוּ
הָרֵעַ: **יז** לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְּׁרוּ חָמוֹץ
שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה: {ס} **יח** לְכוּ־נָא
וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים
כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם־יַאְדִּימוּ כַתּוֹלָע כַּצֶּמֶר
יִהְיוּ: **יט** אִם־תֹּאבוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוּב הָאָרֶץ
תֹּאכֵלוּ: **כ** וְאִם־תְּמָאֲנוּ וּמְרִיתֶם חֶרֶב תְּאֻכְּלוּ כִּי
פִּי יְהוָה דִּבֵּר: {פ}
כא אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קִרְיָה נֶאֱמָנָה מְלֵאֲתִי
מִשְׁפָּט צֶדֶק יָלִין בָּהּ וְעַתָּה מְרַצְּחִים: **כב** כַּסְפֵּךְ
הָיָה לְסִיגִים סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמָּיִם: **כג** שָׂרַיִךְ
סוֹרְרִים וְחַבְרֵי גַּנָּבִים כֻּלּוֹ אֹהֵב שֹׁחַד וְרֹדֵף
שַׁלְמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אַלְמָנָה לֹא־יָבוֹא
אֲלֵיהֶם: {ס} **כד** לָכֵן נְאֻם הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת

אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הֲוֹי אֶנָּחֵם מִצָּרַי וְאִנָּקְמָה
מֵאוֹיְבָי: **כה** וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר
סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל־בְּדִילָיִךְ: **כו** וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ
כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה אַחֲרֵי־כֵן יֵקָרֵא לָךְ
עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה: **כז** צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה
וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה: **כח** וְשֶׁבֶר פֹּשְׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו
וְעֹזְבֵי יְהוָה יִכְלוּ: **כט** כִּי יֵבֹשׁוּ מֵאֵילִים אֲשֶׁר
חֲמַדְתֶּם וְתַחְפְּרוּ מֵהַגַּנּוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם: **ל** כִּי
תִהְיוּ כְּאֵלָה נֹבֶלֶת עָלֶהָ וְכִגַּנָּה אֲשֶׁר־מַיִם אֵין
לָהּ: **לא** וְהָיָה הֶחָסֹן לִנְעֹרֶת וּפָעֳלוֹ לְנִיצוֹץ וּבָעֲרוּ
שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מְכַבֶּה: {פ}

ישעיהו פרק ב

א הַדָּבָר אֲשֶׁר חָזָה יְשַׁעְיָהוּ בֶּן־אָמוֹץ עַל־יְהוּדָה
וִירוּשָׁלִָם: **ב** וְהָיָה | בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה
הַר בֵּית־יְהוָה בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְנִשָּׂא מִגְּבָעוֹת
וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם: **ג** וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים
וְאָמְרוּ לְכוּ | וְנַעֲלֶה אֶל־הַר־יְהוָה אֶל־בֵּית אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב וְיֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו וְנֵלְכָה בְּאֹרְחֹתָיו כִּי מִצִּיּוֹן
תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יְהוָה מִירוּשָׁלִָם: **ד** וְשָׁפַט בֵּין
הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם
לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא־יִשָּׂא גּוֹי אֶל־
גּוֹי חֶרֶב וְלֹא־יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה: {פ}
ה בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְהוָה: **ו** כִּי
נָטַשְׁתָּה עַמְּךָ בֵּית יַעֲקֹב כִּי מָלְאוּ מִקֶּדֶם וְעֹנְנִים
כַּפְּלִשְׁתִּים וּבְיַלְדֵי נָכְרִים יַשְׂפִּיקוּ: **ז** וַתִּמָּלֵא
אַרְצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב וְאֵין קֵצֶה לְאֹצְרֹתָיו וַתִּמָּלֵא
אַרְצוֹ סוּסִים וְאֵין קֵצֶה לְמַרְכְּבֹתָיו: **ח** וַתִּמָּלֵא
אַרְצוֹ אֱלִילִים לְמַעֲשֵׂה יָדָיו יִשְׁתַּחֲווּ לַאֲשֶׁר עָשׂוּ
אֶצְבְּעֹתָיו: **ט** וַיִּשַּׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל־אִישׁ וְאַל־תִּשָּׂא
לָהֶם: **י** בֹּוא בַצּוּר וְהִטָּמֵן בֶּעָפָר מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה
וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ: **יא** עֵינֵי גַּבְהוּת אָדָם שָׁפֵל וְשֵׁחַ רוּם
אֲנָשִׁים וְנִשְׂגַּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: {פ}
יב כִּי יוֹם לַיהוָה צְבָאוֹת עַל כָּל־גֵּאֶה וָרָם וְעַל כָּל־
נִשָּׂא וְשָׁפֵל: **יג** וְעַל כָּל־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן הָרָמִים
וְהַנִּשָּׂאִים וְעַל כָּל־אַלוֹנֵי הַבָּשָׁן: **יד** וְעַל כָּל־
הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל־הַגְּבָעוֹת
הַנִּשָּׂאוֹת: **טו** וְעַל כָּל־מִגְדָּל גָּבֹהַּ וְעַל כָּל־חוֹמָה
בְּצוּרָה: **טז** וְעַל כָּל־אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ וְעַל כָּל־
שְׂכִיּוֹת הַחֶמְדָּה: **יז** וְשַׁח גַּבְהוּת הָאָדָם וְשָׁפֵל
רוּם אֲנָשִׁים וְנִשְׂגַּב יְהוָה לְבַדּוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא: **יח** וְהָאֱלִילִים כָּלִיל יַחֲלֹף: **יט** וּבָאוּ
בִּמְעָרוֹת צֻרִים וּבִמְחִלּוֹת עָפָר מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה
וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: **כ** בַּיּוֹם הַהוּא
יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זְהָבוֹ
אֲשֶׁר עָשׂוּ־לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַחְפֹּר פְּרֹוֹת
וְלָעֲטַלֵּפִים: **כא** לָבוֹא בְּנִקְרוֹת הַצֻּרִים וּבִסְעִפֵי
הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פַּחַד יְהוָה וּמֵהֲדַר גְּאוֹנוֹ בְּקוּמוֹ
לַעֲרֹץ הָאָרֶץ: **כב** חִדְלוּ לָכֶם מִן־הָאָדָם אֲשֶׁר
נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ כִּי־בַמֶּה נֶחְשָׁב הוּא: {פ}

ישעיהו פרק ג

א כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מֵסִיר מִירוּשָׁלַ͏ִם
וּמִיהוּדָה מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֻנָה כָּל מִשְׁעַן־לֶחֶם וְכָל
מִשְׁעַן־מָיִם: **ב** גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה שׁוֹפֵט וְנָבִיא
וְקֹסֵם וְזָקֵן: **ג** שַׂר־חֲמִשִּׁים וּנְשׂוּא פָנִים וְיוֹעֵץ
וַחֲכַם חֲרָשִׁים וּנְבוֹן לָחַשׁ: **ד** וְנָתַתִּי נְעָרִים
שָׂרֵיהֶם וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ־בָם: **ה** וְנִגַּשׂ הָעָם אִישׁ
בְּאִישׁ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יִרְהֲבוּ הַנַּעַר בַּזָּקֵן וְהַנִּקְלֶה
בַּנִּכְבָּד: **ו** כִּי־יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה

לְכָה קָצִין תִּהְיֶה־לָּנוּ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ: **ז** יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא | לֵאמֹר לֹא־אֶהְיֶה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֵנִי קְצִין עָם: **ח** כִּי כָשְׁלָה יְרוּשָׁלַם וְיהוּדָה נָפָל כִּי־לְשׁוֹנָם וּמַעַלְלֵיהֶם אֶל־יְהוָה לַמְרוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ: **ט** הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם וְחַטָּאתָם כִּסְדֹם הִגִּידוּ לֹא כִחֵדוּ אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי־גָמְלוּ לָהֶם רָעָה: **י** אִמְרוּ צַדִּיק כִּי־טוֹב כִּי־פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ: **יא** אוֹי לְרָשָׁע רָע כִּי־גְמוּל יָדָיו יֵעָשֶׂה לוֹ: **יב** עַמִּי נֹגְשָׂיו מְעוֹלֵל וְנָשִׁים מָשְׁלוּ בוֹ עַמִּי מְאַשְּׁרֶיךָ מַתְעִים וְדֶרֶךְ אָרְחוֹתֶיךָ בִּלָּעוּ: {פ}

יג נִצָּב לָרִיב יְהוָה וְעֹמֵד לָדִין עַמִּים: **יד** יְהוָה בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם־זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם: **טו** מלכם מַה־לָּכֶם תְּדַכְּאוּ עַמִּי וּפְנֵי עֲנִיִּים תִּטְחָנוּ נְאֻם־אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת: {ס} **טז** וַיֹּאמֶר יְהוָה יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה נטוות נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינָיִם הָלוֹךְ וְטָפוֹף תֵּלַכְנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה: **יז** וְשִׂפַּח אֲדֹנָי קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן וַיהוָה פָּתְהֶן יְעָרֶה: {ס} **יח** בַּיּוֹם הַהוּא יָסִיר אֲדֹנָי אֶת תִּפְאֶרֶת הָעֲכָסִים וְהַשְּׁבִיסִים וְהַשַּׂהֲרֹנִים: **יט** הַנְּטִפוֹת וְהַשֵּׁירוֹת וְהָרְעָלוֹת: **כ** הַפְּאֵרִים וְהָצְעָדוֹת וְהַקִּשֻּׁרִים וּבָתֵּי הַנֶּפֶשׁ וְהַלְּחָשִׁים: **כא** הַטַּבָּעוֹת וְנִזְמֵי הָאָף: **כב** הַמַּחֲלָצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת וְהַמִּטְפָּחוֹת וְהֶחֲרִיטִים: **כג** וְהַגִּלְיֹנִים וְהַסְּדִינִים וְהַצְּנִיפוֹת וְהָרְדִידִים: **כד** וְהָיָה תַּחַת בֹּשֶׂם מַק יִהְיֶה וְתַחַת חֲגוֹרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׁה קָרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל מַחֲגֹרֶת שָׂק כִּי־תַחַת יְפִי: **כה** מְתַיִךְ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ וּגְבוּרָתֵךְ בַּמִּלְחָמָה: **כו** וְאָנוּ וְאָבְלוּ פְּתָחֶיהָ וְנִקְּתָה לָאָרֶץ תֵּשֵׁב:

ישעיהו פרק ד

א וְהֶחֱזִיקוּ שִׁבְעָה נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לַחְמֵנוּ נֹאכֵל וְשִׂמְלָתֵנוּ נִלְבָּשׁ רַק יִקָּרֵא שִׁמְךָ עָלֵינוּ אֱסֹף חֶרְפָּתֵנוּ: {ס} **ב** בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה צֶמַח יְהוָה לִצְבִי וּלְכָבוֹד וּפְרִי הָאָרֶץ לִגְאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת לִפְלֵיטַת יִשְׂרָאֵל: **ג** וְהָיָה | הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ כָּל־הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלִָם: **ד** אִם | רָחַץ אֲדֹנָי אֶת צֹאַת בְּנוֹת־צִיּוֹן וְאֶת־דְּמֵי יְרוּשָׁלַם יָדַיַח מִקִּרְבָּהּ בְּרוּחַ מִשְׁפָּט וּבְרוּחַ בָּעֵר: **ה** וּבָרָא יְהוָה עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן | יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל־כָּל־כָּבוֹד חֻפָּה: **ו** וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם מֵחֹרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר: {פ}

ישעיהו פרק ה

א אָשִׁירָה נָּא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן־שָׁמֶן: **ב** וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ וַיִּטָּעֵהוּ שֹׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ וְגַם־יֶקֶב חָצַב בּוֹ וַיְקַו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים: **ג** וְעַתָּה יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוּ־נָא בֵּינִי וּבֵין כַּרְמִי: **ד** מַה־לַּעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מַדּוּעַ קִוֵּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים: **ה** וְעַתָּה אוֹדִיעָה־נָּא אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הָסֵר מְשׂוּכָתוֹ וְהָיָה לְבָעֵר פָּרֹץ גְּדֵרוֹ וְהָיָה לְמִרְמָס: **ו** וַאֲשִׁיתֵהוּ בָתָּה לֹא יִזָּמֵר וְלֹא יֵעָדֵר וְעָלָה שָׁמִיר וָשָׁיִת וְעַל הֶעָבִים אֲצַוֶּה מֵהַמְטִיר עָלָיו מָטָר: **ז** כִּי כֶרֶם יְהוָה צְבָאוֹת בֵּית

יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נְטַע שַׁעֲשׁוּעָיו וַיְקַו לְמִשְׁפָּט
וְהִנֵּה מִשְׂפָּח לִצְדָקָה וְהִנֵּה צְעָקָה: {פ}
ח הוֹי מַגִּיעֵי בַיִת בְּבַיִת שָׂדֶה בְשָׂדֶה יַקְרִיבוּ עַד
אֶפֶס מָקוֹם וְהוּשַׁבְתֶּם לְבַדְּכֶם בְּקֶרֶב
הָאָרֶץ: **ט** בְּאָזְנָי יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא בָּתִּים
רַבִּים לְשַׁמָּה יִהְיוּ גְּדֹלִים וְטוֹבִים מֵאֵין יוֹשֵׁב: **י** כִּי
עֲשֶׂרֶת צִמְדֵי־כֶרֶם יַעֲשׂוּ בַּת אֶחָת וְזֶרַע חֹמֶר
יַעֲשֶׂה אֵיפָה: {ס} **יא** הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר
יִרְדֹּפוּ מְאַחֲרֵי בַּנֶּשֶׁף יַיִן יַדְלִיקֵם: **יב** וְהָיָה כִנּוֹר
וָנֵבֶל תֹּף וְחָלִיל וָיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֶת פֹּעַל יְהוָה לֹא
יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ: **יג** לָכֵן גָּלָה עַמִּי
מִבְּלִי־דָעַת וּכְבוֹדוֹ מְתֵי רָעָב וַהֲמוֹנוֹ צחֵה
צָמָא: **יד** לָכֵן הִרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁהּ וּפָעֲרָה פִיהָ
לִבְלִי־חֹק וְיָרַד הֲדָרָהּ וַהֲמוֹנָהּ וּשְׁאוֹנָהּ וְעָלֵז
בָּהּ: **טו** וַיִּשַּׁח אָדָם וַיִּשְׁפַּל־אִישׁ וְעֵינֵי גְבֹהִים
תִּשְׁפַּלְנָה: **טז** וַיִּגְבַּהּ יְהוָה צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל
הַקָּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בִּצְדָקָה: **יז** וְרָעוּ כְבָשִׂים כִּדְבָרָם
וְחָרְבוֹת מֵחִים גָּרִים יֹאכֵלוּ: {ס} **יח** הוֹי מֹשְׁכֵי
הֶעָוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוְא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה
חַטָּאָה: **יט** הָאֹמְרִים יְמַהֵר | יָחִישָׁה מַעֲשֵׂהוּ
לְמַעַן נִרְאֶה וְתִקְרַב וְתָבוֹאָה עֲצַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
וְנֵדָעָה: {פ}
כ הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע שָׂמִים חֹשֶׁךְ
לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק
לְמָר: {ס} **כא** הוֹי חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם וְנֶגֶד פְּנֵיהֶם
נְבֹנִים: {ס} **כב** הוֹי גִּבּוֹרִים לִשְׁתּוֹת יָיִן וְאַנְשֵׁי־
חַיִל לִמְסֹךְ שֵׁכָר: **כג** מַצְדִּיקֵי רָשָׁע עֵקֶב שֹׁחַד
וְצִדְקַת צַדִּיקִים יָסִירוּ מִמֶּנּוּ: {פ}
כד לָכֵן כֶּאֱכֹל קַשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ וַחֲשַׁשׁ לֶהָבָה יִרְפֶּה
שָׁרְשָׁם כַּמָּק יִהְיֶה וּפִרְחָם כָּאָבָק יַעֲלֶה כִּי מָאֲסוּ
אֶת תּוֹרַת יְהוָה צְבָאוֹת וְאֶת אִמְרַת קְדוֹשׁ־
יִשְׂרָאֵל נָאָצוּ: **כה** עַל־כֵּן חָרָה אַף־יְהוָה בְּעַמּוֹ
וַיֵּט יָדוֹ עָלָיו וַיַּכֵּהוּ וַיִּרְגְּזוּ הֶהָרִים וַתְּהִי נִבְלָתָם
כַּסּוּחָה בְּקֶרֶב חוּצוֹת בְּכָל־זֹאת לֹא־שָׁב אַפּוֹ
וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה: **כו** וְנָשָׂא־נֵס לַגּוֹיִם מֵרָחוֹק וְשָׁרַק
לוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ וְהִנֵּה מְהֵרָה קַל יָבוֹא: **כז** אֵין־
עָיֵף וְאֵין־כּוֹשֵׁל בּוֹ לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן וְלֹא נִפְתַּח
אֵזוֹר חֲלָצָיו וְלֹא נִתַּק שְׂרוֹךְ נְעָלָיו: **כח** אֲשֶׁר
חִצָּיו שְׁנוּנִים וְכָל־קַשְׁתֹתָיו דְּרֻכוֹת פַּרְסוֹת סוּסָיו
כַּצַּר נֶחְשָׁבוּ וְגַלְגְּלָיו כַּסּוּפָה: **כט** שְׁאָגָה לוֹ
כַּלָּבִיא ושאג יִשְׁאַג כַּכְּפִירִים וְיִנְהֹם וְיֹאחֵז טֶרֶף
וַיַּפְלִיט וְאֵין מַצִּיל: **ל** וְיִנְהֹם עָלָיו בַּיּוֹם הַהוּא
כִּנְהַמַת־יָם וְנִבַּט לָאָרֶץ וְהִנֵּה־חֹשֶׁךְ צַר וָאוֹר
חָשַׁךְ בַּעֲרִיפֶיהָ: {פ}

ישעיהו פרק ו

א בִּשְׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֻזִּיָּהוּ וָאֶרְאֶה אֶת־אֲדֹנָי
יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת־
הַהֵיכָל: **ב** שְׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם
שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בִּשְׁתַּיִם | יְכַסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתַּיִם
יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף: **ג** וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה
וְאָמַר קָדוֹשׁ | קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא
כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: **ד** וַיָּנֻעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל
הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן: **ה** וָאֹמַר אוֹי־לִי כִּי־
נִדְמֵיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא־שְׂפָתַיִם אָנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם־
טְמֵא שִׂפְתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה
צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: **ו** וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשְּׂרָפִים
וּבְיָדוֹ רִצָּפָה בְּמֶלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: **ז** וַיִּגַּע
עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עַל־שְׂפָתֶיךָ וְסָר עֲוֹנֶךָ
וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר: **ח** וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֹמֵר

אֶת־מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֵךְ־לָנוּ וָאֹמַר הִנֵּנִי שְׁלָחֵנִי: **ט** וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ וְאַל־תָּבִינוּ וּרְאוּ רָאוֹ וְאַל־תֵּדָעוּ: **י** הַשְׁמֵן לֵב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנָיו הַכְבֵּד וְעֵינָיו הָשַׁע פֶּן־יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְרָפָא לוֹ: **יא** וָאֹמַר עַד־מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׁאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאֶה שְׁמָמָה: **יב** וְרִחַק יְהוָה אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: **יג** וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר כָּאֵלָה וְכָאַלּוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלֶּכֶת מַצֶּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ: {פ}

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת ויקרא

יום **ראשון**	**30** / **א**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ג **ירושלמי:** מועד קטן ט"ז **תוספתא:** יבמות ז **נ"ך:** מלכים ב כה **משניות:** אבות ג **זהר:** חלק ב עמ' קמט-קנ	**ראש חודש ניסן** **עלות השחר** (72 דק') ... 5:15 | **סו"ז תפילה** ..... 10:38 **נץ החמה** ..... 6:29 | **חצות היום** ..... 12:42 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:50 | **שקיעה** ..... 6:56 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:36 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:09
יום **שני**	**31** / **ב**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ד **ירושלמי:** מועד קטן י"ז **תוספתא:** יבמות ח **נ"ך:** ישעיהו א **משניות:** אבות ד **זהר:** חלק ב עמ' קנא-קנב	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:14 | **סו"ז תפילה** ..... 10:37 **נץ החמה** ..... 6:27 | **חצות היום** ..... 12:42 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:49 | **שקיעה** ..... 6:56 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:35 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:09
יום **שלישי**	**1** / **ג**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ה **ירושלמי:** מועד קטן י"ח **תוספתא:** יבמות ט **נ"ך:** ישעיהו ב **משניות:** אבות ה **זהר:** חלק ב עמ' קנג-קנד	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:12 | **סו"ז תפילה** ..... 10:37 **נץ החמה** ..... 6:26 | **חצות היום** ..... 12:42 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:48 | **שקיעה** ..... 6:57 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:34 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:10
יום **רביעי**	**2** / **ד**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ו **ירושלמי:** מועד קטן י"ט **תוספתא:** יבמות י **נ"ך:** ישעיהו ג **משניות:** אבות ו **זהר:** חלק ב עמ' קנה-קנו	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:11 | **סו"ז תפילה** ..... 10:36 **נץ החמה** ..... 6:25 | **חצות היום** ..... 12:42 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:47 | **שקיעה** ..... 6:58 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:33 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:11
יום **חמישי**	**3** / **ה**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ז **ירושלמי:** יבמות א' **תוספתא:** יבמות יא **נ"ך:** ישעיהו ד **משניות:** הוריות א **זהר:** חלק ב עמ' קנז-קנח	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:10 | **סו"ז תפילה** ..... 10:35 **נץ החמה** ..... 6:23 | **חצות היום** ..... 12:41 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:46 | **שקיעה** ..... 6:59 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:32 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:12
יום **שישי**	**4** / **ו**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ח **ירושלמי:** יבמות ב' **תוספתא:** יבמות יב **נ"ך:** ישעיהו ה **משניות:** הוריות ב **זהר:** חלק ב עמ' קנט-קס	**עלות השחר** (72 דק') ... 5:08 | **סו"ז תפילה** ..... 10:35 **נץ החמה** ..... 6:22 | **חצות היום** ..... 12:41 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:45 | **שקיעה** .....6:59 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:32 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:12 **הדלקת נרות** (40 דק'): **6:19** (20 דק'): **6:39**
שב"ק	**5** / **ז**	**לימוד יומי:** **בבלי:** סנהדרין ק"ט **ירושלמי:** יבמות ג' **תוספתא:** יבמות יג **נ"ך:** ישעיהו ו **משניות:** הוריות ג **זהר:** חלק ב עמ' קסא-קסב	**שבת קודש פרשת ויקרא** **עלות השחר** (72 דק') ... 5:07 | **סו"ז תפילה** ..... 10:34 **נץ החמה** ..... 6:21 | **חצות היום** ..... 12:41 **סו"ז קר"ש - מג"א** ... 8:44 | **שקיעה** ..... 7:00 **סו"ז קר"ש - גר"א** .... 9:31 | **צה"כ לשיטת ר"ת** .. 8:13 **מוצש"ק לשיטת ר"ת: 8:13**

חֹדֶשׁ נִיסָן הוּא חֹדֶשׁ הַמְסֻגָּל מְאֹד לִגְאֻלַּת הַנֶּפֶשׁ בִּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת, וְכָל אֶחָד מְקַבֵּל
אָז כֹּחַ עֶלְיוֹן מְיֻחָד אֲשֶׁר עַל יָדוֹ יָכוֹל לִזְכּוֹת לְיֵצֵאת מִגָּלוּתוֹ הַפְּרָטִית
וְלִזְכּוֹת לִגְאֻלַּת הַנֶּפֶשׁ ! (משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)